

Van den Houte (Uten Houte)

door
B. de Keijzer

Inleiding

De oorsprong van het geslacht Van den Houte (Uten Houte) ligt in Westmeerbeek (B). Zij bezaten daar in het midden van de 13^e eeuw eigendommen en heerlijke rechten. De activiteiten verplaatste zich daarna naar noordelijke contreien. Vanaf het moment dat ze in het bezit waren gekomen van lage heerlijkheid Etten hebben ze aldaar vanaf het eind van de 13^e en gedurende de 14^e eeuw een prominente rol gespeeld. Door het ontbreken van wettige erfgenamen heeft het geslacht uiteindelijk in de 15^e eeuw zijn aanzien verloren.

Er is weinig over dit geslacht gepubliceerd dat een goed inzicht verschaft in de opeenvolgende generaties. Juten heeft als eerste in 1925 een belangrijke aanzet daartoe gedaan, maar de in zijn publicatie vermelde bronnen zijn niet altijd eenvoudig terug te vinden.¹ Daarna heeft hij in 1931 een publicatie geplaatst als reactie op een eerder dat jaar verschenen artikel van de hand van Van Sassen van Ysselt² over de heerlijkheid en het landgoed Burgst.³

In publicaties over Etten worden leden van de familie Van den Houte – gezien hun status als heer van Etten – vaak genoemd, soms in enige samenhang, maar nooit in een goed uitgewerkte genealogie.⁴ Meer recentelijk heeft in 2008 Bicknesse geprobeerd de tak Van den Houte, die de heerlijkheid Burgst in bezit heeft gehad, in samenhang met de andere leden van het geslacht in beeld te brengen.⁵ Hierna heeft in 2010 Vermeulen zich beziggehouden met deze tak van de familie omdat Sofia van den Houte in tweede echt getrouwd is met Rudolf de Cock van Opijnen. Hij veronderstelt dat Jan III van den Houte (1280-1286) mogelijk getrouwd is geweest met een dochter van Wouter van Zottegem, heer van Wolvertem, en Agnes.⁶ Uit het door mij uitgevoerde onderzoek is er geen verwantschapsrelatie tussen het geslacht Van den Houte en Van Zottegem geconstateerd.

Mijn belangstelling voor dit geslacht vloeit voort uit het feit dat Aert Jansz. van Rijen, die in de kwartierstaat voorkomt, door verschillende leden van het geslacht Van den Houte als ‘neef’ wordt betiteld. In 1457 blijkt hij, samen met zijn zoon Jan, 4 bunder land, geheten ‘de Leeghe Houbosch’, leenroerig aan het goed ‘Inden Hout’ in bezit te hebben.⁷ Daarnaast was Aert Jansz. van Rijen rentmeester van de langdurig onverdeelde erfenis van Aert Jansz. van den Houte en gasthuismeester van de familiestichting van Van den Houte.⁸

Daarmee is niet duidelijk hoe deze familieverwantschap loopt. Voor de hand ligt dat Aert Jansz. van Rijen vernoemd is naar Aert Jansz. van den Houte, die geen wettige erfgenamen heeft. In dat

¹ G.C.A. Juten, Het ridderlijk geslacht Van den Houte, in: *Taxandria* jrg. 32 (1925), blz. 173-186.

² A. van Sasse van Ysselt, Burgst, in: *Taxandria* jrg. 38 (1931), blz. 3-11.

³ G.C.A. Juten, Burgst, in: *Taxandria* jrg. 38 (1931), blz. 113-123.

⁴ Bijvoorbeeld te noemen: H.A. Schönhage, *Sociografie van Etten-Leur. Rapport, samengesteld in opdracht van de Stichting maatschappelijk werk ten platteland* ('s-Gravenhage, 1949); K.A.H.W. Leenders, Etten en de turf, in: *Jaarboek De Oranjeboom* jrg. 33 (1980).

⁵ M. Bicknesse, Jan uten Houte uut Burgst: Bijdrage aan de genealogie Uten Houte (van den Houte, de Ligno in de 13^e en 14^e eeuw te Breda e.o.), in: *De Brabantse Leeuw* jrg. 57 (2008), blz. 118-126, 175-181. Met dank aan de medewerkers van het BHIC die mij bereidwillig scans toestuurde van het artikel.

⁶ Vermeulen, Bouwsteen en Toetssteen, IIa, blz. 270-271; IIb, blz. 42-43.

⁷ Drossaers, Domeinraad I, regest no. 1780, d.d. 22-12-1457.

⁸ J.L. Rijndorp, Ettens Voorgeslacht V, in: *GTMWB* jrg. 12 (1988), blz. 91-92. Helaas zonder bron vermelding.

geval is de moeder van Aert Jansz. van Rijen een bastaarddochter van genoemde Aert Jansz. van den Houte. Een ultiem bewijs is tijdens mijn onderzoek niet boven water gekomen, maar alles wijst er op dat dit de meest voor de hand liggende optie is.

Het is niet uitgesloten dat er vermeldingen in de bronnen en literatuur voorkomen die over het hoofd zijn gezien. Hierbij valt met nadruk te wijzen op de vele vermeldingen in de Antwerpse schepenregisters. In het belang van deze publicatie zijn op basis van de hierop gemaakte korte uittreksels met alleen namen, geografische items en het jaartal (geen datum) de belangrijkste vermeldingen opgenomen.

Persoons- en geografische namen zijn daar waar mogelijk genormaliseerd. In de verzamelde gegevens over de familie komt de toenaam in de beginjaren vooral voor als ‘uten Houte’ en in latere jaren als ‘van den Houte’. In de onderhavige publicatie zijn beiden schrijfwijzen bij verwijzing naar bronnen door elkaar gebruikt. Zelden komt de familie voor onder ‘de Lingo’; de Latijnse vertaling van de naam.

Met speciale dank aan Hans Vermeulen voor het beschikbaar stellen van foto’s van een oorkonde met het aanhangende zegel van Aleid van Leuven, gedateerd november 1291.⁹

Emmen, 2026 (afgesloten 13 augustus).¹⁰

De heerlijkheid Westmeerbeek (B)

Nadat graaf Ansfried in 994 bisschop van Utrecht was geworden,¹¹ schonk hij tussen 995 en 1010 aan de kerk van St. Marie en St. Maarten (Domkapittel) een landgoed in het graafschap Rien.¹² In de oorkonde worden de volgende plaatsen genoemd: Westerlo, Odlo (Olen), Bolo (Bouwel), Mierbeke (= Westmeerbeek), Honbeke en Buronte.¹³

In het archief van het kapittel van Oudmunster zijn erfpachtbrieven te vinden van de goederen van het Domkapittel en Oudmunster, gelegen Westerlo, Olen, Quabeke, Herselt en Berchem, op naam van de familie van Wezemaal. Opmerkelijk is dat er over Westmeerbeek niets te vinden is. Omstreeks 1300 bestond de heerlijkheid Westmeerbeek, gelegen in de provincie Antwerpen (B), uit Westmeerbeek, Houtvenne, Hoog Heultje en een deel van het huidige Hulsthout.¹⁴

Bij het onderzoek naar de oudste generaties van het geslacht Van den Houte kwam naar voren dat Jan van den Houte in 1234 als heer van Westmeerbeek voorkomt. Dit is gepubliceerd door Leenders in 1980.¹⁵ Hij verwijst daarbij naar: ‘Van Spilbeek, ... abdij T’lo, p. 138; brief dhr. Goovaert, 13-2-78’. Met de eerste verwijzing doelt hij op ‘Waltman van Spilbeeck, *De Abdij Tongerlo. Geschiedkundige Navorschingen* (Lier-Geel, 1888), blz. 216’ waar te lezen staat dat de abdij te Westmeerbeek ‘eene hoof’ bezat. Dus niets over Jan van den Houte. De tweede verwijzing is een brief, gedateerd 13 februari 1978, van de heer Goovaerts. Zonder dat er een archiefbron bij wordt vermeld.

⁹ RA Hasselt, Oorkonden van de landkommanderij Oudenbiezen en onderhorige kommanderijen inv.nr. 1168, d.d. november 1291.

¹⁰ Eventuele aanvullingen en verbeteringen op deze publicatie s.v.p. richten aan de webmaster van HoGenDa: webmasters@onsvoorgeslacht.nl

¹¹ Jamar e.a., Utrechtse bisschoppen, blz. 65. Hij was bisschop van Utrecht 994-1009.

¹² De gouw ‘Ryen’ met de hoofdplaats Antwerpen.

¹³ OSU I no. 143, d.d. (tussen 995-1010).

¹⁴ Website inventaris erfgoedobjecten: <https://inventaris.onroerenderfgoed.be>. Geraadpleegd 16 juli 2026.

¹⁵ K.A.H.W. Leenders, Etten en de turf, in: *Jaarboek De Oranjeboom* jrg. 33 (1980), blz. 39, 133 (noot 72).

Door M. Govaerts en D. Breugelmans is een ‘Beknopte Geschiedenis van Westmeerbeek’ geschreven en in 1960 uitgebracht. Deze publicatie is jammer genoeg niet op internet in te zien. Met de heer Goovaerts, die de brief heeft geschreven, zal ongetwijfeld bedoeld zijn degene, die met de heer Breugelmans de beknopte geschiedenis van Westmeerbeek heeft geschreven. Daarmee blijft de bron, waarin Jan van den Houte wordt genoemd, in nevelen gehuld. Ook kan daarmee het jaartal niet worden geverifieerd.

De heerlijkheid Etten

Jan I, hertog van Brabant, stelt zich op 9 maart 1287 borg voor de jaarlijkse betaling van 35 pond klein Leuvens en alle gerechtelijke boeten beneden drie pond Leuvens uit de parochie van Etten, waartoe Arnoud van Leuven, heer van Breda, zich verplicht heeft ten behoeve van zijn dochter Aleid en haar opvolgers.¹⁶

In de toekenning in 1287 van de inkomsten uit de parochie van Etten door Arnoud van Leuven aan zijn dochter Aleid en haar opvolgers zal de oorsprong liggen van een afzonderlijke lage heerlijkheid van Etten. En, zoals Cerutti het heeft verwoord: ‘Men mag veronderstellen dat de Van de Houte’s op enigerlei wijze vermaagschapt zijn geweest met een dochter van Arnoud van Leuven, Aleida, van wie overigens niets bekend is’.¹⁷ Er zijn in de oorkonde drie punten, die vragen om nader onderzoek, namelijk: (1) Aleid wordt expliciet *dochter* genoemd, (2) zij lijkt op dat moment *ongehuwd* te zijn, en (3) de *datering* van de toekenning.

Ten eerste kan zij geen wettige dochter zijn van Arnoud van Leuven, heer van Gaasbeek en Elisabeth (Isabella), dochter van Henrik IV van Breda en Schoten, zijn. Dit huwelijk zal kort voor 5 november 1268 gesloten zijn.¹⁸ Na het kinderloos overlijden van Hendrik V van Breda en Schoten in november 1268 werd hij opgevolgd door zijn zuster. Zij is op haar beurt zonder wettige kinderen na te laten overleden op 11 februari 1281. Na het overlijden van zijn vrouw kreeg Arnoud van Leuven op 17 april 1281 van de hertog van Brabant de heerlijkheid Breda levenslang in vruchtgebruik.¹⁹ De heerlijkheid werd door de hertog op 22 juni 1287 verdeeld tussen twee erfgenamen, die in vrouwelijke lijn van de familie Van Breda en Schoten afstamden.²⁰ Niet lang daarna overleed Arnoud van Leuven op 30 juli 1287.²¹ De conclusie is dat Aleid een wettige dochter is uit een eerder huwelijk van Arnoud van Leuven.

Ten tweede blijkt in 1296 Arnoud van den Houte de lage heerlijkheid van Etten in bezit te hebben zonder leenverband. Een familieverwantschap ligt daarom voor de hand, zoals Cerutti veronderstelde. Aleid van Leuven, genoemd in 1287, zal daarom vrijwel zeker identiek zijn aan Aleid, de weduwe van Jan van den Houte, die in 1291 genoemd wordt met haar minderjarige zoon Arnoud.

Ten derde heeft Arnoud van Leuven met de borgstelling door de hertog van Brabant op 9 maart 1287 beoogd dat de toekenning aan zijn dochter Aleid gestand zou worden gedaan. Met name vervreemding van de heerlijke rechten van Etten, dat tot heerschappij Breda behoorde, zou een onderwerp kunnen zijn waar de erfgenamen in vrouwelijke lijn hun rechten op doen kon laten gelden. Het inkomen, dat Arnoud zijn dochter heeft toegekend, lijkt enige jaren eerder te zijn geregeld. Het is speculatief, maar vermoedelijk bij het sluiten van haar huwelijk.

¹⁶ OBNB II-1, no. 1246, d.d. 19-3-1287.

¹⁷ Cerutti, Rechtsbronnen Breda, deel I, blz. LVIII.

¹⁸ OBNB II-1, no. 1087, d.d. 5-11-1268. In deze oorkonde treedt hij op als wettig voogd en heer van Breda.

¹⁹ OBNB II-1, no. 1207, d.d. 17-4-1281.

²⁰ OBNB II-1, no. 1249, d.d. 22-6-1287; W.A. van Ham, De verdeling van het Land van Breda in 1287, in: *Jaarboek De Oranjeboom* jrg.42 (1989).

²¹ P.C. Boeren, *De heren van Breda en Schoten, ca. 1100-1281* (Leiden, 1965), blz. 229.

In dat kader was de borgstelling geen overbodige luxe omdat enerzijds de gezondheid van Arnoud van Leuven te wensen overliet en anderzijds Jan III van den Houte eind 1286 in de gevangenis was overleden, nalatende een weduwe en drie jonge kinderen.

Het kasteel 'Hof van den Houte'

Het kasteel 'Hof van den Houte' (afb. 1) was een versterkt huis, gelegen ten zuidoosten van de kerk te Etten. Vermoedelijk is Jan IV van den Houte – nadat hij heer aan Etten was geworden – ter plaatse begonnen met de bouw van een stenen huis. Aan het hof was een leenkamer verbonden. De eerste vermelding van het kasteel is te vinden in een cijsboek uit 1430 van de tafel van de Heilige Geest, waarin sprake is van 'huys ende hof ghelegen tusschen thof van Etten ende Jans van Putte erve metten westeynde aen sheeren strate bij die kerke van Etten'.²² In 1450 verkocht Hendrick Steenwech de lage heerlijkheid van Etten en het Hof van den Houte aan de heer van Breda, waarna hij het in leen terugkreeg.

Afb. 1. Het kasteel 'Hof van den Houte' (1743).²³
(Jacobus Stellingwerf)

Het goed Burgst

Het landgoed Burgst ligt in het midden van de Haagse Beemden in het noorden van Breda. Er lag oorspronkelijk een door cirkelvormige grachten omgeven stenen kamer, genaamd Burgst. Erbij behoorden de Grote- en Kleine Hoeve, en Muizenberg.

De eerste bekende 'heer van Burgst' was Jan uten Houte, die in of voor 1312 de singeltjes met het daarop staande 'Blokhuys' in leen kreeg van de hertog van Brabant. De omliggende gronden waren een leen van de heer van Breda.

Zijn gelijknamige zoon, Jan van den Houte, die in 1356 stierf, werd volgens 'oude kronieken' genoemd 'ridder onder de banieren van de heer van Breda'.²⁴ Na zijn overlijden is het goed Burgst in handen is gekomen van een jongere tak van de heren Van der Merwede.

²² T. Buckens, Kasteel uten Houte, in: *d'Hùskens* jrg. 9 nr. 16 (1988). Uitgave van de Heemkundigekring 'Jan uten Houte'.

²³ Prent, gedateerd 20 februari 1743, uit: Atlas Mattheus Brouërius van Nidek.

²⁴ Website Stadarchief Breda. Burgst: 800-jarig landgoed in 40-jarige stadswijk, deel 1.

Het overlijden van Jan van den Houte

Juten heeft de door Jan III van den Houte (1280-1286) geleverde hulp vanuit het land van Breda aan de kastelein van Tiel en zijn overlijden als volgt onder woorden gebracht: ‘Met ‘eere’ spreekt Jan van Heelu over Jan Uten Houte, met wie wij de geslachtslijst kunnen beginnen. Na de dood van Limburgse hertog ontbrandde een langdurige oorlog tussen Brabant en Gelre. Vooral het land tussen Maas en Waal was het toneel van de strijd. De stad Tiel was een bezit van den Brabantse hertog, die in 1274 daar als kastelein had aangesteld Jan de Cock, ridder. Hier had de bevelhebber van het Brabantse legerkorps, Jan van Cuyk, zijn hoofdkwartier gevestigd voor zijn invallen in Gelderland. Hierop besloot Reinoud van Gelre zich van die stad meester te maken. Daar Tiel niet voldoende was versterkt, trok Jan van Cuyk de Geldersen tegemoet, terwijl hij per renbode bijstand verzocht’.

Maer uten land van Breda
Brachte her Jan uten Houte
Ene sterke scare, ende een stoute,
Den heere van Kuyct na toe.
Daarmede soe wert doe
Eerlike die sege ghewonnen.²⁵

‘De Geldersen konden zich herstellen en na de geleden verliezen te hebben aangevuld, drongen zij de zwakkere legermacht van Jan van Cuyk terug binnen de stad Tiel, die op 3 juli 1286 stormenderhand door graaf Reinoud werd ingenomen. Wel rukte de hertog van Brabant met verse troepen aan, doch te vergeefs’.

Want hine hadde niet mogen landen,
Om dwaler, dat te diep
Tusschen hen ende Tielle liep.
Alsoe gheschiede scade groot
Te Tielle, want, gevaen oft doot
Bleven si alle, sonder sparen,
Die te Tielle binnen waren.
Daer bleven oec, sonderlinghe,
Eerlike ende weringhe
Ghevaen, riddere vive,
Die drie betaelden metten live;
Want si waren soe lange
Ghevaen dat her Vranke van Wanghe,
Her Jan die Coc, ende her Jan
Uten Houte, drie vromeghe man,
Int ghevancnesse bedorven,
Ende alle drie daer in storven.²⁶

Het hiervoor door Juten in 1925 gepubliceerde relaas verdient nadere beschouwing.

De graven van Gelre hadden in de loop van de 13^e eeuw in de Nederbetuwe, de Tielerwaard en de Bommelerwaard vaste voet op de grond gekregen. Een uitzondering daarop was de stad Tiel

²⁵ Willems, Rijmkroniek, blz. 110-111.

²⁶ Willems, Rijmkroniek, blz. 115-116.

dat in dit gebied een Brabantse enclave vormde. In zijn expansiedrift wilde Otto I, graaf van Gelre, ook Tiel aan zijn bezit toevoegen.

In 1270 kwam de hertog van Brabant tijdens de grote overstroming bij de stad Tiel aan. Hij stak de dijken door om het land van de graaf van Gelre onder water te zetten, maar de dijken werden na twee dagen door de Geldersen gerepareerd. Met hetzelfde doel heeft de hertog van Brabant in 1274 bij zijn aankomst in Tiel op 10 oktober de dijken wederom doorgestoken.²⁷ Kort daarna, 21 oktober, werd Jan de Cock, ridder, door de hertog als kastelein van Tiel aangesteld.²⁸ De jaren 1270-1274 kunnen aldus worden gekenmerkt als ‘grensconflicten’.

Dat veranderde bij het uitbreken van de Limburgse Successieoorlog (1283-1288), beginnende met het kinderloos overlijden van Ermgard van Limburg, echtgenote van Reinoud I, graaf van Gelre en Zutphen, in juni 1283, en eindigende met de overwinning van Jan I, hertog van Brabant, in de slag bij Woeringen 5 juni 1288 (afb. 2). De landen werden in die tijdsperiode geteisterd met niets ontziend geweld en wederzijde plundertochten.

Afb. 2. De slag bij Woeringen uit een 15^e-eeuwse kopie van de ‘Brabantsche Yeesten’.

Jan van Cuyk steunde in de jaren 1284-1286 de inval van de Brabanders in de Bommelerwaard, en verdedigde de stad Tiel.²⁹ Begin 1286 kreeg hij hulp van Brabantse troepen en versloeg hij graaf Reinoud van Gelre bij Driel. Bij een tegenoffensief werd op 3 juli 1286 door graaf Reinoud de stad Tiel stormenderhand ingenomen. Jan van Cuyk sloot op 11 oktober 1286 een verdrag van ‘onzijdigheid’ met de graaf van Gelre.³⁰ Zoals uit de hiervoor geciteerde Rijkskroniek blijkt, zal heer Jan van den Houte begin 1286 met zijn detachement soldaten vertrokken zijn vanuit Breda om enige tijd later bij Tiel te arriveren. Na in juli 1286 gevangen genomen te zijn, is hij in de tweede helft van dat jaar overleden in een Gelderse kerker.

De oudste generaties

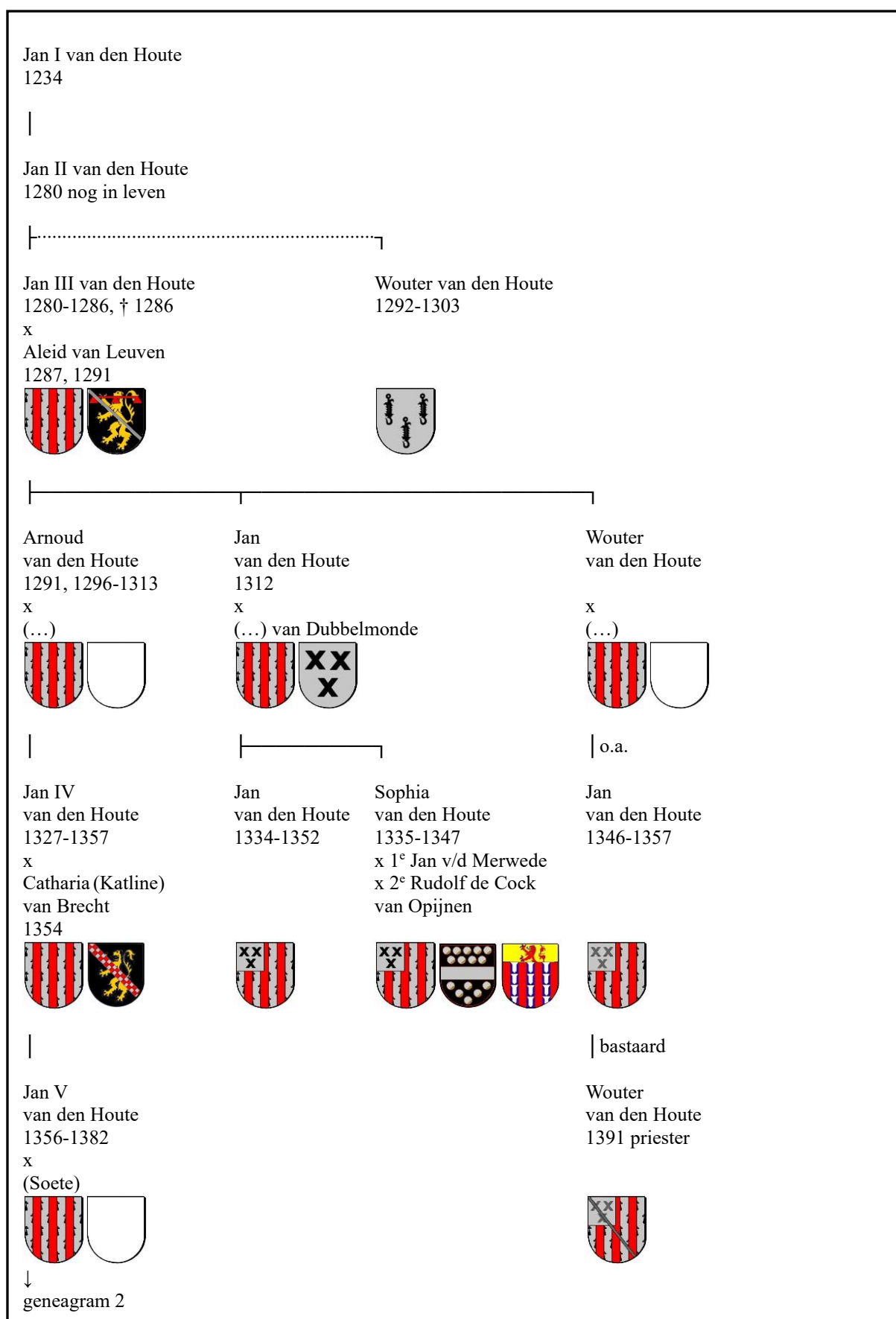
In 1280 wordt een Jan van den Houte tot twee maal toe ‘iunior’ genoemd. Meestal houdt dit in dat er een gelijknamige vader nog in leven is. De eerder genoemde Jan van den Houte, vermeld in 1234, komt chronologisch gezien als zijn grootvader in aanmerking. De oudste generaties kunnen als volgt in beeld worden gebracht (geneagram 1 en 6).

²⁷ Leo Nelissen en Louis Swinkels, *Willem van Berchem. Gelderse kroniek* (Hilversum, 2026), blz. 108.

²⁸ OGZ no. 959, d.d. 21-10-1274.

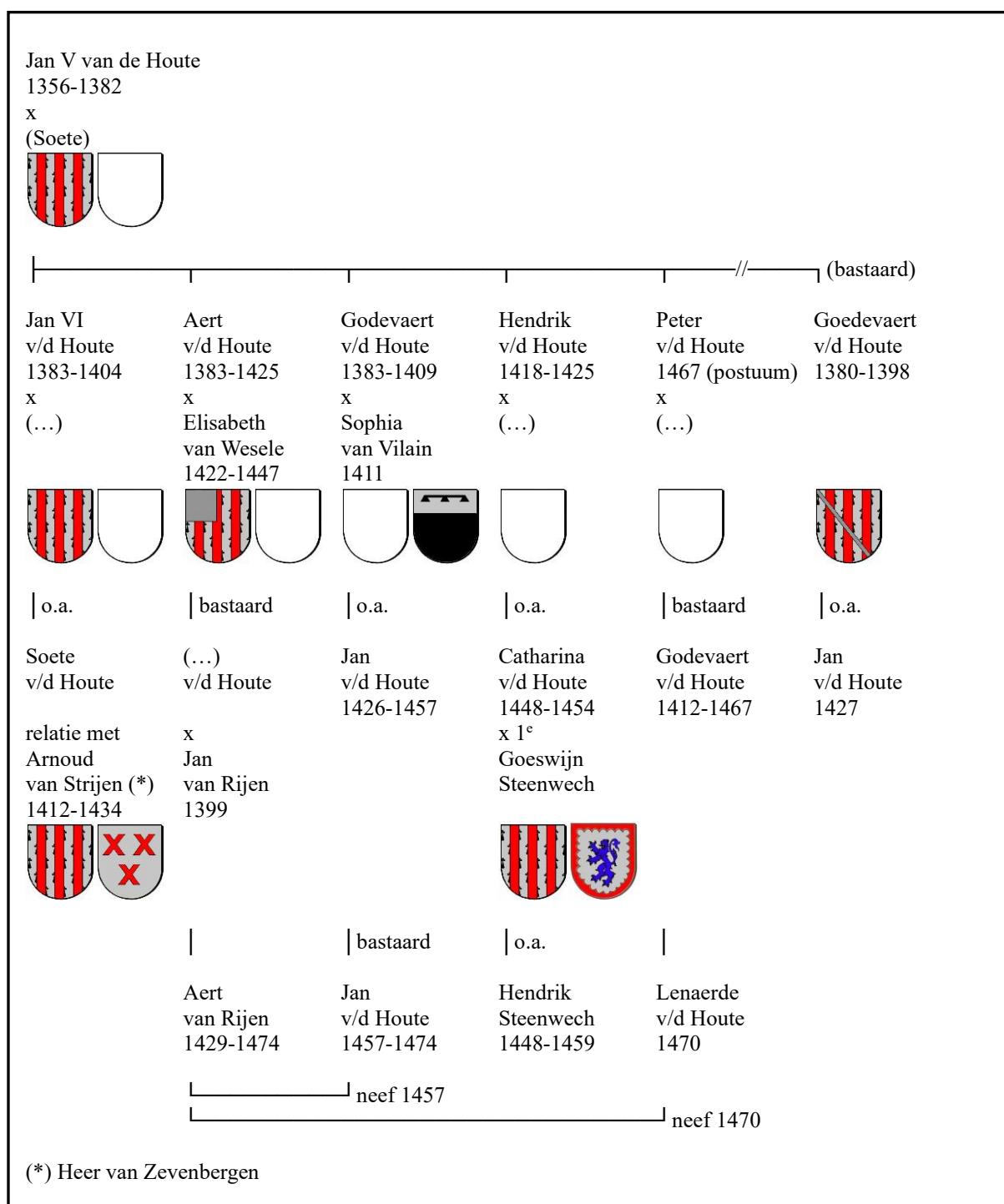
²⁹ J.A. Coldewij, *De Heren van Kuyc, 1096-1400* (Tilburg, 1981), blz. 102.

³⁰ OGZ no. 1114, d.d. 31-10-1286.

Geneagram 1. Wapenschouw oudste generaties van het geslacht Van den Houte.

Jan V van den Houte zet het geslacht in mannelijke lijn voort (geneagram 2).

Geneagram 2. Wapenschouw nazaten van Jan II van den Houte.

Heraldiek

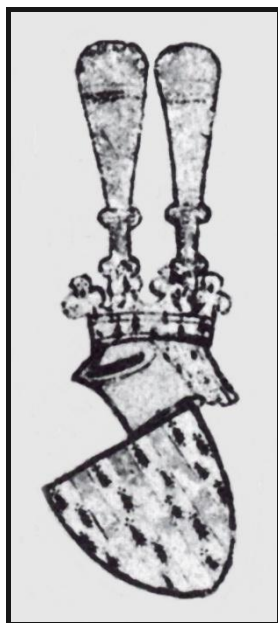
Een afbeelding van het wapen – in hermelijn drie palen van rood – van Jan V van den Houte (1356-1379) is in het wapenboek Belleville is te vinden (afb. 3).³¹

³¹ Pastoureaux e.a., Wapenboek Belleville, no. 692, blz. 198; Facsimile van het Wapenboek, fol. 38v.

Afb. 3. Wapen van Jan V van den Houte.

In het wapenboek van Gelre is het wapen (afb. 4), vermoedelijk van zijn zoon, Jan VI van den Houte (1383-1403), afgebeeld, en kan als volgt omschreven worden: in hermelijn drie palen van rood, een gekroonde helm met als helmteken twee drijverstokken van rood, en het dekkleed van hermelijn.³²

Afb. 4. Wapen van Jan VI van den Houte.

De kleuren van het wapen van Wouter van den Houte (1292-1303) zijn onbekend en is daarom in grijs tinten vervaardigd. Van den Brandeler heeft het zegel van 'Jan Woutersz. uten Houte' (1346-1357), ridder, als volgt beschreven: in hermelijn drie palen; en, in een rechter-schildhoek, drie liggende kruisjes, geplaatst 2 en 1'.³³ Bij het in kleur vervaardigen van zijn wapen is de schildhoek met de drie kruisjes uitgevoerd in grijs tinten.

Aangetrouwde families:

1. *Brecht*: in zwart een klimmende leeuw van goud, waarover een in twee rijen geblokte schuinbalk in zilver en rood.³⁴

³² Van Helmont, blz. 177 en 331.

³³ Van den Brandeler, Zegels Breda, no. 1349, blz. 108. Hij veronderstelt daarbij dat de schildhoek rood is en de drie schuinkruisjes van zilver zijn, zoals het wapen van het geslacht Van Breda en Schoten.

³⁴ G.C.A. Juten, Het kasteel Bouvinge, in: *Taxandria* jrg. 6 (1909), blz. 33.

2. *Cock van Opijnen*: in rood drie palen van vair met in een schildhoofd van goud een uitkomende blauw, getongde en genagelde rode leeuw.³⁵
3. *Dubbelmonde*: in zilver drie zwarte schuinkruisjes.³⁶
4. *Heukelum*: in zilver twee beurtelings gekanteelde rode dwarsbalken met in het schildhoofd een blauwe barensteel.³⁷
5. *Leuven*: in zwart een klimmende leeuw van goud met een rode barensteel van drie hangers.³⁸ Als teken van bastaardij is over alles heen een schuinstreep (lichtgrijs) geplaatst.
6. *Merwede*. Het betreft hier het wapen dat gevoerd wordt door Nicolaas van der Merwede, zoon van Jan van der Merwede, een zijtak van de heren van der Merwede: in zwart een zilveren dwarsbalk, vergezeld boven van negen (5:4) en onder van zes (3:2:1) zilveren bollen.³⁹
7. *Mijle*: in goud drie zwarte ruiten.⁴⁰
8. *Ranst*: in rood drie zilveren palen.⁴¹
9. *Rosendael (Barendrecht)*: in zilver een rode dwarsbalk vergezeld van 12 groene staande blokjes, van boven 4:3, en van onder 3:2.⁴²
10. *Schoonhout*: negen ruiten.⁴³ Dit wapen komt overeen met die van Jan van Schoonhout, rentmeester van Zuidholland in 1405, namelijk: in zilver negen aaneengesloten rode ruiten (5:4).⁴⁴
11. *Spangen*: in rood een blauwe dwarsbalk, vergezeld van drie blauw-getongde rode leeuwenkoppen (2:1).⁴⁵
12. *Steenwech*: in zilver een klimmende leeuw van blauw in schild met een rode uitgestulpte schildzoom.⁴⁶
13. *Vilain*: in zwart een schildhoofd van zilver, beladen met een barensteel van zwart⁴⁷ of blauw.⁴⁸

Genealogie

I. *Jan I van den Houte*, heer van Westmeerbeek (1234).

Kind:

1. *Jan II van den Houte*, volgt II.

II. *Jan II van den Houte*, nog in leven 1280.

Kinderen:

1. *Jan III van den Houte*, volgt III.
2. (verm.) *Wouter van den Houte*, knaap (1292), vermeld 1292-1303.

³⁵ Rietstap, Wapens, blz. 312.

³⁶ Rietstap, Wapens, blz. 323.

³⁷ Rietstap, Wapens, blz. 344.

³⁸ Van Goor, Beschrijving Breda, blz. 208a; Hoebe, Wapenrepertorium, blz. 139.

³⁹ Van Helmont, Wapenboek Gelre, blz. 341: 'H. Clays v.d. Merwede – de sa. à la fasce d'arg. acc. de 15 besants d'arg. (5, 4, 3, 2, 1). C.: un plumail de cocq iss. d'une cuve aux armes.'

⁴⁰ De Nederlandsche Leeuw jrg. 23 (1905), kolom 280. 'Aper vuyter Mijlen' zegelde in 1320 met drie ruiten. Volgens de desbetreffende publicatie zouden de kleuren zijn: 'in goud drie zwarte ruiten'. Er wordt geen bron opgegeven waaruit dat zou blijken.

⁴¹ Hoebe, Wapenrepertorium, blz. 178.

⁴² Rietstap, Wapens, blz. 372; Rosa, Van Rosendael, kolom 116. Afdruk van het zegel van Godschalck van Rosendale, alias Godschalk Oem.

⁴³ Van Leeuwen, Batavia Illustrata, blz. 1050.

⁴⁴ CBG, Collectie Muschart, kaart 47^L.

⁴⁵ Rietstap, Wapens, blz. 396.

⁴⁶ CBG, Collectie Muschart, kaart 22^G. Met verwijzing naar: Armorial Général. Zie ook: Hoebe, Wapenrepertorium 200-201.

⁴⁷ Heraldieke Bibliotheek jrg. 2 (1983), blz. 40, 364.

⁴⁸ Ned. Leeuw jrg. 26 (1903), kolom 230.

In 1292 wordt er een verklaring afgelegd over de landscheiding tussen Brabant en Holland, waarbij o.a. ‘Wouter uten Houte’, knaap, als leenman van de heer van Breda, aanwezig is geweest. Op 8 oktober 1326 geeft Loper van Bridorpe een verklaring omtrent de ligging van het huis te Oosterhout en omtrent een grensscheiding, eertijds gemaakt tussen de heerlijkheid Breda en het graafschap Holland, waarin genoemde verklaring van 1292 is opgenomen.⁴⁹

De verklaring van Loper van Bridorpe is op 26 oktober 1326 bekrachtigd door enige geestelijken en edelen.⁵⁰ Op dezelfde dag, 8 oktober 1326, legt ook Hugheman, heer van Zevenbergen, ridder, een getuigenis af hoe de landscheiding tussen Brabant en Holland tot stand is gekomen. Hierbij zegt hij dat er een onenigheid was ontstaan tussen Rase, heer van Liedekerke en van Breda, vader van heer Philip, en hemzelf over de scheiding van de heerschappij van Breda en Zevenbergen, dat ‘roert’ aan Holland. Verder blijkt dat destijds Gerard van Wioldrecht en Wouter uten Houte ‘mit den outsten ende mit den vroeste, die si vinden conden’ gezamenlijk met palen de landscheiding hebben aangebracht.⁵¹

Heer Jacob, landdeken van Hilvarenbeek, schenkt op 26 oktober 1297 aan de abdij Thorn verscheidene goederen, gelegen onder Gilze. De oorkonde wordt bezegeld door Zebrecht van Ulvenhout en Wouter van den Houte (afb. 5)⁵² ‘als der mannen tsheeren van Breda’.⁵³

Afb. 5. Zegel van Wouter van den Houte (1297).⁵⁴
(*Corpus Sigillorum Neerlandicorum*)

Op 6 december 1298 bepaalt Raso van Gavere, heer van Liedekerke en Breda, na informatie bij zijn leenmannen w.o. Wouter van den Houte, dat het klooster van St.

⁴⁹ Cerutti, Rechtsbronnen Breda, Deel I no. 130, d.d. 8-10-1326.

⁵⁰ Van Mieris II, blz. 400-410, d.d. 26-12-1326. Met daarin opgenomen de verklaring van 1292.

⁵¹ Van Mieris II, blz. 404, d.d. 8-10-1326; Cerutti, Rechtsbronnen Breda, Deel I, no. 131, d.d. 8-10-1326.

⁵² CSN no. 1271.

⁵³ OBNB II-1, no. 1381, d.d. 26-10-1296; Cerutti, Rechtsbronnen Breda, Deel I, no. 85, d.d. 26-10-1297; Habets, Abdij Thorn-I, no. 79, d.d. 26-10-1297. Met een beschrijving van het wapen (drie vuurhaken) en het omschrift van het zegel van Wouter van den Houte, terwijl het zegel zelf (no. 79) is afgebeeld achterin het boek.

⁵⁴ Beschrijving: 1. omschrift: S·WALTERI·DE·HOVTE

2. kenmerken: rond, ca. - mm, groene was, licht beschadigd.

3. zegelbeeld: een halfroond schild.

4. wapen: drie schoorsteenhalen (2:1).

Bernardus alle zaken mag berechten tot een boete van 60 schellingen, etc. in het land van Haldenberge.⁵⁵

Raas II van Gavere, heer van Liedekerke en Breda, vraagt op 23 juni 1300 zijn leenmannen w.o. 'Walterus dictus uten Houte' als getuigen bij het vaststellen van de huwelijksvoorwaarden met Hadewig van Strijen.⁵⁶ Vervolgens geeft Raas II van Gavere, heer van Liedekerke en Breda, op 22 juli 1300 aan zijn tweede vrouw Hadewig, dochter van Willem, heer van Strijen, een gift van 5.000 pond zwarte Tournois. De oorkonde wordt mede bezegeld door Wouter van den Houte.⁵⁷ Wouter van den Houte bezegelt in 1301 een oorkonde.⁵⁸

Op 18 oktober 1303 oorkondt Raas II van Gavere, heer van Liedekerke en Breda, dat ten overstaan van hem en zijn leenmannen w.o. 'Wolter dicti van den Houte', vrouwe Aleid met haar man en voogd Jan Volkard, ridder, 30 bunder land, dat zij van hem in leen houdt, overdraagt aan de abt en het convent van de abdij van Villers tegen een jaarcijns.⁵⁹

III. *Jan III van den Houte*, ridder (1286), leverde met een detachement soldaten hulp aan de Brabantse legeraanvoerder in de strijd tegen de Geldersen 1286, vermeld 1280-1286, overl. tweede helft 1286 (in een Gelderse kerker), tr. *Aleid van Leuven*, vermeld 1287, 1291, overl. na november 1291, dr. van Arnoud van Leuven, heer van Gaasbeek.

Arnoud van Leuven, genaamd van Breda, draagt op 10 december 1280 aan de meesteres en convent van het St.-Elisabethgasthuis te Antwerpen, de goederen te Voshol over tegen een jaarlijkse cijns van 1 penning sterling. Onder de leenmangetuigen 'Iohannes Vtenhouve iunior'.⁶⁰ Op 16 december 1280 draagt Isabella, vrouwe van Breda, op gezag van haar echtgenote, Arnoud van Leuven, heer van Breda, aan de meesteres en het convent van St.-Elisabethgasthuis te Antwerpen hun goederen bij Mik en te Bremdonk over tegen een jaarlijkse erfcijs. Onder de leenmangetuigen wordt als laatste genoemd 'Iohannes Vtenhouve iunior'.⁶¹

Jan I, hertog van Brabant, stelt zich op 9 maart 1287 borg voor de jaarlijkse betaling van 35 pond klein Leuvens en alle gerechtelijke boeten beneden drie pond Leuvens uit de parochie van Etten, waartoe Arnoud van Leuven, heer van Breda, zich verplicht heeft ten behoeve van zijn dochter Aleid en haar opvolgers.⁶²

In november 1291 treden op vrouwe Clarissa van de Stene, weduwe uit Brussel, Johannes, zoon van wijlen heer Johannes van Eversberg, en Aleydis, weduwe van heer Johannes Uten Houste,⁶³ begevers van de kerk van Meerbeek (= Westmeerbeek), oorkonden dat zij en de parochianen van Meerbeek de commanderij van Bekkevoort ontslaan van een verplichting een cijns van 4 mud rogge te betalen mits (= waarvoor in de plaats) de betaling van 26 Leuvense denieren.⁶⁴

⁵⁵ OBNB II-1, no. 1396, d.d. 6-12-1298; Drossaers, Domeinraad I, regist. no. 80, d.d. 6-12-1298.

⁵⁶ OBNB II-2, no. 1414, d.d. 23-6-1300; Cerutti, Rechtsbronnen Breda, Deel I, no. 89, d.d. 23-6-1300.

⁵⁷ OBNB II-2, no. 1415, d.d. 22-7-1300.

⁵⁸ OBNB II-2, no. 1419, d.d. ca. 24-6-1301.

⁵⁹ OBNB II-2, no. 1440, d.d. 18-10-1303.

⁶⁰ OBNB II-1, no. 1202, d.d. 10-12-1280.

⁶¹ OBNB II-1, no. 1203, d.d. 16-12-1280.

⁶² OBNB II-1, no. 1246, d.d. 19-3-1287.

⁶³ In de oorkonde wordt de naam tweemaal verschillend gespeld: Houste en Houlte.

⁶⁴ Grauwels, Regestenlijst II no. 1168, d.d. november 1291.

De oorkonde zelf biedt additionele informatie: ‘Aleydis relictā domini Johannes quondam militis dicti vten Houste pro se et nomine tutoris pro Arnoldo filio suo’. Zij handelt uit eigen naam en, in haar hoedanigheid van voogd, namens haar zoon Arnoud. Aan de oorkonde hangt het zegel van Aleid (afb. 6).⁶⁵

Afb. 6. Zegel van Aleid van Leuven (1291).⁶⁶
(Rijsarchief Hasselt, foto Hans Vermeulen)

Uit dit huwelijk:

1. *Arnoud van den Houde*, volgt IV-a.
3. *Jan van den Houde*, volgt IV-b.
2. *Wouter van den Houde*, volgt IV-c.

IV-a. *Arnoud van den Houde*, heer van Etten (1296), minderjarig in 1291, ridder (1313), vermeld 1291, 1296-1313, overl. voor 19 juni 1327.

Op 26 mei 1296 oorkonden de schepenen van Etten en enige cijnsmannen van Arnoud van den Houde dat Willem Noker, inwoner van Etten, ten overstaan van hen en de schouten van de heer van Breda en Arnoud van den Houde, verkoopt aan de abt en het convent van St. Bernardsabdij te Hemiksem een jaarlijkse erfcijns.⁶⁷

Schepenen van Etten oorkonden op 26 april 1298 dat Michiel van der Rijt aan de abt en het convent van de St. Bernardsabdij een jaarlijkse erfcijns verkoopt. Genoemd ‘Arnoldi dicti de Houde’.⁶⁸ Op dezelfde datum verkoopt Wouter Monnik een jaarlijkse erfcijns aan de abdij, dat

⁶⁵ RA Hasselt, Oorkonden van de landkommanderij Oudenbiezen en onderhorige kommanderijen inv.nr. 1168, d.d. november 1291.

⁶⁶ Beschrijving: 1. omschrift: +S'VROW·AVER/LEIT·VA·DE·HOTA
2. kenmerken: ovaal, ca. - mm, groene was, licht beschadigd.
3. zegelbeeld: de maagd Maria en met het kindeke Jezus.
4. wapen: -

⁶⁷ OBNB II-2, no. 1359, d.d. 26-5-1296; Cerutti, Rechtsbronnen Breda, Rechtsbronnen Breda, Deel I no. 83, d.d. 26-5-1296.

⁶⁸ OBNB II-2, no. 1387, d.d. 26-4-1298.

rust op goed, gelegen in de jurisdictie van Arnoud van den Houte.⁶⁹ Op 3 januari 1300 verkoopt Wouter Monnik wederom een jaarlijkse erfcijns aan de abdij, dat rust op goed, gelegen in de jurisdictie van Arnoud van den Houte.⁷⁰

In 1304 bezegelt Arnoud van Houte, heer van Etten, een oorkonde op verzoek van de schepenen van Etten.⁷¹ De schepenen van Etten oorkonden op 18 september 1304 dat Hendrik Noter aan de abt en het convent van de St. Bernardsabdij een jaarlijkse erfcijns verkoopt. In de oorkonde wordt 'Arnoldus de Houte' vermeld.⁷² De schepenen van Etten en in de Hoeven van Etten oorkonden op 10 januari 1307 dat Jan van Brabant aan de abt en het convent van de St. Bernardsabdij een jaarlijkse erfcijns heeft verkocht. Onder bezegeling van Arnoud van den Houte, heer van Etten.⁷³

Op 14 december 1310 maken drie leenmannen van Breda een grensscheiding in de wildernis bij den Hout tussen het gebied van de heer van Breda en het leen van Arnoud van den Houte.⁷⁴ De leenmannen van de heer van Breda en van Arnoud van den Houte oorkonden op 9 september 1312 dat Delia van Gorp aan de abt en het convent van de St. Bernardsabdij een jaarlijkse pacht verkoopt.⁷⁵ De schepenen van Breda, evenals de leenmannen van Breda w.o. 'Arnoldus dictus de Houte, miles', getuigen dat op 1 juli 1313 Hugheman, zoon van Laurens van Wioldrecht, erkent heeft geen recht te hebben op de goederen van Vlassele, gelegen onder Terheijden, eertijds in eigendom van Servaas van Wioldrecht, en dat ze rechtmatig in bezit zijn van de zusters van St. Catharinadal te Breda.⁷⁶ Met het zegel van Arnoud den Houte (afb. 7).

Afb. 7. Zegel van Arnoud van den Houte, ridder (1313).⁷⁷
(*Brabants Historisch Informatie Centrum*)

In het 'Latijnsboek', leenboek van de hertog van Brabant, een verzamelwerk, dat vrijwel de hele 14^e eeuw bestrijkt, staan de volgende inschrijvingen:

⁶⁹ OBNB II-2, no. 1388, d.d. 26-4-1298.

⁷⁰ OBNB II-2, no. 1407, d.d. 3-1-1300.

⁷¹ OBNB II-2, no. 1450, d.d. 29/3-1/4-1304.

⁷² OBNB II-2, no. 1454, d.d. 18-9-1304.

⁷³ OBNB II-2, no. 1469, d.d. 10-1-1307.

⁷⁴ OBNB II-2, no. 1524, d.d. 14-12-1310; Drossaers, Domeinraad I, regest no. 109, d.d. 14-12-1310; Cerutti, Rechtsbronnen Breda, Rechtsbronnen Breda, Deel I, no. 103, d.d. 14-12-1310.

⁷⁵ OBNB II-2, no. 1536, d.d. 9-9-1312.

⁷⁶ Erens, St. Catharinadal, regest no. 38 (inv.nr. 20), d.d. 1-7-1313.

⁷⁷ Beschrijving: 1. omschrift: [te zwaar beschadigd]

2. kenmerken: rond, ca. - mm, groene was, zwaar beschadigd.

3. zegelbeeld: een gotisch schild.

wapen: in hermelijn drie palen.

[1] Arnoldus Vanden Houte, domistadium apud Merke et plura homagia juxta Hoesstraten. Valent circiter xx libras annuatim. Dominus Johannes, filius, relevavit; sed tenet modo, ut videtur, dominus de Duvenvoorde’.

[2] ‘Arnoldus Utenhoute, miles, vi homagia et vi solidos annuatim apud Goerle, Oesterwyc, Barle et Ricle. Et fuerunt Gerardi de Esche. Dominus Johannes, filius suus, tenet modo’.⁷⁸

Kind:

1. *Jan IV van den Houte*, volgt V-a.

V-a. *Jan IV van den Houte*, ridder (1344), testeren 17 maart 1354, vermeld 1327-1357, overl. 4 juni 1360,⁷⁹ memorie 12 december,⁸⁰ tr. *Catharina (Katline)*⁸¹ *van Brecht*,⁸² vermeld 1354, memorie 16 maart,⁸³ dr. van Godevaert van Brecht (zie: appendix).

In het ‘Latijnsboek’, leenboek van de hertog van Brabant, een verzamelwerk, dat vrijwel de hele 14^e eeuw bestrijkt, komt de volgende inschrijving voor: ‘Johannes, filius domini Arnoldi de Houte, de terra de Breda, sex solidos grossos census in Baerle, cum mansionariis, et medietatem de monte apud Merbeke. Willelmus, clericus, recepit relevium’.⁸⁴

Op 19 juni 1327 wordt er een verslag gemaakt over het begeavingsrecht van het kosterschap van de kerk van Oosterhout. Opgesteld door o.a. Jan van den Houte.⁸⁵

Nicolaas de Swaef, drossaard van Brabant, ridder, zit op 2 maart 1336 een onderzoek voor met betrekking tot de grensscheiding van het rechtsgebied van de goederen van de hertog van Brabant en die van de abdij Tongerlo, gelegen te Kalmthout en Essen, tegenover het goed van de markgraaf van Bergen op Zoom, in aanwezigheid van o.a. Godevaert van Brecht, ridder, en Jan uten Houte, leenmannen van Brabant.⁸⁶ Jan III, hertog van Brabant, bevestigt op 25 september 1335 de overdracht van vier en een half hoeven moerland, gelegen Breda in de Vucht, en drie bunder land, gelegen tussen Maes Thonissoens goed en Arnouds goed van Meersel, dat in leen gehouden wordt door Peter van Gagheldonk, gekocht door Willem Lensen, van Breda, van Alard van Os, rentmeester van Brabant.⁸⁷ Vervolgens geeft op 9 december 1336 Wouter Back, abt van Tongerlo, een vidimus af van de hiervoor genoemde oorkonde waaruit tevens blijkt dat behalve Wouter Lensen ook ‘Janne uten Houte’ gerechtigd is in die goederen.⁸⁸

In een lijst van goederen, gedateerd omstreeks 1340, van de abdij St. Bavo te Gent, gelegen te Zundert en Rijsbergen, wordt Jan van den Houte, vermeld onder ‘de late van Riisberghe’.⁸⁹

⁷⁸ Galesloot, Leenboek van Brabant, blz. 10.

⁷⁹ Juten, Van den Houte, blz. 177.

⁸⁰ Gooskens, Bredase necrologia en obituaria: Obituarium Bredase kanunniken, 12 december: ‘Obitus Johannis de Ligno militis 25 gr. pag. mediatim//ort: 9,25’; Anniversaria, 12 december: ‘Domini Johannis de Ligno militis 25 gr. pag. equaliter//den.: 12,5’.

⁸¹ In 1354 wordt zij als ‘Catharina’ vermeld, maar gewoonlijk zal haar voornaam ‘Katline’ zijn geweest. Beide namen keren terug onder haar nazaten.

⁸² Brandeler, Zegels Breda, blz. 108; G.C.A. Juten, Het kasteel Bouvigne, in: *Taxandria* jrg. 6 (1909), blz. 29-36.

⁸³ Gooskens, Bredase necrologia en obituaria: Necrologium van St. Catharinadal, 16 maart: ‘Et Catharinae de Ligno, quae legavit nobis 2 sol. gr. ann.’.

⁸⁴ Galesloot, Leenboek van Brabant, blz. 148.

⁸⁵ Cerutti, Rechtsbronnen Breda, Rechtsbronnen Breda, Deel I, no. 133, d.d. 19-6-1327.

⁸⁶ OAT III no. 800, d.d. 2-3-1336.

⁸⁷ OAT III no. 794, d.d. 25-9-1335.

⁸⁸ OAT III no. 814, d.d. 9-12-1336.

⁸⁹ Cerutti, Rechtsbronnen Breda, Rechtsbronnen Breda, Deel III, no. 1037, d.d. ca. 1340. Dit bezit zal Jan van den Houte verkregen hebben via zijn vrouw. Haar vader, Godevaert van Brecht, is gegoed te Zundert.

Jan van Levedale, burggraaf van Brussel, heer van Orsent en Beka, en Margriet van Liedekerke, zijn echtgenoot, verklaren op 25 mei 1344 als erfgenaam van Gerard, heer van Rasseghem en Lens, heer van Breda, en Adelise van Liedekerke, zijn echtgenoot, hun aandeel dat wijlen Nicole van Ghent, abt van Middelburg, aan de voornoemde heer en vrouwe van Breda schuldig was van de koopprijs van 53 hoeven moers, gelegen tussen Herstel, Oosterhout en Sint Geertruidenberg, hebben ontvangen. Onder leenmangetuigen van de heer van Breda wordt Jan uten Houte, genoemd.⁹⁰ Op 23 december 1344 oorkonden de leenmannen van het huis van Breda w.o. Jan van den Houte, ridder, dat Margriet van Liedekerke, dochter van wijlen heer Philips, heer van Liedekerke en Breda, en echtgenote van heer Jan van Levedale, aan heer Willem van Duivenvoorde, heer van Oosterhout en Breda, heeft overgedragen alles, wat zij in het land van Breda van haar vader geërfd heeft, tegen een rente van 20 pond groot Tournois per jaar.⁹¹

Jan uten Houte, zoon van heer Arnoud, Jan uten Houte, zoon van wijlen Wouter (in leven knaap), ridders, en verdere leenmannen van Breda oorkonden op 30 september 1346, dat heer Willem van Duivenvoorde, heer van Oosterhout en Breda, heeft opgedragen aan heer Jan van Polanen, heer van de Lek, ridder, al het goed, dat hij verkregen heeft van Margriet van Liedekerke, vrouw van heer Jan van Levedale.⁹² Op 26 februari 1347 oorkonden de schepen binnen de palen van de Hoeven te Etten, dat ten overstaan van hen Peter Lauwrietenzoon heeft verklaard een bunder moerland om daarvan turf te winnen in pacht te hebben genomen van St. Jans- en het Heilige Geesthuis te Brugge. Met het zegel van o.a. Jan van den Houte, ridder.⁹³

Afb. 8. Zegel van Jan van den Houte, ridder (1349).⁹⁴
(*Nationaal Archief*)

Op 19 augustus 1349 oorkonden de leenmannen van Breda w.o. Jan uten Houte, ridder, dat op donderdag voor Kerstavond 1344 Margriet van Liedekerke, dochter van wijlen heer Philips, heer van Liedekerke en Breda, vrouw van heer Jan van Levedale, ten behoeve van heer Willem van Duivenvoorde, heer van Oosterhout en Breda, afstand heeft gedaan van haar rechten op het

⁹⁰ Fruins, Abdij van Middelburg, regist no. 327, d.d. 25-5-1344.

⁹¹ Drossaers, Domeinraad I, regist no. 383, d.d. 23-12-1344; Cerutti, Rechtsbronnen Breda, Rechtsbronnen Breda, Deel I, no. 186, d.d. 23-12-1344.

⁹² Drossaers, Domeinraad I, regist no. 108, d.d. 30-9-1346; Cerutti, Rechtsbronnen Breda, Rechtsbronnen Breda, Deel I, no. 188, d.d. 30-9-1346.

⁹³ Cerutti, Rechtsbronnen Breda, Rechtsbronnen Breda, Deel I, no. 189, dd. 26-2-1347.

⁹⁴ Beschrijving: 1. omschrift: [niet te lezen]

2. kenmerken: rond, ca. - mm, groene was, beschadigd.

3. zegelbeeld: een gotisch schild gevat in een sierboogachtigpas, versierd met gotische ornamenten.

4. wapen: in hermelijn drie palen.

land van Breda tegen een vergoeding van 200 pond zwarte Tournois per jaar.⁹⁵ Het zegel van o.a. Jan uten Houte (afb. 8).⁹⁶

Op 27 augustus 1349 oorkonden de leenmannen van Breda w.o. Jan uten Houte heer Aerdsz. en Jan uten Houte Woutersz., ridders, dat Maria van Liedekerke afstand heeft gedaan ten behoeve van heet Willem van Duivenvoorde, heer van Oosterhout en Breda, van haar ouderlijk erfdeel van het land van Breda tegen een vergoeding van 200 pond zwarte Tournois per jaar.⁹⁷ Een dag later wordt van de hiervoor genoemde oorkonde een vidimus afgegeven.⁹⁸ Vervolgens doet op 28 augustus 1349 Maria van Liedekerke afstand van alle aanspraken op 52 hoeven moer, gelegen onder het gerecht van Oosterhout, ten behoeve van de abt van Middelburg. De oorkonde wordt bezegeld door Jan uten Houte heer Arnoudsz., Jan uten Houte Woutersz., ridders.⁹⁹ Op dezelfde dag doet Maria van Liedekerke, dochter van wijlen heer Philips, heer van Liedekerke en van Breda, afstand van haar ouderlijk aandeel, voor zover dat in het land van Breda ligt, ten behoeve van heer Willem van Duivenvoorde, heer van Oosterhout en Breda, tegen een vergoeding van 20 pond Tournois per jaar.¹⁰⁰ De oorkonde wordt bezegeld door o.a. Jan uten Houte Arnoudsz. (afb. 9), Jan uten Houte Woutersz. (zegel verloren), ridders.¹⁰¹

Afb. 9. Zegel van Jan van de Houte, ridder (1349).¹⁰²
(Nationaal Archief)

In het 'Stootboek' (1350-1374), leenboek van de hertog van Brabant, komt de volgende inschrijving voor: 'Her Jan vten Houte, heren Arnouds zoen, ene hofstad te Wustmierbeke, met enen enssele, gheheiten tHoifbloc, eenen beempt, gheheiten den Zoerte, eenen beempt, gheheiten Cabbouts bempt, v mannen van leen daer goit af leet omtrent Barle'.¹⁰³

⁹⁵ Drossaers, Domeinraad I, regest no. 453, d.d. 19-8-1349.

⁹⁶ Drossaers, Domeinraad I (toegang 1.08.01), inv.nr. 74, d.d. 19-8-1349.

⁹⁷ Drossaers, Domeinraad I, regest no. 455, d.d. 27-8-1349; Cerutti, Rechtsbronnen Breda, Rechtsbronnen Breda, Deel I, no. 194, d.d. 27-8-1349.

⁹⁸ Drossaers, Domeinraad I, regest no. 456, d.d. 28-8-1349.

⁹⁹ Drossaers, Domeinraad I, regest no. 457, d.d. 29-8-1349.

¹⁰⁰ Drossaers, Domeinraad I, regest no. 458, d.d. 29-8-1349.

¹⁰¹ Drossaers, Domeinraad I (toegang 1.08.01), inv.nr. 74, d.d. 29-8-1349.

¹⁰² Beschrijving: 1. omschrift: [+SIGILLVM·IOANNIS·EX·LIGNO]

2. kenmerken: rond, ca. - mm, groene was, zwaar beschadigd.

3. zegelbeeld: een gotisch schild gevat in een sierboogachtpas, versierd met gotische ornamenten.

4. wapen: in hermelijn drie palen.

5. bijzonderheden: het omschrift ontleend aan: Brandeler, Wapens Breda, blz. 110.

¹⁰³ BHIC, Leenhof Brabant (toegang 1107) inv.nr. 2, fol. 29v [scan 74].

In 1353 oorkonden de schepenen van Attene en binnen de Palen van der Hoeve dat Jan Canfijn, poorter van Brugge, een ieder oproept, die aanspraken meent te hebben op 1/7^e deel van een goed, gelegen Attene, naast dat van het St.-Janshuis en het Heilige-Geesthuis te Brugge.¹⁰⁴ Bezegeld door Jan van den Houte, ridder (afb. 10), en Mathijs Godevaertsz., zijn (leen)man.¹⁰⁵

Afb. 10. Zegel van Jan van den Houte, ridder (1353).¹⁰⁶
(Nationaal Archief)

Op 13 november 1353 getuigen een aantal leenmannen van Breda op verzoek van heer Jan van Polanen, heer van de Lek en Breda, dat heer Philips van Liedekerke de heerlijkheid van Breda en Oosterhout in leen hield van de hertog van Brabant, en het aldus heeft nagelaten, zoals ook heer Jan uten Houte zijn gerecht Etten tot 3 pond toe in leen houdt van de heer van Breda. Dit wordt bevestigd door een andere groep leenmannen van de heer van Breda w.o. Jan uten Houte, heer Aernoudsz., ridder, zelf.¹⁰⁷

In het testament van 18 maart 1354 van Jan van den Houte, en zijn echtgenote Catharina van Brecht, werden de inkomsten vastgesteld voor het opzetten van een gasthuis te Etten. Daarvan moeten onderhouden worden vijf arme lieden terwijl elke nacht twee anderen moeten worden geherbergd. Aan dit gasthuis was ook een kerkelijk beneficie verbonden ter ere van Onze Lieve Vrouwe.¹⁰⁸

Jan van Polanen, heer van de Lek en Breda, en Willem van Oosterhout sluiten op 17 juni 1354 een overeenkomst om hun onderlinge twist over de goederen, die Willem van Duivenvoorde heeft vermaakt aan voornoemde Willem van Oosterhout, zijn zoon.¹⁰⁹ Bezegeld door o.a. Jan uten Houte heer Aerntsz. (afb. 11) en Jan uten Houte Woutersz., ridders.¹¹⁰

¹⁰⁴ Drossaers, Domeinraad I, regist 495, d.d. 1353 (kort voor 13 november).

¹⁰⁵ Drossaers, Domeinraad I (toegang 1.08.01), inv.nr. 288, d.d. 1353 (kort voor 13 november).

¹⁰⁶ Beschrijving: 1. omschrift: +SI]GILLVM·IO[ANNIS·EX·LIGNO]
2. kenmerken: rond, ca. - mm, groene was, zwaar beschadigd.
3. zegelbeeld: een gotisch schild gevat in een sierboogachtpas, versierd met gotische ornamenten.
4. wapen: in hermelijn drie palen.

¹⁰⁷ Drossaers, Domeinraad I, regist no. 497, d.d. 13-11-1353; Cerutti, Rechtsbronnen Breda, Rechtsbronnen Breda, Deel I, no. 205, d.d. 13-11-1353.

¹⁰⁸ J.B. Gramaye, *Antiquitatis Bredanae* (Bruxellis, 1708), blz. 22. Het testament is gedagtekend 17-3-1454, maar dit moet zijn 18-3-1354.

¹⁰⁹ Drossaers, Domeinraad I, regist no. 505, d.d. 17-6-1354.

¹¹⁰ Drossaers, Domeinraad I (toegang 1.08.01), inv.nr. 412, d.d. 17-6-1354; Cerutti, Rechtsbronnen Breda, Rechtsbronnen Breda, Deel I, no. 209, d.d. 17-6-1354.

Afb. 11. Zegel van Jan van den Houte, ridder (1354).¹¹¹
(Nationaal Archief)

Bij het opmaken op 20 augustus 1356 van de verordening 'hoet dlant van Breda heervaert trecken sal' wordt aan 'heeren Jans waghén van den Houte, heeren Aernts soen was, ende sijnre nacomelinghe, ende daerna die van Gagheldonc' een plaats aangewezen 'naest der scepenen waghén van Breda'.¹¹²

Jan uten Houte, Gerard Hermansz. en Reynier van Urs, ridders, oorkonden op 29 september 1356 dat heer Jan van Polanen, heer van de Lek en Breda, hun toestemming heeft gegeven voor de verkoop van het goed 'Balru', grenzende aan de heerlijkheid Putten, dat zij van hem in leen houden.¹¹³

Op 5 januari 1357 verkopen Hendrik van Boutersem, heer van Bergen op Zoom, en Maria van Merxem, zijn vrouw, aan heer Jan van den Houte, ridder, ca. 37 hoeven moer en 50½ hoeven wildernis, gelegen tussen de Rosendaalse weg, geheten 'den Langendijck', en Sprudel, waaruit zij jaarlijks 12 penningen aan cijns zullen moeten betalen en waarin zij schout en schepenen mogen zetten met rechtspraak tot 3 schellingen.¹¹⁴

Jan van Polanen, heer van de Lek en Breda, verkoopt op 25 april 1357 aan Gillis van den Wijngaarden 'de jongen' alles wat binnen de palen van de Hoeve te Etten behoort tot het goed 'Liesch'.¹¹⁵ Bezegeld door zijn leenmannen w.o. Jan uten Houte, ridder (afb. 12).¹¹⁶

¹¹¹ Beschrijving: 1. omschrift: [niet te lezen]
2. kenmerken: rond, ca. - mm, groene was, licht beschadigd.
3. zegelbeeld: een gotisch schild gevat in een sierboogachtpas, versierd met gotische ornamenten.
4. wapen: in hermelijn drie palen.

¹¹² Bezemer, Rechtsbronnen stad Breda, blz. 41.

¹¹³ Drossaers, Domeinraad I, regist no. 544, d.d. 29-9-1356; Cerutti, Rechtsbronnen Breda, Rechtsbronnen Breda, Deel I no. 219, d.d. 29-9-1356.

¹¹⁴ Drossaers, Domeinraad I, regist no. 549, d.d. 5-1-1357.

¹¹⁵ Drossaers, Domeinraad I, regist no. 553, d.d. 25-4-1357; Cerutti, Rechtsbronnen Breda, Rechtsbronnen Breda, Deel I, no. 224, d.d. 25-4-1357.

¹¹⁶ Drossaers, Domeinraad (toegang 1.08.01), inv.nr. 313, d.d. 25-4-1357.

Afb. 12. Zegel van Jan van den Houte, ridder (1357).¹¹⁷
(Nationaal Archief)

Op 24 september 1357 compareren de leenmannen van Breda w.o. Jan uten Houte heer Arntsz., en Jan uten Houte Woutersz., ridders, als arbiters in het geschil tussen heer Jan van Polanen, heer van de Lek en Breda, en heer Willem, heer van Oosterhout, over de manschap van de goederen te Dongen en Ghilse, die heer Willem van Duivenvoorde eertijds verkocht heeft aan zijn dochter Beatrix, vrouw van Roelof van Dalem. Zij doen uitspraak ten gunste van Jan van Polanen.¹¹⁸ Met de zegels van Jan uten Houte Arntsz. (geheel afgebrokkeld) en Jan uten Houte Woutersz.¹¹⁹

Uit dit huwelijk:

1. *Jan V van den Houte*, volgt VI.

VI. *Jan V van den Houte*, ridder (1363), vermeld 1356-1382, overl. tussen 11 april 1382 en 2 november 1383, tr. (*Soete*) (...).

Toelichting

De echtgenote van Jan V van den Houte komt niet in een akte voor. Opvallend is dat er twee wettige kleindochters en twee bastaard kleindochters de voornaam Soete (Avezoete/Heilzoete) dragen. Zij zullen ongetwijfeld vernoemd zijn naar hun grootmoeder.

Blijkens het huwelijkscontract dat op 17 oktober 1376 gesloten is tussen Jan van Drongelen en Kerstine van Boxtel is er een familierelatie tussen Jan V van den Houte en de uitgebreide familieclan Van der Dussen-Van Drongelen. Uit het optreden van de getuigen en de volgorde waarin zij worden genoemd valt af te leiden dat zijn vrouw waarschijnlijk verwant is met de familie Van der Dussen, en dus een kleindochter van Soete van der Dussen, dochter van Jan van der Dussen en Elisabeth van der Merwede (geneagram 3). Soete van der Dussen is getrouwd met Jan, heer Gillisz., vermeld 1303-1336,¹²⁰ maar een familieverwantschap met zijn familie

¹¹⁷ Beschrijving: 1. omschrift: [niet te lezen]

2. kenmerken: rond, ca. - mm, groene was, zwaar beschadigd.

3. zegelbeeld: een gotisch schild gevat in een sierboogachtpas, versierd met gotische ornamenten.

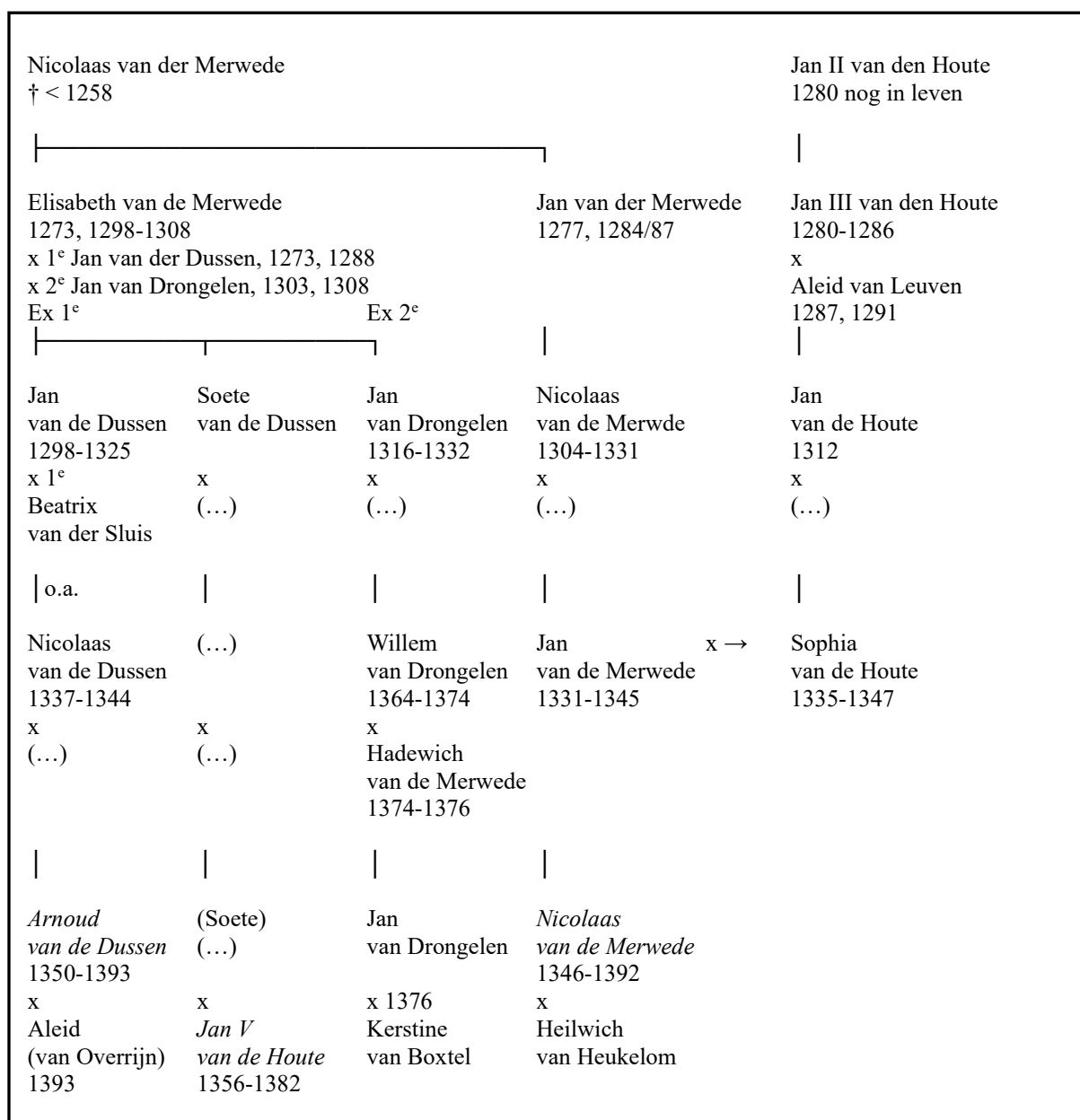
4. wapen: in hermelijn drie palen.

¹¹⁸ Drossaers, Domeinraad I, regist no. 558, d.d. 24-9-1357; Cerutti, Rechtsbronnen Breda, Deel I, no. 225, d.d. 24-9-1357.

¹¹⁹ Drossaers, Domeinraad I (toegang 1.08.01), inv.nr. 96, d.d. 24-9-1357.

¹²⁰ B. de Keijzer, *Van Strijen (Zevenbergen, Wioldrecht, Tolloyen)* (Emmen, 2026). Gepubliceerd op HoGenDa.

ontbreekt. Het was zijn tweede huwelijk; dat kan ook voor Soete van der Dussen gelden. Helaas zijn er geen gegevens gevonden, die deze veronderstelling onderbouwen.

Geneagram 3. Familieverwantschap Jan IV van den Houte via zijn vrouw met de familieclan Van der Dussen-Van Drongelen.

Jan van den Houte wordt voor de eerste maal vermeld in een akte van 29 september 1356. Hij was toen nog geen ridder.¹²¹ Op 5 januari 1363 getuigen de leenmannen van heer Jan van de Houte, dat Peter Bellen verkocht heeft aan Jan van Woude ‘Marcelys sone van Hylaer’ een erfcijs.¹²²

¹²¹ Juten, Van den Houte, blz. 178.

¹²² Erens, St, Catharinadal, regist no. 89, d.d. 5-1-1363; Cerutti, Rechtsbronnen Breda, Deel I, no. 240, d.d. 6-1-1363.

Jan van Polanen, heer van de Lek en Breda, oorkondt op 23 april 1364 dat Gielij van den Wijngaerde, drossaard van het land van Breda, ten overstaan van de leenmannen, w.o. Jan van den Houte, ridder, aan Mechteld, de echtgenote van Jan van Polanen, een lijftocht heeft gegeven uit zijn leengoed afkomstig van Beatrix van Bayligel, vrouwe van Fossoys, etc.¹²³ Op 1 mei 1364 oorkondt Jan van Polanen, heer van de Lek en Breda, dat Gielij van den Wijngaerde, drossaard van het land van Breda, hem heeft opgedragen het goed, dat hij gekregen heeft van Beatrix van Bayligel, vrouwe van Fossoys, etc., waarop hij zijn zoon, Hendrick van de Lek, knaap, er mee beleend heeft behoudens de lijftocht van Mechteld, vrouw van Jan van Polanen.¹²⁴ Met het zegel van Jan van den Houte (afb. 13), leenman.¹²⁵

Afb. 13. Zegel van Jan van den Houte (1364).¹²⁶
(Nationaal Archief)

In de noodlottige slag bij Baesweiler, 22 augustus 1371, werd Jan van den Houte, ridder, gevangen genomen.¹²⁷ In 1375 tekende hij de kwitantie voor het losgeld, dat de hertog van Brabant voor hem had betaald, en bezegelde de akte.¹²⁸

Toelichting

Juten geeft het volgende relaas weer.¹²⁹ In 1375 komt hij voor als ‘Jan van de Hovte’ ridder. Kort te voren had hij om ‘sijn scade te verhalen, die hi van sijnre gevengninc te Baiswilre hadde leden ende om onse vyande te crenken, eenen coman van Doornic doen gevangen nemen, die hi waende, dat een Guilker geweest hadde. Als hi wist, dat hi onrechten pande hadde, schalt hi dat coman quyt, gaf hem al tsijn weder ende dede hem dertoe so guetlic, dat hi hem bedancte’. Die koopman had Jan van den Houte doen aanhouden binnen het gebied van de heer van Bergen op Zoom. De schennis van zijn hoge heerlijkheidsrechten werd door Hendrik van Boutershem

¹²³ Drossaers, Domeinraad I, regist no. 629, d.d. 23-4-1364.

¹²⁴ Drossaers, Domeinraad I (toegang 1.08.01), inv.nr. 404, d.d. 1-5-1364.

¹²⁵ Van den Brandeler, Zegels Breda, no. 1364, blz. 110.

¹²⁶ Beschrijving: 1. omschrift: SIGILLVM:IOHANNIS:EX:LIGNO
2. kenmerken: rond, ca. - mm, groene was, beschadigd.
3. zegelbeeld: een gotisch schild gevat in een sierboogachtas, versierd met gotische ornamenten.
4. wapen: in hermelijn drie palen.
5. opmerking: het omschrift is ontleend aan de beschrijving van Van den Brandeler.

¹²⁷ Van den Brandeler, Zegels Breda, no. 1349, blz. 108.

¹²⁸ De Raadt, Scaeux Armoriés, deel II, blz. 119. Het zegel vertoont:

1. wapen: in hermelijn drie palen.
2. omschrift: S'IAN·VA·DE·HOUTE·RIDDER

¹²⁹ Juten, Van den Houte, blz. 178.

hoog opgenomen. ‘Die here van Bergen quam gewapenderhant met vele luden ende vinc heren Jan van den Houte te Steenberghe in der stad ende vuerdene mit gewelt en wech in den lande van Bergen’. Bij deze gelegenheid zal ‘die here van Bergen heeren Jan van den Houte afgedrongen hebben van zijn gerichte bi Sprundel’.

Jan van den Houte, ridder, schenkt op 29 juli 1375 enige voorrechten aan de inwoners van de vierscharen van Etten en van Etten onder de Palen van de Hoven; de zogenaamde ‘Ettense keur’.¹³⁰

Op 17 oktober 1376 worden de huwelijksvoorwaarden opgesteld tussen Jan van Drongelen (nog minderjarig), zoon van wijlen heer Willem van Drongelen, ridder, en jkvr. Kerstine, dochter van heer Willem van Boxtel, ridder. Vele ridders en knapen worden als getuigen wel genoemd, maar niet iedereen is aanwezig. De ontbrekende getuigen worden aangevoerd door heer Arnoud van der Dussen, heer Jan uten Houte en heer Claes van der Merwede, ridders.¹³¹ Bij het onderzoek naar de familieverbanden tussen deze getuigen en Jan van Drongelen bleek dat de eerste een achterneef is, de tweede een aangetrouwde achterneef en de derde een achterachterneef (geneagram 3).

Op 7 september 1379 doet Jan van den Houte, ridder, afstand van zijn leengoederen onder heer van Bergen op Zoom.¹³² Hij doet op 31 oktober 1379 opnieuw afstand.¹³³

Toelichting

Volgens Juten had Jan van den Houte in 1379 ten gunste van Hendrik van Boutershem, heer van Bergen op Zoom, afstand gedaan van de lenen, welke hij bezat onder diens heerlijkheid en ook van de rechten onder Rucphen. Denkkelijk is dit gebeurd onder dwang. Na aanleiding daarvan nam de heer van Breda partij op voor zijn leenman, en bracht dit geschil met nog enige andere voor de hertogelijke raad.¹³⁴

Op 11 april 1382 deed Wenceslaus, de hertog van Brabant, als arbiter uitspraak in een aantal geschillen gerezen tussen Jan III van Polanen, heer van Breda, en Hendrik, heer van Bergen op Zoom, waarbij de kwestie met betrekking tot heer Jan van den Houte uitvoering en in detail wordt besproken.¹³⁵

Uit dit huwelijk:

1. *Jan VI van den Houte*, volgt VII-a.
2. *Aert (Arnoud) van den Houte*, volgt VII-b.
3. *Godevaert van den Houte*, volgt VII-c.
4. *Hendrik van den Houte*, volgt VII-d.
5. *Peter van den Houte*, volgt VII-e.

¹³⁰ T.E. van Goor, *Beschrijving der Stadt en Lande van Breda* (’s-Gravenhage, 1744), blz. 391; Cerutti, *Rechtsbronnen Breda*, Deel I, no. 262, d.d. 29-7-1375.

¹³¹ Taxandria jrg. 16 (1909), blz. 300. Oorkonde d.d. 17-10-1376. Zie: bijlage I.

¹³² Van Ham, Raad en Rekenkamer, regist. no. 129, d.d. 7-9-1379. Zie: bijlage II.

¹³³ Van Ham, Raad en Rekenkamer, regist. no. 130, d.d. 31-10-1379. Zie: bijlage III.

¹³⁴ Juten, Van den Houte, blz. 179.

¹³⁵ Cerutti, *Rechtsbronnen Breda*, Deel I, no. 268, d.d. 11-4-1382.

Bastaard:

6. *Godevaert van den Houte*, volgt VII-f.

VII-a. *Jan VI van den Houte*, ridder (1383), vermeld 1383-1404, genoemd in een verklaring 1467 (postuum), overl. tussen 8 maart 1404 en 22 april 1407.

Op 2 november 1383 oorkonden o.a. heer Hendrik- en heer Dirk van de Lek, heer Willem, heer van Oosterhout, heer Jan uten Houte, ridders, Arnoud uten Houte, Godevaert uten Houte, knapen, dat een aantal personen uit het land Breda voor hen en de schepenen en burgemeesters van Breda hebben getuigt hoe de grens tussen Holland en het land van Breda loopt.¹³⁶ Met de zegels van Jan uten Houte (zwaar beschadigd), Arnoud uten Houte en Godevaert uten Houte.¹³⁷

De leenmannen van Breda, w.o. Jan van den Houte, ridder, met Zebrecht Tierloet, schout van Breda, als plaatsvervanger van de heer, laten op 5 mei 1388 op verzoek van Willem van Oosterzeel, rentmeester van Breda, beslag leggen tot een bedrag van 200 pond op het leen van wijlen Rase van Liedekerke, genaamd van Heersele, wegens verzuim van leenhulde.¹³⁸ Met het zegel van Jan van den Houte (afb. 14).¹³⁹

Afb. 14. Zegel van Jan van den Houte, ridder (1388).¹⁴⁰
(Nationaal Archief)

Jan, heer van de Lek en Breda oorkondt op 20 oktober 1392 dat hij aan Jan van Mechelen Maasz., als voogd over Jan van Nispen Jansz. heeft toegekend het 'Vaart-geregte' te Roosendaal, vanouds door de voorouders van Jan van Nispen bezeten. In aanwezigheid van zijn leenmannen w.o. Jan van den Houte, ridder.¹⁴¹

¹³⁶ Drossaers, Domeinraad I, regist no. 760, d.d. 2-11-1383.

¹³⁷ Drossaers, Domeinraad I (toegang 1.08.01), inv.nr. 114, d.d. 2-11-1383; Cerutti, Rechtsbronnen Breda, Deel I, no. 271, d.d. 2-11-1383.

¹³⁸ Drossaers, Domeinraad I, regist no. 790, d.d. 5-5-1388.

¹³⁹ Drossaers, Domeinraad I (toegang 1.08.01), inv.nr. 228, d.d. 5-5-1388; Cerutti, Rechtsbronnen Breda, Deel I, no. 277, d.d. 5-5-1388.

¹⁴⁰ Beschrijving: 1. omschrift: [niet te lezen]

2. kenmerken: rond, ca. - mm, groene was, licht beschadigd.

3. zegelbeeld: een halffrond schild gevat in een sierboogzespas, geplaatst op zeshoek.

4. wapen: in hermelijn drie palen.

¹⁴¹ Van Leeuwen, Batavia Illustratie, blz. 1033.

Heer Jan van den Houte wordt op 7 augustus 1400 vermeld met een tiende; te weten als zijnde de oostelijke belending van een ‘veentiende’, gelegen Drimmelen.¹⁴² Op 8 maart 1404 oorkondt Jan van den Houte, ridder, dat Godevaert van den Houte verkocht heeft aan Hendrick van den Water een hoeve, gelegen ‘int Houts voert hof, gheliker wijs als Godevaert die hoeve deylde in broeder sceydinghe na doot her Jans van den Houte siins vaders’, grenzende aan de ‘Houtheinghe’, die Godevaert van hem in leen hield, waarmee Hendrick daarna is beleend.¹⁴³

Op 23 april 1407 ontvangt Aert uten Houte na het overlijden van zijn broer heer Jan uten Houte in leen een hofstad te Westmeerbeek, geheten ‘t Hofbloc’, en zes manschepen tot ‘Ghierle’.¹⁴⁴

Kinderen:

1. *Katline van den Houte*, vermeld 1442 (postuum).

Jan van den Houte Godevaertsz. verkoopt in 1442 aan Gillis Sanders een erfcijs, die wijlen heer Jan van den Houte ‘heffende was in des heren van Breda erfcijs en renten te Steenberghe’, en die heer Jan overgaf aan Katline, zijn wettige dochter.¹⁴⁵

2. *Soete (Heylzoete/Emsoete) van den Houte*, vermeld 1443-1445 (postuum). Heeft een buitenechtelijk relatie met *Arnoud (Arend) van Strijen*,¹⁴⁶ heer van Zevenbergen, doet hulde voor zijn moeder voor het ambacht Heesbeen 13 april 1412, schout en markgraaf van Antwerpen, raad van Jan IV (1419), drossaard van Heusden (1419-1430), rentmeester van Heusden (1419-1420), zegelt 15 januari 1419, beleend met het ambacht Heesbeen 8 juni 1434, overl. tussen 4 mei 1441 en 16 mei 1444, zn. van Hugheman van Strijen, heer van Zevenbergen, heer van Gageldonk (1370) en Geertruid van Heesbeen.

In 1443 draagt Jan van Zevenbergen, natuurlijke zoon van Jonker Aert van Zevenbergen aan Katline van Zevenbergen, Aerts natuurlijke dochter bij Soete van den Houte, haar moeder, over, etc.¹⁴⁷ Vervolgens vestigt Jan, natuurlijke zoon van wijlen jonker Aert van Zevenbergen, in 1445 een rente t.bv. van Diericke Venbosch, getrouwd met Katline van Zevenbergen, gevestigd op het huis genaamd ‘de Symme’, staande aan de markt tussen ‘den Boem’ en ‘den Beer’ te Antwerpen. Hun moeder is Heylzoete van den Houte.¹⁴⁸

Ysabelle Steenwechs Goessens dochter bij Katline van den Houte, gehuwd met Jan van Wezenbeke, bekend in 1475 (gekocht te hebben) van Jan van Zevenbergen en Katline van Zevenbergen, getrouwd met Michiel van Sompeken, natuurlijke kinderen van wijlen jonker Aert van Zevenbergen bij ‘Emsoete’ van den Houte, goed te Eekeren.¹⁴⁹

Bastaard:

¹⁴² Kort, Grafelijke lenen in de Grote Zuidhollandse Waar (1996), blz. 235 (leen 45).

¹⁴³ Drossaers, Domeinraad I, regist no. 909, d.d. 8-3-1404; Cerutti, Rechtsbronnen Breda, Deel I, no. 306, d.d. 8-3-1404.

¹⁴⁴ Damen, Prelaten, edelen en steden, blz. 116. Met verwijzing naar het Algemeen Rijksarchief te Brussel, Rekenkamer Brabant, inv.nr. 17145, fol. 120v.

¹⁴⁵ SA Antwerpen, Schepenregisters inv.nr. 31, fol. 484v (001), d.d. 1442.

¹⁴⁶ B. de Keijzer, *Van Strijen (Zevenbergen, Wioldrecht, Tolloysen)* (Emmen, 2026). Gepubliceerd op HoGenDa.

¹⁴⁷ SA Antwerpen, Scheepsregisters inv.nr. 32, fol. 581r (003), d.d. 1443.

¹⁴⁸ SA Antwerpen, Schepenregisters inv.nr. 36, fol. 171r (003), d.d. 1445.

¹⁴⁹ SA Antwerpen, Scheepsregisters inv.nr. 87, fol. 72r (002), d.d. 1475.

3. *Soete (Avezoete) van den Houte*, overl. 9 maart 1417,¹⁵⁰ tr. *Hendrik van de Water*, schepen van Breda (1406),¹⁵¹ leenman van Breda (1416),¹⁵² overl. 10 september 1416.¹⁵³

In de inventaris van de Nassausche Domeinraad wordt het volgende vermeld: ‘Setentie arbitrael tusschen d’erfgenamen joffr. Zouten, natuerlicke dochter heer Jans van den Houte, huysvrouw des voirseiden van de Watere, nopende hare huwelijcx voorwaerde, in date 22 meert 1418’. De akte zelf is verdwenen.¹⁵⁴ Krachtens deze uitspraak wordt de erfenis als volgt verdeeld: de helft komt aan de erfgenamen van Hendrik van de Water, en de andere helft wordt gedeeld tussen Aert- en Hendrik van den Houte voor een vierde deel (vaderszijde) en Gijsbrecht Piggen voor het overblijvende vierde deel (moederzijde).¹⁵⁵

Op 3 mei 1425 wordt door zegslieden een uitspraak gedaan tussen Aert van den Houte, Hendrik van den Houte en Gijsbrecht Piggen, enerzijds en de erfgenamen van Hendrik van den Water, anderzijds, in hun twist over een heining, geheten de ‘Houthening’, nagelaten door Hendrik van de Water. Zij beslissen dat elk van beide partijen de helft zal krijgen en dat Aert van den Houte zal doen weiden, zover als zijn leen strekt, etc.¹⁵⁶

VII-b. *Aert (Arnoud) van den Houte*, knaap (1383), poorter van Antwerpen 17 oktober 1399,¹⁵⁷ onderschout van Zandhoven (1403-1406),¹⁵⁸ genoemd in de convocatielijst voor de Staten van Brabant 1406,¹⁵⁹ vermeld 1383-1425, genoemd in een verklaring 1467 (postuum), overl. tussen 3 mei 1425 en 14 september 1427, tr. *Lijsbeth van Wesele*, vermeld 1422-1447, overl. tussen 10 augustus 1447 en 11 januari 1448.

Op 2 november 1383 oorkonden o.a. heer Hendrik- en heer Dirk van de Lek, heer Willem, heer van Oosterhout, heer Jan uten Houte, ridders, Arnoud uten Houte, Godevaert uten Houte, knapen, dat een aantal personen uit het land Breda voor hen en schepenen en burgemeesters van Breda hebben getuigt hoe de grens tussen Holland en het land van Breda loopt.¹⁶⁰ Met de zegels van Jan uten Houte, Arnoud uten Houte (afb. 15) en Godevaert uten Houte.¹⁶¹

Aantekeningen inzake de cijnsen en andere inkomsten van de abdij van St. Bavo te Gent in Rijsbergen en Zundert ca. 1405, w.o. ‘Item mijn sheren Arents goed uten Houte xviii d. Lovens’.¹⁶² Op 23 april 1407 ontvangt Aert uten Houte na het overlijden van zijn broer heer Jan uten Houte in leen een hofstad te Westmeerbeek, geheten ‘t Hofbloc’, en zes manschepen tot

¹⁵⁰ Juten, Van den Houte, blz. 180; Bredase necrologia et obituaria, bewerkt door Gooskens (1998): Orbitarium kanunniken Breda, 9 maart: ‘Obitus domicelle Avezoete van den Water 4 st. en 3 ort. anno 1417’

¹⁵¹ Brandeler, Zegels Breda, blz. 121. Hij kan *geen* schepen zijn geweest in 1428.

¹⁵² Brandeler, Zegels Breda, blz. 116. Hij voerde als wapen: doorsneden: A. een uitkomende leeuw, B. blanco.

¹⁵³ Juten, van den Houte, blz. 180; Bredase necrologia et obituaria, bewerkt door Gooskens (1998): Orbitarium kanunniken Breda, 10 september: ‘Obitus Henrici de Aqua 7,5 gr. veteres mediatim anno 1416’.

¹⁵⁴ Juten, Van den Houte, blz. 179.

¹⁵⁵ Juten, Van den Houte, blz. 179.

¹⁵⁶ Drossaers, Domeinraad I, regist. no. 1213, d.d. 3-5-1425.

¹⁵⁷ De Neve, Poorters Antwerpen, blz. 174: ‘Art vanden Houte’.

¹⁵⁸ F. Prims, *Geschiedenis van Antwerpen. Onder de hertogen van Bourgondië, hertogen van Brabant (1406-1477)*. Vol. VI-1 (Brussel, 1934), blz. 6-7.

¹⁵⁹ Damen, Prelaten, edelen en steden, blz. 116: ‘In officie de Santhoven, Arnoldus van den Hout’.

¹⁶⁰ Drossaers, Domeinraad I, regist. no. 760, d.d. 2-11-1383.

¹⁶¹ Drossaers, Domeinraad I (toegang 1.08.01), inv.nr. 114, d.d. 2-11-1383; Cerutti, Rechtsbronnen Breda, Deel I, no. 271, d.d. 2-11-1383.

¹⁶² Cerutti, Rechtsbronnen Breda, Deel II, no. 316, d.d. ca. 1405.

‘Ghierle’.¹⁶³ Aert van den Houte wordt op 27 april 1410 genoemd in een belending van land te Etten.¹⁶⁴

Afb. 15. Zegel van Aert van den Houte, knaap (1383).¹⁶⁵
(Nationaal Archief)

Arnoud van den Houte sluit zich in 1415 aan bij de Brabantse edelen tot verdediging van de belangen van den jeugdigen Jan van Brabant.¹⁶⁶ Op 4 maart 1415 komt er een verbond tussen de prelaten, edelen en steden van Brabant tot stand. Bezegelt door o.a. Aert van den Houte.¹⁶⁷ Ook wordt Arnoldus van den Houte, te Etten, genoemd bij de totstandkoming op 4 november 1415 van het verbond tussen Limburg en Brabant.¹⁶⁸

Aert van den Houte krijgt op 22 maart 1418 de helft van een vierde deel in de erfenis van zijn nicht Soete van den Houte (VII-a, sub 3).¹⁶⁹ Op 1 oktober 1418 koopt Aert uten Houte, samen met zijn vrouw Elisabeth van Wesele, ‘d’een helft van den deurpe gheheeten des Greeven Weesele’ (‘s-Gravenwezel) van heer Wouter van der List, ridder.¹⁷⁰

De schepenen van Antwerpen oorkonden op 14 september 1422 dat Aert van den Houte aan Sophia, dochter van zijn broer Godevaert, bij haar huwelijk met Gielys, zoon van wijlen Jan Sanders, geeft den Hof ten Houte, bestaande uit het Weyenbloc, het Calverbloc, de Spoybeemd, 4 bunder land op de Vriesdonc, 3 bunder nederwaarts en verder al het land, dat onder de laathof valt, voorts de Moelenbeemdt, groot 1½ bunder, de cijns van den Hout en het heerlijke gerecht aldaar, alles te aanvaarden na zijn overlijden en met de bepaling dat zijn vrouw Lijsbeth van

¹⁶³ Damen, Prelaten, edelen en steden, blz. 116. Met verwijzing naar het Algemeen Rijksarchief te Brussel, Rekenkamer Brabant, inv.nr. 17145, fol. 120v.

¹⁶⁴ Erens, St. Catharinadal, regist no. 208, d.d. 27-4-1410.

¹⁶⁵ Beschrijving: 1. omschrift: S'AR/NVL/D[VS]/DE/LIG/NE+
2. kenmerken: rond, ca. - mm, bruine was, licht beschadigd.
3. zegelbeeld: een gotisch schild gevat in een sierboogzespas, geplaatst op zeshoek.
4. wapen: in hermelijn drie palen met in een vrijkwartier [niet te onderscheiden].
5. opmerking: het zegel is te onduidelijk om goed vast te stellen waarmee het vrijkwartier is beladen.

¹⁶⁶ Juten, Van den Houte, blz. 180.

¹⁶⁷ Collectie Groesbeek. Met verwijzing naar: Noordbrabantse Charters, p. 178/Luister van Brabant II, p. 18.

¹⁶⁸ Collectie Groesbeek. Met verwijzing naar: Noordbrabantse Charters, p. 334/Miraeus I blz. 325-326.

¹⁶⁹ Juten, Van den Houte, blz. 179.

¹⁷⁰ Damen, Prelaten, edelen en steden, blz. 116. Met verwijzing naar het Algemeen Rijksarchief te Brussel, Rekenkamer Brabant, inv.nr. 17145, fol. 225.

Wesele er het vruchtgebruik van krijgt.¹⁷¹ De schepenen in de Hage (Prinsenhage), de laten van Aert van den Houte en de laten van heer Otto van de Lek oorkonden op 14 november 1422 dat Ewout Ewoutsz. ten overstaan van hen heeft verklaard twee percelen land in erfcijs te hebben genomen van Jan van Nederveen.¹⁷²

Op 3 mei 1425 wordt door zegslieden een uitspraak gedaan tussen Aert van den Houte, Hendrik van den Houte en Gijsbrecht Piggen, enerzijds en de erfgenamen van Hendrik van den Water, anderzijds, in hun twist over een heining, geheten de Houtheining, nagelaten door Hendrik van de Water. Zij beslissen dat elk van beide partijen de helft zal krijgen en dat Aert van den Houte zal doen weiden, zover als zijn leen strekt, etc.¹⁷³

In 1427 wordt Lijsbeth van Wesele, weduwe van Aert van den Houte, vermeld.¹⁷⁴ Elisabeth van Wesele, weduwe van Arnoud van den Houte, bijgestaan door haar voogd Godevaert van den Houte, zoon van wijlen Godevaert van den Houte bastaard, werd op 13 september 1427 na dode van Jan van Diedeghem, haar neef, beleend met de 'Bredevelt-heide', gelegen tussen Schille, Halle en Oelegem. Op dezelfde dag werd voornoemde Godevaert van den Houte beleend met een vierde deel van de heerlijkheid 's-Gravenwezel, waarvan Elisabeth van Wesele, weduwe van Arnoud van den Houte, een ander deel in leen heeft.¹⁷⁵ Genoemd op 10 juli 1428 Lijsbeth van Wesele, weduwe van Arnoud van den Houte.¹⁷⁶

Het kasteel 'Hof van den Houte'

Nadat Aert van den Houte tussen 1425 en 1428 was overleden behield zijn weduwe het recht van bewoning en vruchtgebruik van het kasteel. Van haar bezittingen in Etten verhuurde Lijsbeth van Wesele omstreeks 1432 aan Godevaert van Nijs 'een hoeve met huys, hove, lande, beemde, heyden etc. gestaen ende gelegen te Etten aen thof'. Jaarlijks was de pachter haar verschuldigd 84 Philips schellingen, 200 eieren, 8 kapoenen (vetgemeste hanen), 6 koppen boter en 300 schoven stro. Voor het onderhoud van de gebouwen zal Lijsbeth de nodige materialen leveren en de werklieden betalen. De huurder zal de kost verschaffen.¹⁷⁷ Dit huurcontract is één van de eerste archiefstukken met vermelding van het kasteel.

Katline, wettige dochter van wijlen Hendrick van den Houte, getrouwd met Wouter van der Meer, verkoopt in 1442 etc.; Jan van den Houte Godevaertsz. belooft Katline van den Houte en Wouter van der Meer te vrijen tegenover (Elisabeth) van Wesele, weduwe wijlen Aert van den Houte, zijn tante.¹⁷⁸

¹⁷¹ Drossaers, Domeinraad I, regist no. 1172, d.d. 14-9-1422; Cerutti, Rechtsbronnen Breda, Deel II, no. 364, d.d. 14-9-1422.

¹⁷² Cerutti, Rechtsbronnen Breda, Deel II, no. 367, d.d. 14-11-1422.

¹⁷³ Drossaers, Domeinraad I, regist no. 1213, d.d. 3-5-1425; Cerutti, Rechtsbronnen Breda, Deel II, no. 383, d.d. 3-5-1425.

¹⁷⁴ SA Antwerpen, Schepenregisters inv.nr. 13, fol. 329v (001), d.d. 1427.

¹⁷⁵ Damen, Prelaten, edelen en steden, blz. 116; L. Galesloot, *Inventaire des archives de la cour féodale de Brabant*, vol. I (Brussel, 1870), blz. 373.

¹⁷⁶ Juten., Van den Houte, blz. 180.

¹⁷⁷ T. Buckens, Kasteel uten Houte, in: *d'Hûskens* jrg. 9 nr. 16 (1988). Uitgave van de Heemkundigekring 'Jan uten Houte'.

¹⁷⁸ SA Antwerpen, Schepenregisters inv.nr. 31, fol. 431v (001), d.d. 1442.

Aernt Petersz. van Quermont heeft wegens een schuld, die hij verschuldigd was aan Lijsbeth, weduwe van Aert van den Houte, op 10 augustus 1447 gerechtelijk verkocht 1/4^e van de hoeve te 'Dietvoort',¹⁷⁹ evenals de helft van de hoeve 'ter Stuyft' en 1/3^e van de hoeve 'ter Stappen'.¹⁸⁰

Op 31 januari 1448 oorkondt Jan, graaf van Nassau etc., als heer van Breda, dat het leenhof van Breda Katheline van den Houte, vrouw van Wouter van der Meere, met Jan van Wezenbeke, haar voogd, bevestigd heeft in het bezit van het goed 'Int Hout' in de parochie van de Haghe, zoals wijlen Aert van den Houte en na hem zijn broer wijlen Hendrik van den Houte, de vader van Katheline, het in leen hadden gehad, met ontzegging aan Cornelis Sanders van zijn aanspraken op het goed.¹⁸¹

De schepenen van Antwerpen geven op 30 juli 1454 een vidimus van een brief, verleden op 22 november 1448 voor de schepenen van Antwerpen,¹⁸² waarin de deling tussen de erven van wijlen Arnout van den Houte, heer van Etten, wordt bepaald en geaccordeerd. In deze nalatenschap was begrepen 'die thiende van Drymelen in Holland, die men te leen houdt van den gotshuyse van Thoren'. De erfgenamen in deze deling waren: Jan van den Houte Godevaerts zoon, Katharina van den Houte Hendriks dochter, getrouwd met Wouter van der Meer, hun dochter Isabella Steenwech, getrouwd met Jan van Wezenbeke, en hun zoon Hendrick Steenwech.¹⁸³

Bastaard:¹⁸⁴

1. (...) (*van den Houte*), tr. *Jan van Rijen*, won. Etten, poorter van Antwerpen 5 september 1399.¹⁸⁵

Uit dit huwelijk:

1. *Aert Jansz. van Rijen*,¹⁸⁶ won. Etten, buitenpoorter van Antwerpen 11 november 1429, gasthuismeester (1457), dijkgraaf (1458), St. Petersman d.w.z. poorter van Leuven 1461, rentmeester van de onverdeelde erfenis van Aert Jansz. van den Houte, gasthuismeester van de familiestichting Van den Houte, stadhouder (plaatsvervanger van de leenheer als voorzitter van het leengericht) van de lenen, vermeld 1429-1474, overl. begin 1495, tr. 1^e (voor 27 oktober 1431) *Agnes Jansdr. van Eyck*, vermeld 8 februari 1450, overl. voor 6 maart 1461, dr. van Jan van Eyck en Cornelia Goort Hendricksdr., tr. 2^e *Engele Jan Gerritsdr.*

Hij heeft een buitenechtelijke relatie met 1^e *Lijsbeth Jacobsdr. Crauwel*, vermeld 1450, overl. voor 17 juli 1451, en 2^e *Jane van Louwen*, vermeld 1451.

Op 22 december 1457 compareren de leenmannen van Breda dat Hendrik Steenwech aan de heer van Breda heeft verkocht de heerlijkheid 'Int Hout' met de Hoefhoeven, de hoeven op 'de Bye', de 'Ditfortse hoeve' en de 'Stuyfhoeve', onder voorwaarde, dat Jan van den Hout de hoeve 'ter Stappen' in leen blijft

¹⁷⁹ Drossaers, Domeinraad I, regent no. 1561, d.d. 10-8-1447.

¹⁸⁰ Drossaers, Domeinraad I, regent no. 1562, d.d. 10-8-1447; Cerutti, Rechtsbronnen Breda, Deel II, no. 534, d.d. 10-8-1447.

¹⁸¹ Drossaers, Domeinraad I, regest no. 1581, d.d. 31-1-1448; Cerutti, Rechtsbronnen Breda, Deel II, no. 536, d.d. 31-1-1448.

¹⁸² Cerutti, Rechtsbronnen Breda, Deel II, no. 546, d.d. 22-11-1448.

¹⁸³ Habets, Archief Thorn-I, regest no. 367, d.d. 30-7-1454. Afschrift op papier van het jaar 1649.

¹⁸⁴ Zie inleiding.

¹⁸⁵ De Neve, Poorters Antwerpen, blz. 173: 'Jan van Ryen, van Etten'.

¹⁸⁶ J.L. Rijndorp, Ettens voorgeslacht, deel V, in: *GTMWB* jrg. 12 (1988), blz. 91-93; J.L. Rijndorp, Ettens voorgeslacht, deel IX, in: *GTMWB* jrg. 14 (1990), blz. 33.

houden en Aert van Rye, en zijn zoon Jan, de 4 bunder, geheten ‘de Leeghe Houbosch’, zoals zij voorheen van Jan van den Houte, Hendrik van Steechwech en jonkvrouw Katheline van den Houte, zijn moeder, in leen verkregen hebben. Voorts zullen de Van den Hout’s de manschap behouden, die zij te Etten en Sprudel bezitten, benevens een jaarlijkse uitkering.¹⁸⁷

Jan, graaf van Nassau, etc., oorkondt op 18 april 1459 dat voor ‘ons’ en onze leenmannen van Breda, w.o. Hendrik Steenwech en Aert van Rijen, Barbele, wijlen Maes Conincsdochter, met Merten Ghijsbrechtsz., als haar gekoren voogd, ons opdroeg ten behoeve van de prior en het convent van het Godshuis van de Kartuijers bij St. Geertruidenberg, 14 morgen land, gelegen ‘Opte Rijt’, ende geheten is ‘die hoeve van der Rijt’, zoals zij het in leen hield.¹⁸⁸

In het denombrement van lenen van de heerlijkheid Breda, vermoedelijk opgesteld 15 juli 1474, staan de volgende posten:¹⁸⁹

(140) ‘Aert van Rijen houdt opte voirs. hoeve (de hoeve ter Stappen) twee zester roggen’.

(141) ‘Item de helft van vier bunder beemde ende bosch, geheiten dleeghe Houtbosch, weirt sijnde tsamen metten voirs. rogge omtrent x Rijnsgulden’.

(142) ‘Jan des voirs. Aerts natuerlic sone houdt de ander helft van de voirs. iiii bunderen, hem weirt sijnde vi Rijnsgulden’.

VII-c. *Godevaert van den Houte*, knaap (1383), vermeld 1383-1409, genoemd in een verklaring 1430 (postuum) en 1467 (postuum), overl. tussen 1409 en 1411, tr. *Sophia Vilain*, vermeld 1409.

Op 2 november 1383 oorkonden o.a. heer Hendrik- en heer Dirk van de Lek, heer Willem, heer van Oosterhout, heer Jan uten den Houte, ridders, Arnoud uten Houte, Godevaert uten Houte, knapen, dat een aantal personen uit het land Breda voor hen en schepenen en burgemeesters van Breda hebben getuigt hoe de grens tussen Holland en het land van Breda loopt.¹⁹⁰ Met de zegels van Jan uten Houte, Arnoud uten Houte en Godevaert uten Houte (verloren).¹⁹¹

Schepenen van Etten oorkonden op 19 mei 1392 dat Godevaert van den Houte verkocht heeft aan Jan den Rusenare van Breda ten behoeve van de kartuijers een erfcijs uit land in Sprundel in ‘Die Banackers’ en enkele andere stukken land.¹⁹²

Op 8 maart 1404 oorkondt Jan van den Houte, ridder, dat Godevaert van den Houte verkocht heeft aan Hendrick van den Water een hoeve, die Godevaert van hem in leen hield, gelegen in het Hout voor het Hof, grenzende aan de ‘Houtheininge’, waarmee Hendrick is beleend.¹⁹³

¹⁸⁷ Drossaers, Domeinraad I, regest no. 1780, d.d. 22-12-1457; Cerutti, Rechtsbronnen Breda, Deel II, no. 620, d.d. 22-12-1457. Zie: bijlage IV.

¹⁸⁸ Sanders, Kartuijerklooster, regest no. 1042, d.d. 18-4-1459; Collectie Groesbeek. Met verwijzing naar: Cartularium Raamsdonk anno 1518, fol. 111/Carthuijers St. Geerdenberg.

¹⁸⁹ Cerutti, Rechtsbronnen Breda, Deel II, no. 785, d.d. 15-7-1474.

¹⁹⁰ Drossaers, Domeinraad I, regest no. 760, d.d. 2-11-1383.

¹⁹¹ Drossaers, Domeinraad I (toegang 1.08.01), inv.nr. 114, d.d. 2-11-1383; Cerutti, Rechtsbronnen Breda, Deel I, no. 271, d.d. 2-11-1383.

¹⁹² Sanders, Kartuijerklooster, regest no. 351, d.d. 19-5-1392.

¹⁹³ Drossaers, Domeinraad I, regest no. 909, d.d. 8-3-1404; Cerutti, Rechtsbronnen Breda, Deel I, no. 306, d.d. 8-3-1404.

In 1409 bekent Godevaert van den Houte (schuldig te zijn) aan Jan Noyts, ‘den Huydevetter’, getrouwd met Ymzoete, zijn natuurlijke dochter. Ook wordt genoemd Aert van den Houte, zijn broer.¹⁹⁴ Sophia Vilain, weduwe van Godevaert van den Houte, wordt vermeld in 1411.¹⁹⁵

Uit dit huwelijk:

1. *Jan van den Houte Godevaertsz.*, won. Etten (1427), vermeld 1426-1457.

In 1426 stelt Jan van den Houte Godevaertsz. zich borg voor Godevaert Petersz. van den Houte, en legt een zaak bij met Gielis Sanders, gehuwd met Sophia van den Houte.¹⁹⁶ Vervolgens blijkt dat Jan van de Houte Godevaertsz. te Etten in 1427 geld schuldig aan Jan van den Houte Godevaertsz., zijn neef, en diens dochter Lijsbeth.¹⁹⁷

Op 25 maart 1430 verklaren de schepenen ‘in die palen van der Hoeven tot Etten’ dat (destijds) Godevaert van den Houte, heer Janszoon van den Houte, ridder, wettelijk verkocht heeft aan Laurens die Grote en zijn erfgenamen drie gouden Engelse nobelen, jaarlijks te betalen op 1 november, uit de erfenis en erfrenten, die hij ontvangt uit de vierschaar van der Hoeven tot Etten; vervolgens heeft Laurens die Grote deze rente doorverkocht aan ‘Lenaerd Matys Godevaert soens soen’. Jan van den Houte, zoon van de voornoemde Godevaert van den Houte, geeft te kennen dat de hiervoor genoemde transacties conform hebben plaatsgevonden en doet afstand van zijn rechten voor hem zelf en zijn nakomelingen.¹⁹⁸ Het zegel van Jan van de Houte is verloren.

De leenmannen van het Hof van Breda, en het Hof van den Houte, schepenen en Etten en in de Palen van de Hoeven, oorkonden op 20 juli 1435 dat Jan van den Houte Godevaertsz. erkent schuldig te zijn aan de gravin van Nassau en Vianden, weduwe van de Lek en Breda, een erfcijns van 18 Franse kronen per jaar uit de renten, die hij heeft uit de heerlijkheid Etten.¹⁹⁹

Katline, wettige dochter van wijlen Hendrick van den Houte, getrouwd met Wouter van der Meer, verkoopt in 1442 etc.; Jan van den Houte Godevaertsz. belooft Katline van den Houte en Wouter van der Meer te vrijen tegenover (Elisabeth) van Wesele, weduwe wijlen Aert van den Houte, zijn tante.²⁰⁰ Jan van den Houte Godevaertsz. verkoopt in 1442 aan Gillis Sanders een erfcijns, die wijlen heer Jan van den Houte ‘heffende was in des heren van Breda erfcijs en renten te Steenberghe’, en die heer Jan overgaf aan Katline, zijn wettige dochter.²⁰¹ Op 15 augustus 1446 heeft de edele en doorluchtige vrouw Jacoba van Loon, bijgenaamd van Heinsberg, bekend gemaakt dat de abdis, Mechtildis van Horne, om de haar moverende beweegredenen, ten voordele van haar de regering van de abdij heeft afgestaan. Onder de vele getuigen komt voor ‘Johan van den Hout’.²⁰²

¹⁹⁴ SA Antwerpen, Schepenregisters inv.nr. 3, fol. 16r (002), d.d. 1409.

¹⁹⁵ SA Antwerpen, Schepenregisters inv.nr. 3, fol. 234r (003), d.d. 1411.

¹⁹⁶ SA Antwerpen, Schepenregisters inv.nr. 12, fol. 328r (003), d.d. 1426.

¹⁹⁷ SA Antwerpen, Schepenregisters inv.nr. 13, fol. 22r (001), d.d. 1427.

¹⁹⁸ Erens, St. Catharinadal, regist no. 305, d.d. 25-3-1430; Cerutti, Rechtsbronnen Breda, Rechtsbronnen Breda, Deel II, no. 398, d.d. 25-3-1430.

¹⁹⁹ Drossaers, Domeinraad I, regist no. 1339, d.d. 20-7-1435.

²⁰⁰ SA Antwerpen, Schepenregisters inv.nr. 31, fol. 431v (001), d.d. 1442.

²⁰¹ SA Antwerpen, Schepenregisters inv.nr. 31, fol. 484v (001), d.d. 1442.

²⁰² Habets, Archief Thorn-I, regist no. 341, d.d. 15-8-1446.

De schepenen van Antwerpen geven op 30 juli 1454 een vidimus van een brief, verleden op 22 november 1448 voor de schepenen van Antwerpen,²⁰³ waarin de deling tussen de erven van wijlen Arnout van den Houte, heer van Etten, wordt bepaald en geaccordeerd. In deze nalatenschap was begrepen ‘die thiende van Drymelen in Holland, die men te leen houdt van den gotshuyse van Thoren’. De erfgenamen in deze deling waren: Jan van den Houte Godevaerts zoon, Katharina van den Houte Hendriks dochter, getrouwd met Wouter van der Meer, en hun dochter Isabella Steenwech, getrouwd met Jan van Wezenbeke, en hun zoon Hendrick Steenwech.²⁰⁴

Toelichting

In 1448 werd de lang onverdeelde gebleven nalatenschap van Aert van den Houte voor de schepenen van Antwerpen verdeeld. Jan Godevaertsz. van den Houte kreeg naast ‘tHof ende Huys tot Etten’ o.a. toebedeeld ‘de hoeve met hueren toebehoert in pacht ende in chynse geheeten Caters goet gelegen tot Etten daer Jan Huygezzone ende zijn kinderen nu ter tijt op wonen ende die men te leene houdt van den Joncker van Nassouwe’. Hieruit kan geconcludeerd worden dat het Kasteel te Etten niet onder leenverband stond.²⁰⁵

In 1450 Jan van den Houte Godevaertsz. draagt aan Katline van den Houte, zijn nicht, getrouwd met Wouter van den Meer, een hoeve tot Etten, over, en aan Hendrick Steenwech en Jan van den Houte, zijn neven, alsmede Wouter van Wezenbeke, zijn ‘zweer’, zijn goed te ‘Wuestmierbeke’ (= Westmeerbeek), en aan Aert van Rijen, etc.²⁰⁶

De leenmannen van Breda, w.o. Jan van den Houte, oorkonden op 6 oktober 1450 dat Hendrik Steenwech verkocht heeft aan Jan, graaf van Nassau, het gerecht tot 3 pond in het dorp Etten, zoals zijn voorvaders Van den Houte het in leen hadden, waarna Jan van den Houte bovengenoemd afstand heeft gedaan van alle aanspraken, die hij op genoemd gerecht mocht hebben.²⁰⁷ Vervolgens beleent Jan, graaf van Nassau, op dezelfde dag Hendrick Steenwech na opdracht van zijn moeder Katheline van den Houte, vrouw van Wouter van der Meer, vruchtgebruikster, met het gerecht tot 3 pond in het dorp Etten, en met den Hof en het goed ‘Int Hout’, zoals Hendrik van den Houte, de vader van Katheline, deze in leen had, waarna Hendrik Steenwech de leenhulde ervoor heeft gedaan.²⁰⁸

Jan van den Houte Godevaertsz. verkoopt in 1457 aan Aert van Rijen, goederen gelegen te ‘Rucvenne, Sprundele, beemden tEtten buytendijcke bij Creetenborch’, alsmede aan

²⁰³ Cerutti, Rechtsbronnen Breda, Deel II, no. 546, d.d. 22-11-1448.

²⁰⁴ Habets, Archief Thorn-I, regist no. 367, d.d. 30-7-1454. Afschrift op papier van het jaar 1649.

²⁰⁵ J.L. Rijndorp, Ettens voorgelacht, deel IX, in: *GTMWB* jrg. 14 (1990), blz. 33.

²⁰⁶ SA Antwerpen, Scheepsregisters inv.nr. 53, fol. 469v (002), d.d. 1450.

²⁰⁷ Drossaers, Domeinraad I, regist no. 1642, d.d. 6-10-1450. Deze oorkonde is overgebracht naar de collectie Van Nispen (toegang 1.13.09), inv.nr. 25. De oorkonde is nog niet gescand, waardoor het zegel van Jan van den Houte, leenman van Breda, niet is gezien.

²⁰⁸ Drossaers, Domeinraad I, regist no. 1643, d.d. 6-10-1450. Deze oorkonde is overgebracht naar de collectie Van Nispen (toegang 1.13.09), inv.nr. 29. De oorkonde is nog niet gescand, waardoor het zegel van Jan van den Houte, leenman van Breda, niet is gezien. Cerutti, Rechtsbronnen Breda, Deel II, no. 561, d.d. 6-10-1450.

dezelfde, nu gasthuismeester te Etten, goederen gelegen te Voorne in de parochie van 'Sprudele'.²⁰⁹

Bastaard (bij Margriete van Ringelberch):

1. *Jan van den Houte*, vermeld 1457-1474.

Op 22 december 1457 compareren de leenmannen van Breda dat Hendrik Steenwech aan de heer van Breda heeft verkocht de heerlijkheid 'Int Hout' met de Hoefhoeven, de hoeven op 'de Bye', de 'Ditfortse hoeve' en de 'Stuyfhoeve', onder voorwaarde, dat Jan van den Hout de hoeve 'ter Stappen' in leen blijft houden en Aert van Rye, en zijn zoon Jan, de 4 bunder, geheten 'de Leeghe Houbosch', zoals zij voorheen van Jan van den Houte, Hendrik van Steechwech en jonkvrouw Katheline van den Houte, zijn moeder, in leen verkregen hebben. Voorts zullen de Van den Hout's de manschap behouden, die zij te Etten en Sprudel bezitten, benevens een jaarlijkse uitkering.²¹⁰

Jan van den Houte, natuurlijke zoon van wijlen Jan van den Houte Godevaertsz. en jonkvrouwe Margriete van Ringelberch, noemt in december 1465 Aert Jansz. van Rijen te Etten zijn neef.²¹¹

In het denombrement van lenen van de heerlijkheid Breda, vermoedelijk opgesteld 15 juli 1474, staat de volgende post:²¹²

(139) 'Jan van den Houte, bastaert, houdt een hoeve met hueren toebehoirten, de hoeve ter Stappen, boven commer weirt sijnde jairlix omtrent xxiiii Rijnsgulden'.

2. *Sophia van den Houte*, vermeld 1422, 1431/32, overl. voor 15 januari 1442 (bij haar zuster Zoete op het Begijnhof te Antwerpen), tr. (huwelijksbelofte 14 september 1422; huwelijkscontract 10 februari 1424) *Gillis Sanders*,²¹³ heer van het kasteel van 'Veelaereeyck' (Aartselaar) en van 'Cleydale', won. Antwerpen, poorter 28 februari 1418, aannemer/architect, bezat in de omgeving van Antwerpen kleiputten en verschillende steenbakkerijen, werd leenhouder van het 'Visserijleen van Bazel aan de Barbierbeek' toebehorend aan de St.-Bernaardsabdij, met het recht op visvangst in de Schelde 'van aan de Burbuursluys tot eene plaetse geheeten de Graerge' 1435, verkreeg het privilege om de zeven censoren te benoemen, die als taak hadden de leenplichten binnen de twee heerlijkheden te regelen, door 'les lettres patentes' verkregen van hertog Phillips van Bourgondië, 29 oktober 1447, overl. ca. 1458, zn. van Jan Sanders en Catharina van de Werve.

Opmerking

Gillis Sanders had buiten zijn wettige kinderen ook minstens veertien onwettige kinderen. Zijn levenswandel was niet onberispelijk, want op 28 juni 1430 werd hij

²⁰⁹ SA Antwerpen, Scheepsregisters inv.nr. 53, fol. 33r (003 en 005), d.d. 1457.

²¹⁰ Drossaers, Domeinraad I, regist no. 1780, d.d. 22-12-1457; Cerutti, Rechtsbronnen Breda, Deel II, no. 620, d.d. 22-12-1457. Zie: bijlage IV.

²¹¹ SA Antwerpen, Schepenregisters inv.nr. 69, fol. 111v, d.d. dec. 1465.

²¹² Cerutti, Rechtsbronnen Breda, Deel II, no. 785, d.d. 15-7-1474.

²¹³ Familiekundige notities aangaande de heerlijkheid Stovers te Schelle en Niel, in: *Vlaamse Stam*, jrg. 6 (1970), blz. 447-448; Drie eeuwen Waas geslacht 'Sanders', in: *Vlaamse Stam*, jrg. 32 (1996), blz. 420. Maanblad van de Vlaamse vereniging voor familiekunde.

veroordeeld tot een boetebedevaart naar de St. Pieter te Rome. Zijn echtgenote, Sophia van den Houte, werd omstreeks 1431/32 verbannen omdat zij de vriendin van haar man had vermoord. Op 25 september 1433 werd Gillis Sanders opnieuw verbannen.²¹⁴

De schepenen van Antwerpen oorkonden op 14 september 1422 dat Aert van den Houte aan Sophia, dochter van zijn broer Godevaert, bij haar huwelijk met Gielys, zoon van wijlen Jan Sanders, geeft den Hof ten Houte, bestaande uit het Weyenbloc, het Calverbloc, de Spoybeemd, 4 bunder land op de Vriesdonc, 3 bunder nederwaarts en verder al het land, dat onder de laathof valt, voorts de Moelenbeemdt, groot 1½ bunder, de cijns van den Hout en het heerlijke gerecht aldaar, alles te aanvaarden na zijn overlijden en met de bepaling dat zijn vrouw Lijsbeth van Wesele het vruchtgebruik krijgt.²¹⁵ In 1426 stelt Jan van den Houte Godevaertsz. zich borg voor Godevaert Petersz. van den Houte, en legt een zaak bij met Gielis Sanders, gehuwd met Sophia van den Houte.²¹⁶

Jan van den Houte Godevaertsz. verkoopt in 1442 aan Gillis Sanders een erfcijns, die wijlen heer Jan van den Houte ‘heffende was in des heren van Breda erfcijns en renten te Steenberghe’, en die heer Jan overgaf aan Katline, zijn wettige dochter.²¹⁷ Gillis Sanders kreeg op 15 januari 1442 bevel om over te gaan tot uitvoering van het testament van zijn vrouw, Sophia van de Houte.²¹⁸

Op 11 januari 1448 oorkondt Jan, graaf van Nassau etc., als heer van Breda, dat het leenhof van Breda Katheline van den Houte, vrouw van Wouter van der Meere, bevestigd heeft in het bezit van het goed ‘Int Hout’ in de parochie van de Haghe, zoals wijlen Aert van den Houte en na hem zijn broer Hendrik, de vader van Katheline, het in leen hadden gehad, met ontzegging aan Cornelis Sanders van zijn aanspraken op het goed.²¹⁹

Uit dit huwelijk:

1. *Elisabeth Sanders*, vermeld in een akte van 6 april 1422, waaruit blijkt dat zij voor het huwelijk is geboren.
2. *Cornelis Sanders*, won. Antwerpen, overl. voor juni 1459, tr. (1447) jonkvrouw *Elisabeth van der List*, dr. van Jan van der List, schepen van Antwerpen 1426-1435, en Katlijne van der Noot.
3. *Soete (Heilzoete) van den Houte*, begijn buiten Antwerpen (1440).

Heilzoete van den Houte, begijn buiten Antwerpen, is in 1440 geld schuldig aan zuster Agnese Petersdr., zuster Herborg Willemsdr., resp. moeder en procurator in het Godshuis van de ‘zusterhuyse van St. Katlinen binnen Huesden’.²²⁰

²¹⁴ L. de Schepper, Heren van Hemiksem, in: *Tijdschrift voor Geschiedenis en Folklore*, jrg. 19 (1956), blz. 65 (noot 188). Uitgegeven door de Commissie voor Geschiedkundige en Folkloristische Opzoekingen der Provincie Antwerpen.

²¹⁵ Drossaers, Domeinraad I, regest no. 1172, d.d. 14-9-1422; Cerutti, Rechtsbronnen Breda, Deel II, no. 364, d.d. 14-9-1422.

²¹⁶ SA Antwerpen, Schepenregisters inv.nr. 12, fol. 328r (003), d.d. 1426.

²¹⁷ SA Antwerpen, Schepenregisters inv.nr. 31, fol. 484v (001), d.d. 1442.

²¹⁸ *Antwerpsch Archievenblad*, dl. 30 (1893), blz. 33.

²¹⁹ Drossaers, Domeinraad I, regest no. 1581, d.d. 31-1-1448.

²²⁰ SA Antwerpen, Schepenregisters inv.nr. 29, fol. 69r (001), d.d. 1440.

Bastaard:

4. *Soete (Ymzoete) van den Houte*, vermeld 1409-1425, tr. (voor 1409) *Jan Noyts*, won. Antwerpen, huidenvetter, overl. voor 1425.

In 1425 verkoopt Zoete, natuurlijke dochter van wijlen Godevaert van den Houte, weduwe Jan Noyts, aan Clementien Bastijns een stede te Hoechstraten.²²¹ Zoete van den Houte, weduwe Jan Noyts, en Katline, haar dochter, dragen in 1426 aan Cornelis Hermans een huis met vier ‘cameren’, strekkende achterop de Coudenburch, etc., over.²²²

VII-d. *Hendrik van den Houte*, poorter van Antwerpen 30 december 1390, resp. 24 april 1411,²²³ vermeld 1418-1425, genoemd in een verklaring 1467 (postuum), overl. na 3 mei 1425.

Hendrik van den Houte krijgt op 22 maart 1418 de helft van een vierde deel in de erfenis van zijn nicht Zoete van den Houte.²²⁴ Hij had de lage rechtsmacht tot drie pond met het hof en goed in ‘t Hout, tot twee gehele lenen, die hij als leenman hield van de heer van Breda, en die van hem op Catharina van den Houte overgingen.

Op 3 mei 1425 wordt door zegslieden een uitspraak gedaan tussen Aert van den Houte, Hendrik van den Houte en Gijsbrecht Piggen, enerzijds en de erfgenamen van Hendrik van den Water, anderzijds, in hun twist over een heining, geheten de Houtheining, nagelaten door Hendrik van de Water. Zij beslissen dat elk van beide partijen de helft zal krijgen en dat Aert van den Houte zal doen weiden, zover als zijn leen strekt, etc.²²⁵

Uit dit huwelijk:

1. *Jan van den Houte, Hendricksz.*, schepen van Antwerpen (1429),²²⁶ vermeld 1429-1450.

Op 19 mei 1431 blijkt dat Jan van den Houte Hendricksz. ‘Jans natuerlike kinderen van Brechts, jonge wesen, hoere schepenenbrieve van Antwerpen, ontweldicht heeft ende andere onredelike saken, die hi tot Sundert in Peters huys van Ymmerssele gedaen heeft oft doen doen’.²²⁷

In 1450 draagt Jan van den Houte Godevaertsz. over aan Katline van den Houte, zijn nicht, getrouwd met Wouter van den Meer, een hoeve tot Etten, en aan Hendrick Steenwech en Jan van den Houte, zijn neven, alsmede Wouter van Wezenbeke, zijn ‘zweer’, zijn goed te ‘Wuestmierbeke’ (= Westmeerbeek), en aan Aert van Rijen, etc.²²⁸

²²¹ SA Antwerpen, Schepenregisters inv.nr. 11, fol. 312r (001), d.d. 1425.

²²² SA Antwerpen, Schepenregisters inv.nr. 12, fol. 169r (001), d.d. 1426.

²²³ De Neve, Poorters Antwerpen, blz. 145: ‘Heinric vanden Houte’, resp. blz. 222: ‘Heinric vanden Houte’.

²²⁴ Juten, Van den Houte, blz. 179.

²²⁵ Drossaers, Domeinraad I, regest no. 1213, d.d. 3-5-1425; Cerutti, Rechtsbronnen Breda, Deel II, no. 383, d.d. 3-5-1425.

²²⁶ Algemeen Nederlands Familieblad jrg. 11 (1894), blz. 89.

²²⁷ Cerutti, Rechtsbronnen Breda, Deel II, blz. 132, d.d. 14-8-1431 [noot 2].

²²⁸ SA Antwerpen, Scheepsregisters inv.nr. 53, fol. 469v (002), d.d. 1450.

2. *Catharina (Katline) van den Houte*, vermeld 1448-1454, genoemd in een verklaring 1467 (postuum), overl. voor 6 oktober 1450, tr. 1^e *Goessen Steenwech*,²²⁹ tr. 2^e *Wouter van der Meer*, vermeld 1441-1448.

In 1441 verkoopt Katline van den Houte, getrouwd met Wouter van der Meer, aan Jan Moes, kaaskoper, een rente, gevestigd op het huis ‘den Olifant’, gelegen ‘aende merct tAntwerpen tussen de Moelen en de Phyollette’.²³⁰

Vervolgens verkoopt in 1442 Katline, wettige dochter van wijlen Hendrick van den Houte, getrouwd met Wouter van der Meer, etc.; Jan van den Houte Godevaertsz. belooft Katline van den Houte en Wouter van der Meer te vrijen tegenover (Elisabeth) van Wesele, weduwe wijlen Aert van den Houte, zijn tante.²³¹

Katline van den Houte, getrouwd met Wouter van der Meer, Hendrick Steenwech, haar zoon, en Ysabella Steenwech, haar dochter, getrouwd met Jan van Wezenbeke, verkopen in 1445/46 aan heer Wouter Brant, etc.²³²

Op 31 januari 1448 oorkondt Jan, graaf van Nassau etc., als heer van Breda, dat het leenhof van Breda Katheline van den Houte, vrouw van Wouter van der Meer, met Jan van Wezenbeke, haar voogd, bevestigd heeft in het bezit van het goed ‘Int Hout’ in de parochie van de Haghe, zoals wijlen Aert van den Houte en na hem zijn broer wijlen Hendrik van den Houte, de vader van Katheline, het in leen hadden gehad, met ontzegging aan Cornelis Sanders van zijn aanspraken op het goed.²³³

Wouter van Wezenbeke en Hendrik Steenwech, zijn zwager, verkopen in 1452 aan Aert van Rijen, en Jan, zijn natuurlijke zoon bij Lijsbet Jacop Craeuwelsdr., en Jane, zijn natuurlijke dochter bij Jane van Louwen, een rente gevestigd op ‘het huys tEtten’ bij de kerk, etc.²³⁴

De schepenen van Antwerpen geven op 30 juli 1454 een vidimus van een brief, verleden op 22 november 1448 voor de schepenen van Antwerpen,²³⁵ waarin de deling tussen de erven van wijlen Arnout van den Houte, heer van Etten, wordt bepaald en geaccordeerd. In deze nalatenschap was begrepen ‘die thiende van Drymelen in Holland, die men te leen houdt van den gotshuyse van Thoren’. De erfgenamen in deze deling waren: Jan van den Houte Godevaerts zoon, Katharina van den Houte Hendriks dochter, getrouwd met Wouter van der Meer, en hun dochter Isabella Steenwech, getrouwd met Jan van Wezenbeke, en hun zoon Hendrik Steenwech.²³⁶

²²⁹ Vermoedelijk behoort hij tot de familie Steenwech, die te 's-Hertogenbosch voorkomt. Zijn grootvader zou kunnen zijn Goeswijn Steenwech, die op 13 juli 1394 zegelde als schepen van 's-Hertogenbosch met een klimmende leeuw in een schild met een uitgestulpte schilzoom (CBG, Collectie Muschart, kaart 52^E). Blijkens *Armorial Général*: in zilver een klimmende leeuw van blauw in schild met een rode uitgestulpte schilzoom (CBG, Collectie Muschart, kaart 22^G). Zie ook: Hoebe, *Wapenrepertorium* 200-201.

²³⁰ SA Antwerpen, Scheepsregisters inv.nr. 30, fol. 25r (003), d.d. 1441.

²³¹ SA Antwerpen, Schepenregisters inv.nr. 31, fol. 431v (001), d.d. 1442.

²³² SA Antwerpen, Scheepsregisters inv.nr. 34, fol. 87v (002-01), d.d. 1445/46.

²³³ Drossaers, *Domeinraad I*, regist no. 1581, d.d. 31-1-1448; Cerutti, *Rechtsbronnen Breda*, Deel II, no. 536, d.d. 31-1-1448.

²³⁴ SA Antwerpen, Schepenregisters inv.nr. 45, fol. 591r (001), d.d. 1452.

²³⁵ Cerutti, *Rechtsbronnen Breda*, Deel II, no. 546, d.d. 22-11-1448.

²³⁶ Habets, *Archief Thorn-I*, regist no. 367, d.d. 30-7-1454. Afschrift op papier van het jaar 1649.

De leenmannen van Breda, w.o. Jan van den Houte, oorkonden op 6 oktober 1450 dat Hendrik Steenwech verkocht heeft aan Jan, graaf van Nassau, het gerecht tot 3 pond in het dorp Etten, zoals zijn voorvaders Van den Houte het in leen hadden, waarna Jan van den Houte bovengenoemd afstand heeft gedaan van alle aanspraken, die hij op genoemd gerecht mocht hebben.²³⁷ Vervolgens beleent Jan, graaf van Nassau, op dezelfde dag Hendrik Steenwech na opdracht van zijn moeder Katheline van den Houte, vrouw van Wouter van der Meer, vruchtgebruikster, met het gerecht tot 3 pond in het dorp Etten, en met den Hof en het goed 'Int Hout', zoals Hendrik van den Houte, de vader van Katheline, deze in leen had, waarna Hendrik Steenwech leenhulde heeft gedaan.²³⁸

Lijsbeth van Wezenbeke, getrouwd met Hendrik Steenwech, verkoopt in 1456 aan Hendrik van der Beke, kousmaker, etc.²³⁹

Op 22 december 1457 compareren de leenmannen van Breda dat Hendrik Steenwech aan de heer van Breda heeft verkocht de heerlijkheid 'Int Hout' met de Hoefhoeven, de hoeven op 'de Bye', de 'Ditfortse hoeve' en de 'Stuyfhoeve', onder voorwaarde, dat Jan van den Hout de hoeve 'ter Stappen' in leen blijft houden en Aert van Rijen, en zijn zoon Jan, de 4 bunder, geheten 'de Leeghe Houbosch', zoals zij voorheen van Jan van den Houte, Hendrik van Steechwech en jonkvrouw Katheline van den Houte, zijn moeder, in leen verkregen hebben. Voorts zullen de Van den Hout's de manschap behouden, die zij te Etten en Sprudel bezitten, benevens een jaarlijkse uitkering.²⁴⁰

Wouter van Wezenbeke, compareert in 1458, etc. In deze akte wordt ook genoemd Lijsbeth van Wezenbeke, getrouwd met Hendrik Steenwech.²⁴¹

Jan, graaf van Nassau, etc., oorkondt op 18 april 1459 dat voor 'ons' en onze leenmannen van Breda, w.o. genoemd Hendrik Steenwech en Aert van Rijen, Barbele, wijlen Maes Conincsdochter, met Merten Ghijsbrechtsz., als haar gekoren voogd, ons opdroeg ten behoeve van de prior en het convent van het Godshuis van de Kartuizers bij St. Geertruidenberg, 14 morgen land, gelegen 'Opte Rijt', ende geheten is 'die hoeve van der Rijt', zoals zij het in leen hield.²⁴²

In 1468 vindt de verkoop plaats door Isabella Steenwech Goessensdr., getrouwd met Jan van Wezenbeke, schout te Santhoven, van goederen o.a. gelegen te Wuystmeerbeke (Westmeerbeek) etc.; idem de verkoop van een heerlijkheid te Westmeerbeek met cijnzen, tienden, weggeld, water- en windmolen, visserij en vogelrij.²⁴³

²³⁷ Drossaers, Domeinraad I, regist no. 1642, d.d. 6-10-1450. Deze oorkonde is overgebracht naar de collectie Van Nispen (toegang 1.13.09), inv.nr. 25. De oorkonde is nog niet gescand, waardoor het zegel van Jan van den Houte, leenman van Breda, niet is gezien.

²³⁸ Drossaers, Domeinraad I, regist no. 1643, d.d. 6-10-1450. Deze oorkonde is overgebracht naar de collectie Van Nispen (toegang 1.13.09), inv.nr. 29. De oorkonde is nog niet gescand, waardoor het zegel van Jan van den Houte, leenman van Breda, niet is gezien. Cerutti, Rechtsbronnen Breda, Deel II, no. 561, d.d. 6-10-1450.

²³⁹ SA Antwerpen, Schepenregisters inv.nr. 51, fol. 491r (002), d.d. 1456.

²⁴⁰ Drossaers, Domeinraad I, regist no. 1780, d.d. 22-12-1457; Cerutti, Rechtsbronnen Breda, Deel II, no. 620, d.d. 22-12-1457. Zie: bijlage IV.

²⁴¹ SA Antwerpen, Schepenregisters inv.nr. 55, fol. 133v (004), d.d. 1458.

²⁴² Sanders, Karthuizerklooster regist no. 1042, d.d. 18-4-1459; Collectie Groesbeek. Met verwijzing naar: Cartularium Raamsdonk anno 1518, fol. 111/Carthuizers St. Geerdenberg.

²⁴³ SA Antwerpen, Schepenregisters inv.nr. 74, fol. 210v (002), d.d. 1468.

Isabella Steenwechs Goessens dochter bij Katline van den Houte, gehuwd met Jan van Wezenbeke, bekend in 1475 (gekocht te hebben) van Jan van Zevenbergen en Katline van Zevenbergen, getrouwd met Michiel van Sompeken, natuurlijke kinderen van wijlen jonker Aert van Zevenbergen bij 'Emsoete' van den Houte, goed te Eekeren, etc.²⁴⁴

Uit het eerste huwelijk:

1. *Hendrik Steenwech*, vermeld 1448-1459, tr. *Lijsbeth van Wezenbeke*, vermeld 1456-1458.
2. *Isabella Steenwech*, vermeld 1448-1475, tr. *Jan van Wezenbeke*, schout van Santhoven (1468).

VII-e. *Peter van den Houte*, genoemd in een verklaring 1467 (postuum).

Bastaard:

1. *Godevaert Petersz. van den Houte*, poorter van Antwerpen 3 juni 1412,²⁴⁵ vermeld 1412-1467.

In 1426 stelt Jan van den Houte Godevaertsz. zich borg voor Godevaert Petersz. van den Houte, en legt een zaak bij met Gielis Sanders, gehuwd met Sophia van den Houte.²⁴⁶

Op 7 april 1467 legt Godevaert Petersz. van den Houte, samen met Jan Ansems, genaamd van den Houte, oud-kleerkoper te Antwerpen, en Jan Gielisz., meier van 'Wuystermeerbeke' (Westmeerbeek), een getuigenis af over heer Jan van den Houte, ridder, en diens vijf zoons.²⁴⁷ Deze oorkonde is eerder besproken.

Kind:

1. *Lenaerde van den Houte*, vermeld 1470.

Aert Jansz. van Rijen machtigt zijn neef Lenaerde van den Houte om allerhande pachten te innen in de Antwerpse Markgraafschap.²⁴⁸

VII-f. *Godevaert van den Houte*, poorter van Antwerpen 14 juni 1398,²⁴⁹ vermeld 1380-1398, overl. voor 1427.

In 1380 blijkt dat 'Godevaert van de Houte, bastaard, die voorheen in dienst van de hertog van Brabant streed, in ontvangst heeft genomen van de trezorier, 100 Franse franks om deze te overhandigen aan 'Wijchaert van Noerhout', door wie hij – evenals Jan van der Rijt – gevangen was genomen 'dien hi oc scatte gelijc mi op hondert franken'. De akte wordt door Godevaert van den Houte bezegeld.²⁵⁰

Kinderen:

²⁴⁴ SA Antwerpen, Scheepsregisters inv.nr. 87, fol. 72r (002), d.d. 1475.

²⁴⁵ De Neve, Poorters Antwerpen, blz. 228: 'Godevart, natuerlic filius Peters vanden Houte'.

²⁴⁶ SA Antwerpen, Schepenregisters inv.nr. 12, fol. 328r (003), d.d. 1426.

²⁴⁷ Drossaers, Domeinraad I, regist no. 1900, d.d. 7-4-1467. Zie: bijlage V.

²⁴⁸ SA Antwerpen, Schepenregisters inv.nr. 77, fol. 247, d.d. 29-10-1470.

²⁴⁹ De Neve, Poorters Antwerpen, blz. 168: 'Godevaert vanden Houte, bastaert'.

²⁵⁰ De Raadt, Sceaux Armoriés, deel II, blz. 119. Het zegel is als volgt beschreven:

1. wapen: in hermelijn drie palen, waaroverheen een smalle schuinbalk.
2. omschrift: S'GODEFRIDI·DE·LIGNO

1. *Jan van den Houte Godevaertsz.*, schepen van Antwerpen (1413, 1415-1417, 1426),²⁵¹ vermeld 1413-1427.

Op 20 augustus 1416 wordt Jan van den Houte genoemd in een charter waarin die van Utrecht vrij gesteld worden van de tol te Antwerpen.²⁵²

In 1427 is Jan van de Houte Godevaertsz. te Etten geld schuldig aan Jan van den Houte Godevaertsz., zijn neef, en diens dochter Lijsbeth.²⁵³

2. *Godevaert van den Houte*, vermeld 1427.

Elisabeth van Wesele, weduwe van Arnoud van den Houte, bijgestaan door haar voogd Godevaert van den Houte, zoon van wijlen Godevaert van den Houte, bastaard, werd op 13 september 1427 na dode van Jan van Diedeghem, haar neef, beleend met de 'Bredevelt-heide', gelegen tussen Schille, Halle en Oelegem. Op dezelfde dag werd voornoemde Godevaert van den Houte beleend met een vierde deel van de heerlijkheid 's-Gravenwezel, waarvan Elisabeth van Wesele, weduwe van Arnoud van den Houte, een ander deel in leen heeft.²⁵⁴

IV-b. *Jan van den Houte*, heer van Burgst, beleend met Burgst in of voor 1312, tr. (...) van *Dubbelmonde*, dr. van Jan Willemsz. van *Dubbelmonde*.

Toelichting

Het feit dat zijn zoon prominent aanwezig is bij belangrijke zaken aangaande de familie Van Dubbelmonde en in zijn wapen een vrijkwartier drie schuinkruisjes voert maakt het meer dan waarschijnlijk dat zijn moeder tot die familie behoort. Chronologisch zal Jan Willemsz. van Dubbelmonde, vermeld omstreeks 1304,²⁵⁵ haar vader zijn.

Misschien is zij identiek is aan Ver Tremen, die omstreeks 1359 is overleden als weduwe van Dirk van Matenese (1328-1345).²⁵⁶

In het 'Casselboek' (1312-1352), leenboek van de hertog van Brabant, komt de volgende inschrijving voor: 'Johannes uten Houte mansionem suam apud Borgst et xx lb. annuatim ad theolonium de Buscho. Nicolaus vander Meerwede, miles, tenet'.²⁵⁷ Terwijl in het 'Latijnsboek', dat later is samengesteld, een gelijke tekst staat: 'Johan Utenhoute, mansionem suam apud Borghst, et xx libras annuatim ad theloneum de Buscho. Nicholaas Vander Merwede, miles, tenet modo'.²⁵⁸ In het daaropvolgende leenboek, namelijk het 'Stootboek' (1350-1374), staat het volgende: 'Her Claes vander Meerwede, ridder, heeft ontffaen die woninghe in

²⁵¹ Algemeen Nederlands Familieblad jrg. 11 (1894), blz. 89.

²⁵² Van Mieris IV, blz. 387-388, d.d. 20-8-1416.

²⁵³ SA Antwerpen, Schepenregisters inv.nr. 13, fol. 22r (001), d.d. 1427.

²⁵⁴ Damen, Prelaten, edelen en steden, blz. 116; L. Galesloot, *Inventaire des archives de la cour féodale de Brabant*, vol. I (Brussel, 1870), blz. 373.

²⁵⁵ Hoek, Leenmannen Putten en Strijen, blz. 66.

²⁵⁶ Hoek, De woning van heer Dirk van Hodenpijl, kolom 35-36.

²⁵⁷ BHIC, Microfiches van archivalia in het Algemeen Rijksarchief Brussel, etc. (toegang 1107), inv.nr. 542, fol. 18v [scan 8].

²⁵⁸ Galesloot, Leenboek van Brabant, blz. 141.

Borscht, liggende inden lande van Breda ende xx lb. siaers opten rente ten Bossch, die heren Jans vte Borchsts was, sijns oems'.²⁵⁹

Omdat Nikolaas van der Merwede in het leenboek gekwalificeerd staat als ridder, zal hij na 1355 (nog geen ridder) zijn beleend met het goed Burgst.²⁶⁰ Dit zal dan plaatsgevonden hebben uiterlijk een jaar en dag na het overlijden van zijn oom in 1356.

Sasse van Ysselt vermeldt zonder bronvermelding de volgende leeninschrijving: 'Claes van der Meerweyden hout een woeninghe, geheiten ter Borchst, mitte toebehoirten, liggende in den lande van Breda en 22 pd. 's jaers, die daer omme gegeven waren opten rente van den Bossche'.²⁶¹ Op zijkant staat geschreven: 'dit hielt Joh. van den Houte ende dede den manschap den Hertoghe anno 1304'.

De weergave is niet helemaal correct. Deze leeninschrijving is ontleend aan een kopie van het 'Spechtboek' (1374-1440). Daarin staat deze inschrijving als volgt opgetekend: 'Heren Claes vander Meerweyden hout een woeninge geheiten ter Borchst mitten toebehoirten, liggende inden lande van Breda, ende xx libris siaers die daer omme gegeven waren opten rente vanden Bossche ende her Jan wte Bourschst plaecht alsus te houdende. In de marge staat genoteerd: 'Dit hilt Johannes van den Houte en dede manschap den hertoghe anno mcccxiij (1313) [of mcccxi (= 1312)'.²⁶²

Tenslotte komen in het 'Spechtboek' (1374-1440) de volgende leen inschrijvingen voor.²⁶³ De transcripties zijn weergegeven in tijdsvolgorde.

[1] 'Jan vander Merweyden zone was her Claes'.

[2] 'Her Claes vander Meerwede, hout ·i· woninge, geheten den Borchst, metten toebehoirten, liggende in den lande van Breda, ende ·xx· lb. siaers, die daer omme gegeven waren opten rente vanden Bossche. Ende her Jan vte Borchst plaecht alsoe te houdene'.

[3] 'Diederic vander Merweyden Jans brueder was'.

[4] 'Dese voischr. ·xx· lb. heeft her Diederick vande Meerweden over gegeven Willemme van Drongelen'.

[5] 'Joffrouwe Jehanne vande Merweyden bij dode her Diricx hoers vaders'.

Kinderen:

1. *Jan van den Houte*, heer van Burgst (1346), ridder (1346), vermeld 1334-1352, overl. 1356.²⁶⁴

Willem van Duvenvoorde, heer van Oosterhout, en Willem van Dubbelmonde, maken op 8 juli 1334 huwelijksvoorwaarden voor hun dochter, Clemense, en zoon, Jan. Jan van Dubbelmonde zal de goederen van zijn vader erven, en Clemense zal een lijfrente krijgen. De oorkonden is bezegeld door Willem van Duvenvoorde, Jan van Polanen, Jan van Drongelen, Willem van Dubbelmonde, Dirk van Matenesse en Jan uten Houte (zegel verloren).²⁶⁵

²⁵⁹ BHIC, Leenhof Brabant (toegang 1107) inv.nr. 2, fol. 29v [scan 74].

²⁶⁰ B. de Keijzer, *Van der Merwede* (Emmen, 2020). Gepubliceerd op HoGenDa.

²⁶¹ Van Sasse van Yssel, Burgst, blz. 4.

²⁶² M. Bicknesse, Jan uten Houte uut Burgst: Bijdrage aan de genealogie Uten Houte (van den Houte, de Ligno in de 13^e en 14^e eeuw te Breda e.o.), in: *De Brabantse Leeuw* jrg. 57 (2008), blz. 119-120. Met verwijzing naar: Algemeen Rijksarchief te Brussel, Archief van de Rekenkamer inv.nr. 543 (is een kopie van het 'Spechtboek, 1374-1440), fol. 117v.

²⁶³ BHIC, Leenhof Brabant (toegang 1107) inv.nr. 4, fol. 159 [scan 324].

²⁶⁴ Website Stadarchief Breda. Burgst: 800-jarig landgoed in 40-jarige stadswijk, deel 1.

²⁶⁵ Drossaers, Domeinraad I, regest no. 247, d.d. 18-7-1334.

Jan uten Houte oorkondt op 10 april 1340 dat Jan van Drimmelen, oudste zoon van heer Willem van Dubbelmonde en dienst echtgenote Ghodelt, aan hem als leenheer heeft opgedragen voor zijn vrouw Clemense, dochter van Willem van Duivenvoorde, heer van Oosterhout, als lijftocht 50 pond zwarte Tournois jaarlijks uit de tienden van Drimmelen, waarna Clemense ermee beleend wordt.²⁶⁶

Jan van Drimmelen en Clemense, zijn vrouw, dochter van heer Willem van Duivenvoorde, heer van Oosterhout, beloven op 25 juli 1346 zij de aan Clemense door haar vader vermaakte goederen niet zullen opeisen zolang hij leeft en de huwelijksvoorwaarden na worden gekomen. Bezegeld door o.a. Jan van Borchst, ridder (afb. 16).²⁶⁷

Afb. 16. Jan van den Houte (van Borchst), ridder (1347).²⁶⁸
Foto Nationaal Archief

Op 22 februari 1348 treden Jan van de Hout ‘uut Borchst’, ridder, en Marsilius van Yttervoirt op als scheidsrechters in een geschil tussen het kapittel van Thorn en de kinderen van Pieter van Ypelaer.²⁶⁹ Hij wordt als zodanig nog vermeld op 9 oktober 1352.²⁷⁰

Het verloop van bovenstaande beleningen met de heerlijkheid Burgst kunnen als volgt in beeld worden gebracht (geneagram 4), waarbij gebruik is gemaakt van verschillende publicaties.²⁷¹

²⁶⁶ Drossaers, Domeinraad I, regest no. 312, d.d. 10-4-1340.

²⁶⁷ Drossaers, Domeinraad I, regest no. 400 (inv.nr. 688), d.d. 25-7-1346.

²⁶⁸ Beschrijving: 1. omschrift: [-]

2. kenmerken: rond, ca. - mm, bruine was, zwaar beschadigd.

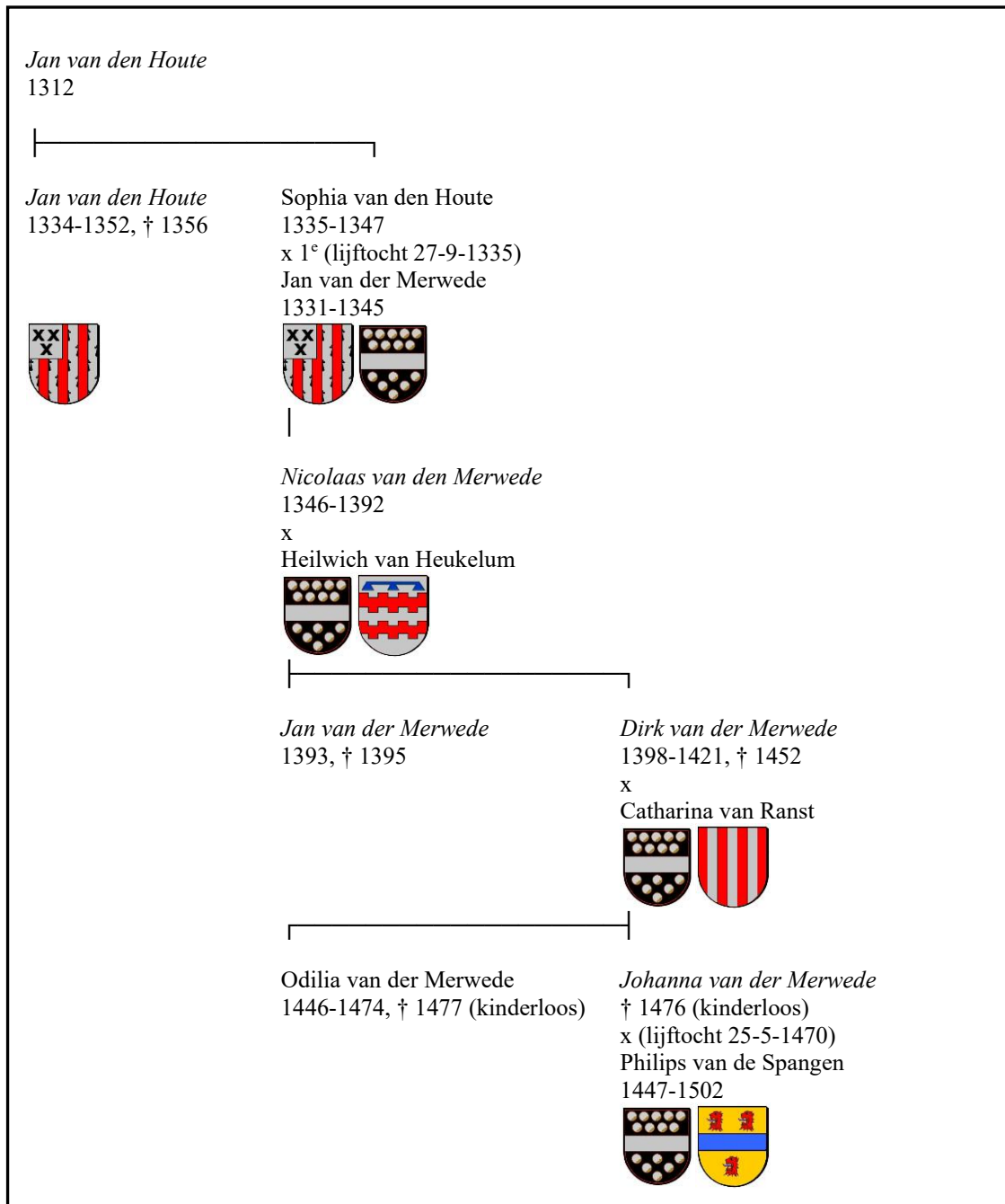
3. zegelbeeld: [-]

4. wapen: in hermelijn drie palen met in een vrijkwartier drie schuinkruisjes.

²⁶⁹ Habets, Abdij Thorn, no. 200, d.d. 22-2-1348; Cerutti, Rechtsbronnen Breda, Deel III, no. 1039, d.d. 22-2-1348.

²⁷⁰ Van Wimersma Greidanus, Kwartierstaat Greidanus-Jaeger, Deel I, blz. 540. Met verwijzing naar: Verslagen en Medelingen Oud-Vaderlandsch Recht, deel IX (1944), blz. 284.

²⁷¹ Onder andere: J.P. de Man, Odilia van de Merwede, in: *De Nederlandsche Leeuw* jrg. 57 (1939), kolom 61-69; W. de Vries, De Heerlijkheid Zijdwinde, in: *De Brabantsche Leeuw* jrg. 12 (1963), blz. 35-40; C. Hoek, De woning van heer Dirk van Hodenpijl te Overschie en de geslachten Van Rodenrijs, Van Matenesse, Uter Nesse, Van (der) Spangen, Van den Vene en Van (den) Dorp(e), in: *De Nederlandsche Leeuw* jrg. 82 (1965), kolom 74-76; A.J.L. van Bokhoven, Snippers uit een drietal leenboeken van het Hertogdom Brabant, in: *De Brabantsche Leeuw* jrg. 14 (1965), blz. 113.

Geneagram 4. Vererving leenopvolging (cursief) van de heerlijkheid Burgst.

2. *Sophia van den Houte*, vermeld 1335-1347, tr. 1^e (lijftocht 27 september 1335) *Jan van der Merwede*,²⁷² (1331), ridder (1342), beleend met de hoge ban van Langambacht (1331), beleend met het hoge ban van Kortambacht (omstreeks 1345), vermeld 1331-1345, overl. tussen 1345 en 12 juli 1347, zn. van Nicolaas van der Merwede, tr. 2^e (dispensatie 12 juli 1347) *Rudolf de Cock van Opijnen*,²⁷³ ridder (1364), vermeld 1343-1371, zn. van Jan I de Cock van Opijnen en (Elisabeth) van Buren.

²⁷² B. de Keijzer, *Van der Merwede* (Emmen, 2020). Gepubliceerd op HoGenDa.

²⁷³ Vermeulen, *Bouwsteen en Toetssteen*, deel IIa, blz. 270-273.

Na het overlijden van Jan van der Merwede is zijn vrouw Sophia, dochter van Jan van den Houte, een tweede huwelijk aangegaan met Rudolf de Cock van Opijnen. Omdat wijlen Jan van der Merwede, die met Sophia is gehuwd geweest, en Rudolf de Cock in de vierde graad verwant zijn, was het nodig om dispensatie aan te vragen voor het huwelijk dat hun op 12 juli 1347 werd verleend.²⁷⁴ In de vierde graad verwant betekent dat zij neven van elkaar zijn. Hoe dit neefschap loopt, valt moeilijk aan te tonen omdat de moeder van Jan van der Merwede onbekend is. Gezien de bezittingen, die zijn vader in Oud-Heusden had liggen, is het plausibel de moeder te zoeken in de kring van het geslacht van Heusden, te meer daar de vaderlijke grootmoeder van Rudolf de Cock van Opijnen daartoe eveneens wordt gerekend.

IV-c. *Wouter van den Houte*, knaap (postuum), overl. voor 30 september 1346.

Opmerking

De gegevens over het optreden van Wouter van den Houte van 1297 tot en met 1303 zijn toegewezen aan een oudere generatie. Daarna ontbreken akten, waarin een Wouter van den Houte optreedt. Zijn bestaan is afgeleid van het patroniem van zijn zoon en vernoeming van twee kleinzoons (geneagram 5).

Opvallend is dat zijn zoon, Jan van den Houte, in een vrijkwartier drie kruisjes voert, evenals zijn neef, Jan van den Houte, heer van Burgst. Het is daarom mogelijk dat de vrouw van Wouter van den Houte ook gezocht moet worden in de familie Van Dubbelmonde of bij andere families die de drie schuinkruisjes voeren.

Kinderen:

1. *Jan Woutersz. van den Houte*, volgt V-b.
2. *Mabelia van de Houte*, volgt V-c.
3. (...) *van den Houte*, volgt V-d.

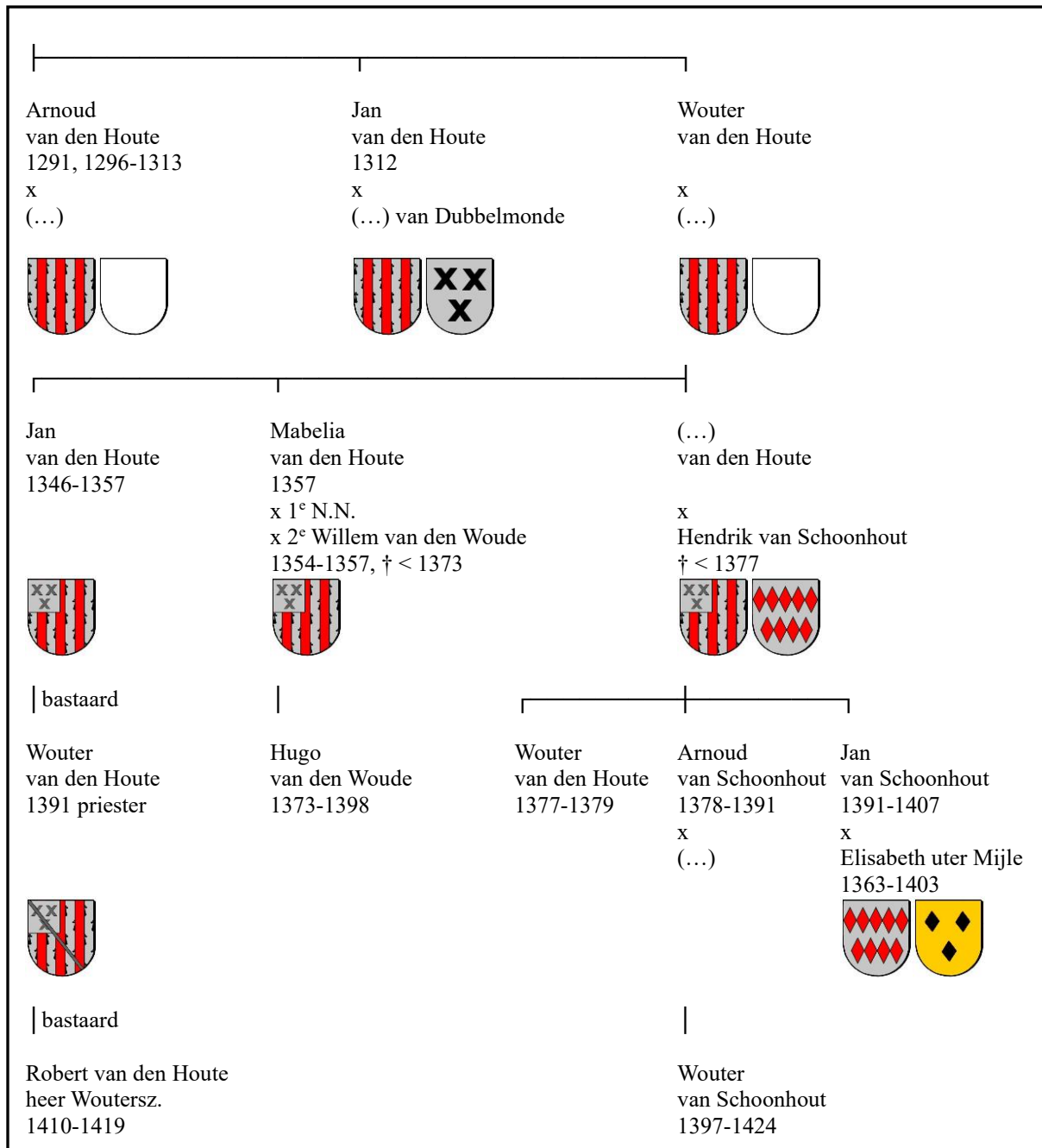
V-b. *Jan Woutersz. van den Houte*, ridder (1346), drossaard van het land van Breda,²⁷⁵ vermeld 1346-1357.

Jan uten Houte, zoon van heer Arnoud, Jan uten Houte, zoon van wijlen Wouter (in leven knaap), ridders, en verdere leenmannen van Breda oorkonden op 30 september 1346, dat heer Willem van Duivenvoorde, heer van Oosterhout en Breda, heeft opgedragen aan heer Jan van Polanen, heer van de Lek, ridder, al het goed, dat hij gekregen heeft van Margriet van Liedekerke, vrouw van heer Jan van Levedale.²⁷⁶

²⁷⁴ Brom, *Bullarium Trajectense*-2, no. 1224, d.d. 12-7-1347.

²⁷⁵ Van den Brandeler, *Zegels Breda*, no. 1349, blz. 108.

²⁷⁶ Drossaers, *Domeinraad I*, regest no. 108, d.d. 30-9-1346; Cerutti, *Rechtsbronnen Breda*, Deel I, no. 188, d.d. 30-9-1346.

Geneagram 5. De nazaten van Wouter van den Houte, knaap.

Op 27 augustus 1349 oorkonden de leenmannen van Breda w.o. Jan uten Houte heer Aerdsz. en Jan uten Houte Woutersz., ridders, dat Maria van Liedekerke afstand heeft gedaan ten behoeve van heet Willem van Duivenvoorde, heer van Oosterhout en Breda, van haar ouderlijk erfdeel van het land van Breda tegen een vergoeding van 200 pond zwarte Tournois per jaar.²⁷⁷ Een dag later wordt van de hiervoor genoemde oorkonde een vidimus afgegeven.²⁷⁸ Vervolgens doet op 28 augustus 1349 Maria van Liedekerke afstand van alle aanspraken op 52 hoeven moer, gelegen onder het gerecht van Oosterhout, ten behoeve van de abt van Middelburg. Bezegelt

²⁷⁷ Drossaerd, Domeinraad I, regest no. 455, d.d. 27-8-1349; Cerutti, Rechtsbronnen Breda, Deel I, no. 194, d.d. 27-8-1349.

²⁷⁸ Drossaers, Domeinraad I, regest no. 456, d.d. 28-8-1349.

door Jan uten Houte heer Arnoudsz., Jan uten Houte Woutersz., ridders.²⁷⁹ Op dezelfde dag doet Maria van Liedekerke, dochter van wijlen heer Philips, heer van Liedekerke en van Breda, afstand van haar ouderlijk aandeel, voor zover dat in het land van Breda ligt, ten behoeve van heer Willem van Duivenvoorde, heer van Oosterhout en Breda, tegen ene vergoeding van 20 pnd Tournois per jaar.²⁸⁰ Bezegelt door o.a. Jan uten Houte Arnoudsz. en Jan uten Houte Woutersz. (zegel verloren), ridders.²⁸¹

Isabelle van Merksem Gerardsdochter, en haar man, Gerard van Zevenbergen, beloven op 8 september 1349 zich te zullen houden aan de arbitrage van heer Willem van Duivenvoorde, heer van Oosterhout, heer Jan van den Houte Woutersz., Willem Scobbeland en Dirk Starke, inzake de vererving van de goederen in Berghen, nagelaten door de nicht van Isabelle, de vrouwe van Berghen, echtgenote van Jan van Valkenburg.²⁸²

Jan van Polanen, heer van de Lek en Breda, en Willem van Oosterhout sluiten op 17 juni 1354 een overeenkomst om hun onderlinge twist over de goederen, die Willem van Duivenvoorde heeft vermaakt aan voornoemde Willem van Oosterhout, zijn zoon.²⁸³ Bezegeld door o.a. Jan uten Houte heer Aerntsz. en Jan uten Houte Woutersz. (afb. 17), ridders.²⁸⁴

Afb. 17. Zegel van Jan uten Houte Woutersz., ridder (1354).²⁸⁵
(Nationaal Archief)

Op 24 september 1357 compareren de leenmannen van Breda w.o. Jan uten Houte heer Arntsz., en Jan uten Houte Woutersz., ridders, als arbiters in het geschil tussen heer Jan van Polanen, heer van de Lek en Breda, en heer Willem, heer van Oosterhout, over de manschap van de goederen te Dongen en Ghilse, die heer Willem van Duivenvoorde eertijds verkocht heeft aan zijn dochter Beatrix, vrouw van Roelof van Dalem. Zij doen uitspraak ten gunste van Jan van

²⁷⁹ Drossaers, Domeinraad I, regest no. 457, d.d. 29-8-1349.

²⁸⁰ Drossaers, Domeinraad I, regest no. 458, d.d. 29-8-1349.

²⁸¹ Drossaers, Domeinraad I (toegang 1.08.01), inv.nr. 74, d.d. 29-8-1349.

²⁸² Drossaers, Domeinraad I, regest no. 460 (inv.nr. 1446), d.d. 8-9-1349. Dit charter bevindt zich thans in de Collectie Van Nispen (toegang 1.13.09), inv.nr. 51. Nog niet gescand.

²⁸³ Drossaers, Domeinraad I, regest no. 505, d.d. 17-6-1354.

²⁸⁴ Drossaers, Domeinraad I (toegang 1.08.01), inv.nr. 412, d.d. 17-6-1354; Cerutti, Rechtsbronnen Breda, Deel I, no. 209, d.d. 17-6-1354.

²⁸⁵ Beschrijving: 1. omschrift: +S'·IOHAN'IS·WOVTER·VTEN·HOVTE

2. kenmerken: rond, ca. - mm, groene was, gaaf.

3. zegelbeeld: een gotisch schild bevat in een sierboogvierpas, versierd met gotische ornamenten, geplaatst op een vierhoek.

4. wapen: in hermelijn drie palen met in een vrijkwartier drie schuinkruisjes (2:1).

Polanen.²⁸⁶ Met de zegels van Jan uten Houte Arntsz. (geheel afgebrokkeld) en Jan uten Houte Woutersz. (afb. 18).²⁸⁷

Afb. 18. Zegel van Jan uten Houte Woutersz., ridder (1357).²⁸⁸
(Nationaal Archief)

Bastaard:

1. *Heer Wouter van den Houte*, priester van Monster (Dussen-Munsterkerk) (1392, 1395), overl. voor 11 december 1395, memorie 28 augustus.²⁸⁹

Op 28 september 1391 oorkonden de richter en heemraden in Monsterambacht dat een aantal personen aan heer Gerrit van Goch ten behoeve van het klooster St. Mariënkroon te Heuden 6 hond land aldaar hebben geschonken. Bezegeld door ‘Wouter vten Hout’, persona te Monster (afb. 19).²⁹⁰

Hertog Albrecht scheldt op 11 december 1395 Jan van Schoonhout kwijt van ‘alsulcke breucken als hi tieghen ons en onser heerlickheyt gebrueckt mach hebben roerende van Heren Wouters goede uten Houte, priesters, syns oems’.²⁹¹ Hij moet hiervoor aan de Domproost 5 Dordrechtse gulden betalen.²⁹²

²⁸⁶ Drossaers, Domeinraad I, regist no. 558, d.d. 24-9-1357; Cerutti, Rechtsbronnen Breda, Deel I, no. 225, d.d. 24-9-1357.

²⁸⁷ Drossaers, Domeinraad I (toegang 1.08.01), inv.nr. 96, d.d. 24-9-1357.

²⁸⁸ Beschrijving: 1. omschrift: +S·IOHAN·IS·WOVTE[R·VTE]N·HOVTE
2. kenmerken: rond, ca. - mm, groene was, zwaar beschadigd.
3. zegelbeeld: een gotisch schild gevat in een sierboogvierpas, versierd met gotische ornamenten, geplaatst op een vierhoek.
4. wapen: in hermelijn drie palen met in een vrijkwartier drie schuinkruisjes.

²⁸⁹ Gooskens, Bredase necrologia en obituaria: Obituarium Bredase kanunniken, 28 augustus: ‘Obitus Walteri de Ligno 7,5 gr. veteres//ort: 53’. De toewijzing is niet geheel zeker.

²⁹⁰ Bavel e.a., Heusdense Cisterciënzerkloosters, regist 193 (inv.nr. 442), d.d. 28-9-1391.

²⁹¹ Hoewel in 1395 Heer Wouter uten Houte, priester, een ‘oom’ wordt genoemd van Jan van Schoonhout valt dat niet te rijmen met de data van akten waarin de nazaten van hun grootvader Wouter van den Houte optreden. Mogelijk is hier sprake van een ‘eervolle’ aanspreektitel, zoals in het geval van een priester niet ongewoon is.

²⁹² Collectie Groesbeek. Met verwijzing naar: RAH, Coll. Aanw. inv.nr. 65, fol. 222 (Memoriale B.D., fol. 141), d.d. 11-12-1395.

Afb. 19. Zegel van Wouter uten Houte (1391).²⁹³
(Brabants Historisch Informatie Centrum)

Bastaard:

1. *Robert van den Houte heer Woutersz.*, beleend, zoals Jan van Schoonhout, met een ‘gezaat’ met een huis en timmering, gelegen Streefkerk, 19 november 1410, vermeld 1410-1419.²⁹⁴

Op 16 mei 1419 oorkonden de schepenen van Geertruidenberg dat ‘Robbrecht uten Houte’ opdroeg aan Arnt van Cappel een erfcijns uit een huis en erf in ‘Die Nyewe Borchstraet’ en een erfcijns uit een daarnaast gelegen huis en erf.²⁹⁵

V-b. *Mabelia van de Houte*, vermeld 1357, tr. 1^e N.N., tr. 2^e (lijftocht 11 november 1357) *Willem van den Woude Hughensz.*, beleend met 12 morgen land, gelegen Ridderkerk, genaamd ‘Slutersland’, 27 april 1354,²⁹⁶ vermeld 1354-1357, overl. voor 23 januari 1373, zn. van Hugo van den Woude (1330-1337).

Opmerking

Mabelia wordt in 1357 als haar een lijftocht wordt toegezegd vermeld als ‘ver Mabelia, dochter van Wouter uten Houte’. Dat houdt in dat zij eerder getrouwd is geweest. Helaas is niet naar voren gekomen wie haar eerste echtgenoot is.

Graaf Willem III beleent op 20 mei 1330 zijn bottelier Ogier van Delft met 15 pond Hollands jaarlijks, ter compensatie van o.a. het land, dat van Hugo van den Woude was geweest, maar nu was teruggegeven aan Hugo.²⁹⁷ Nicolaas van der Merwede, ridder, Lode (= Lodewijk) van der Merwede, Hugo van den Woude e.a., stellen zich op 18 november 1330 garant.²⁹⁸ Hugo van den Woude wordt omstreeks 1337 vermeld met 12 morgen land in ‘Camerlinxhove in Rieden’

²⁹³ Beschrijving: 1. omschrift: [niet te lezen]

2. kenmerken: rond, ca. - mm, bruine was, beschadigd.

3. zegelbeeld: een halfrond schild gevat in een rondboogdriepas, geplaatst op een driehoek.

4. wapen: in hermelijn drie palen met in een vrijkwartier drie schuinkruisjes, met over alles heen een schuinstreep.

²⁹⁴ Kort, Leenkamer De Lek (1988), blz. 87 (leen 53).

²⁹⁵ Sanders, Kartuizerklooster, regist. no. 708, d.d. 16-5-1419.

²⁹⁶ Hoek, Grafelijke lenen in Albrandswaard en Riederwaard (1987), blz. 245 (leen 31).

²⁹⁷ NA, AGH inv.nr. 243, fol. 81v, no. 447, resp. inv.nr. 242, fol. 67, no. 437 d.d. 20-5-1330.

²⁹⁸ NA, AGH inv.nr. 243, fol. 85, no. 471, resp. inv.nr. 242, fol. 69v, no. 462, d.d. 19-11-1330.

in een leenmannenlijst van de grafelijkheid.²⁹⁹ Graaf Willem IV bevestigt op 22 oktober 1337 de opmeting van het land van Zwijndrecht en gelast Hugo van den Woude, de dijkgraaf en de heemraden dat zij de percelen op basis daarvan opnieuw zullen indelen.³⁰⁰

Op 11 november 1357 vestigt Willem van den Woude een lijftocht van 40 pond Holland jaarlijks op zijn goed in de Riederwaard, genaamd 'In 't Hout', ten behoeve van ver Mabelia, dochter van Wouter uten Houte.³⁰¹

Uit dit huwelijk

1. *Hugo van den Woude*, beleend na dode van zijn vader met het goed, gelegen in de Riederwaard, gen. 'In 't Hout', 23 januari 1373, droeg dit leen over voor 31 december 1399,³⁰² beleend na dode van zijn vader met 12 morgen land, gelegen Ridderkerk, genaamd 'Slutersland', 25 april 1374, droeg dit leen over 19 april 1398.³⁰³

V-d. (...) *van den Houte*, tr. *Hendrik van Schoonhout*, heer van Leerambacht, overl. voor 21 februari 1377.³⁰⁴

Uit dit huwelijk:

1. *Wouter van den Houte (Schoonhout)*, heer van Leerambacht (1377-1385), beleend, zoals zijn vader Hendrik van Schoonhout, met Leerambacht 21 februari 1377, resp. na overdracht door zijn broer Arnoud van Schoonhout 22 september 1379, overl. voor 8 mei 1385.³⁰⁵
2. *Arnoud van Schoonhout Hendriksz.*, heer in Zwijndrecht (1378-1397), heer van Leerambacht (1385-1391), won. Zwijndrecht (1390), beleend bij dode van Hendrik van Schoonhout, zijn vader, met een derde van een achtste van het ambacht Zwijndrecht 8 juli 1378,³⁰⁶ beleend na dode van zijn broer, en na koop van de rentmeester van Zuidholland, met de helft van Leerambacht 8 mei 1385,³⁰⁷ beleend met beide lenen met ledige hand 1390, draagt Leerambacht over 7 januari 1391, overl. voor 30 april 1397.

Kind:

1. *Wouter van Schoonhout Arnoutsz.*, heer in Zwijndrecht (1397-1424), heer van Leerambacht (1412-1415), beleend na dode van zijn vader met een derde van een achtste van het ambacht Zwijndrecht 30 april 1397, en 4 maart 1421, draagt over 28 oktober 1424,³⁰⁸ beleend na dode van Jan van Schoonhout, zijn oom, met een 'gezaat' met een huis en timmering, gelegen Streefkerk, 19 november 1410,³⁰⁹ beleend na dode van Jan van Schoonhout, zijn oom, en na koop, met Leerambacht 15 mei 1412, draagt over 4 maart 1415,³¹⁰ beleend na dode van Jan van Schoonhout, zijn oom, en na koop, met het ambacht van het Oudeland 15 mei

²⁹⁹ NA, AGH inv.nr. 290, fol. 87, no. [484bis], d.d. (22-9-1336/maart 1340, mogelijk voor 7-6-1337).

³⁰⁰ NA, AGH inv.nr. 218, fol. 37v, no. 240, d.d. 22-10-1337.

³⁰¹ Kort, Leenkamer Blois-1 (1985), blz. 518 (leen 232)

³⁰² Kort, Leenkamer Blois-1 (1985), blz. 518 (leen 232)

³⁰³ Hoek, Grafelijke lenen in Albrandswaard en Riederwaard (1987), blz. 245 (leen 31).

³⁰⁴ Kort, Grafelijke lenen in de Grote Zuidhollandse Waard (1996), blz. 286-287 (leen 89).

³⁰⁵ Kort, Grafelijke lenen in de Grote Zuidhollandse Waard (1996), blz. 286-287 (leen 89).

³⁰⁶ Kort, Grafelijke lenen in Zwijndrecht (1987), blz. 74 (leen 11).

³⁰⁷ Kort, Grafelijke lenen in de Grote Zuidhollandse Waard (1996), blz. 286-287 (leen 89).

³⁰⁸ Kort, Grafelijke lenen in Zwijndrecht (1987), blz. 74 (leen 11).

³⁰⁹ Kort, Leenkamer De Lek (1988), blz. 87 (leen 53).

³¹⁰ Kort, Grafelijke lenen in de Grote Zuidhollandse Waard (1996), blz. 286-287 (leen 89).

1412,³¹¹ beleend na dode van Jan van Schoonhout, zijn oom, met 28 hont land, gelegen in Munsterkerk, genaamd ‘Pruimwerf’, 18 mei 1412, en 6 maart 1421,³¹² beleend na dode van Jan van Schoonhout, zijn oom, met een hoeve, groot 28 morgen, gelegen aan de hoge zijde van de Werken in het land van Altena, 18 mei 1412.³¹³

3. *Jan van Schoonhout Hendriksz.*, heer van Leerambacht (1391-1410), beleend na overdracht door zijn broer met Leerambacht 7 januari 1391,³¹⁴ beleend na opdracht uit eigen met een ‘gezaat’ met een huis en timmering, gelegen Streefkerk, 15 maart 1401,³¹⁵ beleend bij overdracht met het ambacht van het Oudeland 15 januari 1403,³¹⁶ beleend na opdracht uit eigen met een hoeve, groot 28 morgen, gelegen aan de hoge zijde van de Werken in het land van Altena, 1 juni 1405,³¹⁷ rentmeester van Zuidholland (1405,³¹⁸ 1407³¹⁹), vermeld 1391-1407, overl. tussen 20 oktober 1407 en 19 november 1410 (zonder wettige kinderen), tr. (lijftocht 15 januari 1403) *Elisabeth uten Mijle*, beleend met 26 gemet land, gelegen in Simonshaven, 5 februari 1363, opnieuw beleend en draagt 9 gemet over 15 april 1401,³²⁰ beleend na dode van haar vader met 10 morgen land in het ‘gezaat’ met de huizing, gelegen in ‘de Mijl’ onder Dubbeldam, (ongedateerd),³²¹ vermeld 1363-1403, overl. voor 11 april 1421 (zonder wettige kinderen), dr. van Aper uten Mijle, vermeld 1361,³²² 1363,³²³ 1364.³²⁴ Zij tr. 1^e (voor 5 februari 1363) *Gillis van Wendelnesse*,³²⁵ doet hulde voor zijn vrouw 1363, beleend na opdracht uit eigen 9 morgen land, gelegen in de Hoek (Puttershoek) in Willems ambacht van Wendelnesse, en vestigt daarop een lijftocht voor zijn vrouw, 2 februari 1371, overl. voor 14 mei 1393,³²⁶ zn. van Jan die Vriese en Beatrix van Wendelnesse, tr. 2^e (voor 15 april 1401) *Arnout van Wijk*, doet hulde voor zijn vrouw 1401, overl. tussen 15 april 1401 en 15 januari 1403.

³¹¹ Kort, Grafelijke lenen in de Grote Zuidhollandse Waard (1996), blz. 294 (leen 103).

³¹² Kort, Leenkamer Arkel-7 (1984), blz. 103-104 (leen 28).

³¹³ Kort, Leenkamer Altena-3 (1997), blz. 104 (leen 232).

³¹⁴ Kort, Grafelijke lenen in de Grote Zuidhollandse Waard (1996), blz. 286-287 (leen 89).

³¹⁵ Kort, Leenkamer De Lek (1988), blz. 87 (leen 53).

³¹⁶ Kort, Grafelijke lenen in de Grote Zuidhollandse Waard (1996), blz. 294 (leen 103).

³¹⁷ Kort, Leenkamer Altena-3 (1997), blz. 104 (leen 232).

³¹⁸ CBG, Collectie Muschart, kaart 47^L.

³¹⁹ Van Mieris IV, blz. 45, d.d. 11-1-1407; blz. 79, d.d. 15-9-1407; blz. 81, d.d. 6-10-1407; blz. 85, d.d. 20-10-1407.

³²⁰ Kort, Leenkamer Putten (1979), blz. 218 (leen 269).

³²¹ Kort, Leenkamer Putten (1979), blz. 137 (leen 104).

³²² Kort, Leenkamer Putten (1979), blz. 137 (leen 104).

³²³ Kort, Leenkamer Putten (1979), blz. 218 (leen 269).

³²⁴ Ernsting e.a., Oorkonden Putten en Strijen no. 271, d.d. 1-9-1364; leenman van Putten.

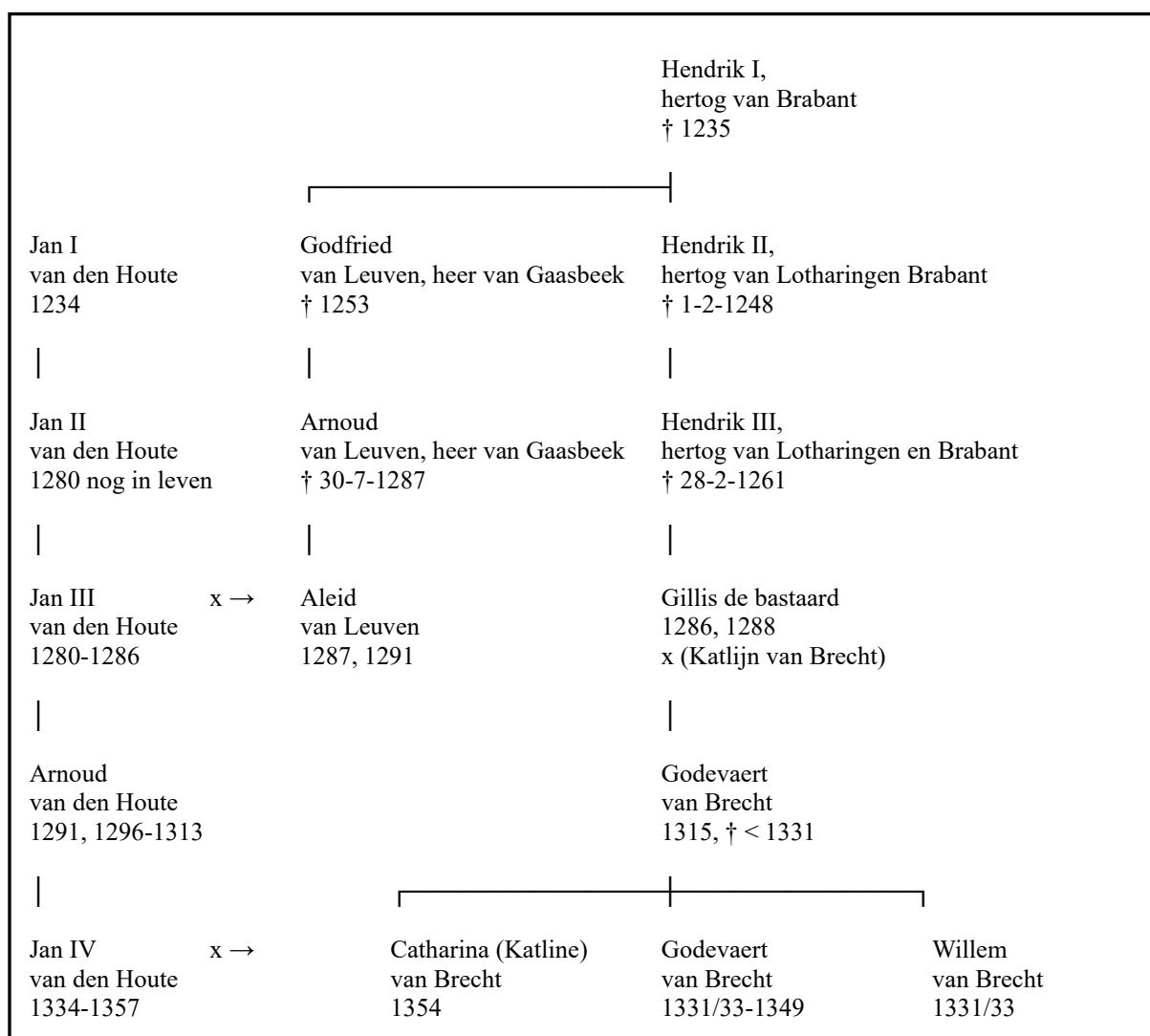
³²⁵ G.J. van Gelder, Het riddermatige geslacht Van Wendelnesse uit de Grote of Zuidhollandse Waard. Een onderzoek naar de herkomst van het Dordtse patriciërsgeacht Oem, in: *De Nederlandsche Leeuw* jrg. 126 (2009), blz. 127.

³²⁶ Kort, Leenkamer Oosterhout (2006), blz. 552 (leen 38).

Appendix

Jan III van den Houte (1280-1286) is met Aleid, een bastaarddochter van Arnoud van Leuven, heer van Gaasbeek, getrouwd. Hij is een zoon van Godfried van Brabant. Godfried is op zijn beurt een jongere broer van Hendrik II van Brabant. Van hem stamt Catharina (Katline) van Brecht af, die huwde met Jan IV van den Houte (1334-1357).

Dit riep de vraag op of hier niet sprake was van een te nauwe familieverwantschap. Dit bleek na onderzoek niet zo te zijn (geneagram 6).

Geneagram 6. Verwantschapstabel familie Van den Houte en de hertogen van Brabant.

Over de familie Van Brecht is wel het een en ander te vinden, maar dat betreft voornamelijk de jongere generaties.³²⁷ De oudere generaties en in het bijzonder de afstamming van Catharina (Katline) van Brecht via een bastaard van Hendrik II van Brabant is nauwelijks onderzocht.³²⁸

³²⁷ Abraham Ferwerda, *Nederlandsch geslacht-, stam- en wapenboek*. Eerste deel: letter A-B, tweede deel: letter C-E (Amsterdam, 1785); *Heraldieke Bibliotheek* jrg. 9 (1882), blz. 190; *Taxandria* jrg. 16 (1909), blz. 33.

³²⁸ *Gens Nostra* jrg. 23 (1968), blz. 295. Stamreeks Van Brecht. Daar wordt de bastaard genoemd: 'Gilles van Brecht'; Vic Hamers, e.a., *Afstammingsreeksen van de Hertogen van Brabant* (Woerden, 2006), blz. 130. Reeks 88. Daar wordt de bastaard vermeld als: 'Gilles, bastaardzn van Hendrik van Brabant, gen. van Brecht'.

De afstamming via bastaardij van de familie Van Brecht wordt bevestigd door het wapen dat zij voeren, namelijk: ‘In zwart een klimmende leeuw, getongd en genageld van rood, van goud, waarover heen een van zilver en rood geschakeerde schuinstaak’.³²⁹

Gillis de bastaard van Hendrik III van Brabant wordt voor zover bekend alleen vermeld in de Rijmkroniek van Jan van Heelu in 1286 (genoemd in de strijd om Tiel)

Int ghevancnesse bedorven,
Ende alle drie daer in storven.
Her Pauwels van Drongen waert
Ende heer Gielys die bastaert,
Tsertoghen oem van Brabant,
Ende daertoe menich vrome seriant,
Op borgen ute gegeven,
Die daer alle doot bleven,
Ghereimert van haren goede.
Alsoe wert met hoegen moede
Die grafe van Gelre ghewroken,
Doen Tielle was te broken,³³⁰

en 1288 (streed mee in het Brabantse leger in de slag te Woeringen).

Wapenbroc, hem, ende britsieren,
Dat hadde al teken van sire benieren,
Alst te rechte hebben soude,
Van sabele, metten leeuwe van goude;
Dit teeken voerde hi al geheel:
Sijn broer daer op dat palesteel,
Ende die bare zijn oem bastaert.
Anders en was daer, in die vaert,
Nieman die des ghelike droech.
Daer bi was die heroge genoeg
Kinlike hen allen, diene sochten,³³¹

In een schepenbrief van Antwerpen, gedateerd 1 september 1314, compareert *Katlijn van Brecht*, begijn. Zij schenkt aan de Heilige-Geesttafel van de O.-L.-Vrouwenkerk een erfcijns van twaalf schellingen en zes denieren, kleine munt, gevestigd op een huis gelegen bij de sluis buitende Kuiperpoort.³³² Vermoedelijk is zij de echtgenote van Gillis de bastaard, die – nadat hij was overleden – zich heeft teruggetrokken uit het openbare leven.

Als zijn zoon komt in aanmerking Godevaert van Brecht, die op 22 juli 1315 compareert samen met Gillis van Hackendonck voor schepenen van Antwerpen en samen een erfrente schenken van een halster rogge op goederen, gelegen ten Achtmaal onder Zundert, te weten ‘een stucke lants, dat men heet Den Cloot, item een stuck lants dat men heet Breetacker, item ·i· bloc daeraen

³²⁹ Fr.-J. Bozière, *Armorial de Tournai et du Tournaisis* (Tournai, 1859), blz. 183. De Brecht: ‘De sable au lion d’or, à la bande échiquetée d’argent et de gueules brochant sur le out’.

³³⁰ Willems, *Rijmkroniek*, blz. 116.

³³¹ Willems, *Rijmkroniek*, blz. 169.

³³² Van den Nieuwenhuizen, *Kerkelijke instellingen*, blz. 40, no. 20, d.d. 1-9-1314.

gelegen, item ·i· beemdt, gheheeten Sproncdonc, etc., aan de infirmerie van het Klapdorp.³³³ Hij zou getrouwd zijn met Margriet van Strijen,³³⁴ maar er is geen bron gevonden waaruit dit blijkt. Er is een zoon Willem; dus misschien een dochter van Willem V, heer van Strijen (1273-1293), of Willem Hughemansz., heer van Zevenbergen (1283-1292)?³³⁵

In het ‘Casselboek’ (1312-1352), leenboek van de hertog van Brabant, komt heer Godevaert van Brecht, ridder, twee maal voor.³³⁶ De beleningen zullen na 1315 hebben plaatsgevonden.
[1] ‘Besele de Ghesele, ·i· hovam terre et ·i· mansem apud Oesterwyc. Dominus Godefridus de Brecht tenet, credo’.
[2] ‘Hugo de Borghwalle, duo bonaria et dimidium terre valentia annuatim circiter sextarium cum dimidio. Dominus Godefridus de Brecht, senior, habuit filiam suam’.

Godevaert van Brecht is overleden voor 18 november 1331 als zijn beide zoons, Godevaert en Willem, worden genoemd in de rekening van inkomsten van het Land van Mechelen en de heerlijkheid (stad en vrijheid) van Mechelen, lopende over de periode 18 november 1331 tot 30 januari 1333, namelijk:³³⁷

‘Item, Godeverd van Brecht, tser Godeverds sone – 11 s. 4 nig. grote’.

‘Item, Willem, tser Godeverds sone – 11 s. grote 4 nig.’.

De gelijknamige zoon, Godevaert van Brecht, wordt hierna op 2 maart 1336 vermeld, wanneer Nicolaas de Swaef, drossaard van Brabant, ridder, een onderzoek voorziet over de grens-scheiding van het rechtsgebied van de goederen van de hertog van Brabant en die van de abdij Tongerlo, gelegen te Kalmthout en Essen, tegenover het goed van de markgraaf van Bergen op Zoom, in aanwezigheid van o.a. Godevaert van Brecht, ridder, en Jan uten Houde, leenmannen van Brabant.³³⁸ Ook op 30 september 1349 wordt Godevaert van Brecht, ridder, genoemd bij een onderzoek naar de begrenzing van het gebied van Essen-Kalmthout.³³⁹ Hij zou getrouwd zijn met Aleid van Gestel, dochter van Jan van Gestel, heer van Moergestel.³⁴⁰ Zijn broer, Willem, wordt vermeld in het ‘Latijnsboek’, aangelegd in de 14^e eeuw, met het volgende leen: ‘Willelmus, filius domini Godefridi de Brecht ·iiii· et dimidium modios siliginis apud Zundert’.³⁴¹ Met dit leen komt hij ook voor in het ‘Stootboek’ (1350-1374): ‘Willem, heren Godevaerds sone van Brecht ·iiii½· mudde rogs syaers te Zundert’.³⁴² En in het ‘Spechtboek’ (1374-1440): ‘Willem, heren Goderts zoen van Brecht, hout ·iiii½· mud rogge siaers te Zundert’.³⁴³

³³³ Van den Nieuwenhuizen, Kerkelijke instellingen, blz. 124, no. 11, d.d. 22-7-1315.

³³⁴ Gens Nostra jrg. 23 (1968), blz. 295. Stamreeks Van Brecht; Vic Hamers, e.a., *Afstammingsreeksen van de Hertogen van Brabant* (Woerden, 2006), blz. 130. Reeks 88.

³³⁵ B. de Keijzer, *Van Strijen (Zevenbergen, Wioldrecht, Tolloysen)* (Emmen, 2026). Gepubliceerd op HoGenDa. Dit stuit op bezwaren. Hun kinderen zijn bekend; dan zou Margriet een bastaard zijn.

³³⁶ Galesloot, Leenboek Brabant, blz. 23, 99.

³³⁷ Godfried Croenen, *De oorkonden van de familie Berthout, 1212-1425* (Brussel, 2006), no. 346. Uitgave van de rekening van de inkomsten van Hendrik van Robbroek, drossaard en rentmeester van de graaf van Gelre en Zutphen, en van zijn oudste dochter Margareta, voor het Land van Mechelen en de heerlijkheid (stad en vrijheid) van Mechelen, lopende over de periode 18 november 1331 tot 30 januari 1333.

³³⁸ Ehrens, OAT, deel III no. 800, d.d. 2-3-1336.

³³⁹ Ehrens, OAT, deel IV no. 942, d.d. 30-9-1349.

³⁴⁰ Abraham Ferwerda, *Nederlandsch geslacht-, stam- en wapenboek*. Eerste deel: letter A-B, tweede deel: letter C-E (Amsterdam, 1785). Stam-lyst van het Geslacht Van Brecht.

³⁴¹ Galesloot, Leenboek Brabant, blz. 295.

³⁴² BHIC, Leenhof Brabant (toegang 1107), inv.nr. 2 (Stootboek, 1350-1374), fol. 23v [scan 62].

³⁴³ BHIC, Leenhof Brabant (toegang 1107), inv.nr. 4 (Spechtboek, 1374-1440), fol. 152 [scan 320].

Bijlagen

I. Huwelijkscontract tussen Jan van Drongelen en Kerstine van Boxtel, d.d. 17-10-1376.³⁴⁴

De volgende oorkonde, d.d. 17 oktober 1376, berust op het huis Surenberg (Kreis Tecklenburg, Regierungsbezirk Munster):

Zacheus, abt van Sentruden (verm. St. Truiden) en Jan van Polanen, heer van der Lek en van Breda, oorkonden dat een huwelijk beraamd is tussen Jan van Drongelen, zoon van wijlen Willem van Drongelen, ridder, en jonkvrouw Kerstine, dochter van Willem van Boxtel, ridder, met toestemming van Willem van Boxtel enerzijds en van Arnd van Drongelen, als wettige voogd van zijn neef Jan, en Hadewig van der Merwerde, de moeder van Jan, aan de andere zijde; verder van de verwanten van beide zijden Daniel- en Willem van der Merwede, Jan van der Lek, Gerrit van Poelgeest, ridders, Claas-, Hendrik- en Jan van Drongelen, gebroeders, Jan van den Camp, Jan van Eethen en zijn zoon, Robbert van Drongelen en Jan van Veen.

Willem van Boxtel, ridder, zal Jan van Drongelen met zijn dochter 'medegeven' duizend goede gulden Hollandse nobelen *mottoenen*; Jan, die meer dan 12.000 pond schuld heeft, zal aan Willem overleveren zijn huis van Meeuwen en 'Moeleven' met al zijn dorpen en goederen, opdat Willem met de medegave en de inkomsten de schuld betalen kan; ook zal Arnd van Drongelen de voogdij van zijn overleden broeder met hetzelfde doel aan ridder Willem overgeven.

Bezegeld, behalve door de opstellers en de hierboven genoemde familieleden, naast hertog Albrecht van Beieren, Ruwaard van Henegouwen, Holland en Zeeland, door:

Arnd van der Dussen, Jan uten Houte, Claas van der Merwede, ridders, Daniel van Tolloysen Danielsz., Willem de Moelenere van Strijen Willemszoon, Jan de Moelenere Pauwelszoon, Floris de Moelenere, Henrick van Daesdonk, Jan Peterszone, Ghiselbrecht Peters zone, Mallant outen Broeck, Mallant uter Hage, Berthout zijn broeder, Arnd van den Camp, Gillis zijn broeder, Goeswijn Oudlant, Hessel van Drongelen, Peter Hake.

II. Jan van den Houte draagt aan den heer van Bergen op Zoom op alle lenen, welke hij van dezen had ontvangen, d.d. 7-9-1379.³⁴⁵

Ic Jan van Houte, ridder, make cent allen denghenen, die desen brief zullen zien of hooren, dat ic met goeden, vryen eygenen wille opgedragen ende vertegen hebbe met monde ende met halme in jegenwoirdicheyd goeder ende eersamen luden Daniel Willemszons, Daniel Clauszons, Jan Hermanszons, Jans van den Berge ende Claus van Woude, mannen van leenen van den oppersten rechte mijns liefs geminds heeren van Bergen op den Zoom, alzoel zulcke heerlicheide ende goede, als ic te leene van hem ontfaien hebbe ende houdende was, in oirbore ende toets behoefs mijns liefs geminds heren van Bergen voers. ende zynen oiren ende nacomelingen toet euwelyken dagen te hebbene ende te gebruykene.

Ende in kennesse dies tot eenre waerheyt so hebbe ic Jan van Houte, ridder voerseid, aen desen brief mynen zegelt: doen hangen, ende hebben gebeden mynen goeden vrienden, den mannen voerseid, dat zij, als mannen, desen op my ende met my besegelen willen om te meerder zekerheyt daeraf.

Ende wy Daniel Willemszone, Daniel Clauszone, Jan Hermanszone, Jan van den Berge, ende Claus van Woude, mannen van leene ons liefs heeren van Bergen voers., want zy over ende aen geweest zijn als mannen van leene dair deze zake gesciet zijn, die al mit rechte ende vonnesse

³⁴⁴ J.D. Wagner, Drongelen, in: *Taxandria* jrg. (1909), blz. 300-301. De gepubliceerde oorkonde is geen transcriptie maar een bewerking. De tekst zoveel mogelijk omgewerkt naar het huidige Nederlands.

³⁴⁵ Van Ham, Raad en Rakenkamer, regest no. 129, d.d. 7-9-1379; Juten, Van den Houte, blz. 184-185. Bijlage A.

geschiedt zijn, een geen punten van rechte achtergelaten, die dairtoe van rechte sculdich waren te geschiene, zo hebben wy om beden wille ende versoeck ons geminds heren ende vriends, heren Jan van Houte ridder voergenoemt, deseu brief op hem ende met hem als manne van leene voirseid beseghelt in ghetuygenissen der waerheden dairaf.

Ghegeven int jair ons Heeren duusent drie hondert tseventichr ende negene, des Wonsdaechs op onser Vrouwenavont Nativitas.

III. Jan van den Houte draagt op aan den heer van Bergen op Zoom de lage heerlijkheidsrechten onder diens gebied, d.d. 31-10-1379.³⁴⁶

Ic Jan van Houte, ridder, make cond allen denghenen, die desen brief zullen zien of hooren, dat ic alle heerlicheyden, rechten ende boeten, die ic hebben mach of van mynen voorsaten aencomen zijn moegen in eeniger manieren onder mynen lieven ende geminden heere van Bergen op den Zoom ende in ziinen lande voir my, voir myne erven onde nacomelingen hem mynen voirs. lieven heere van Bergen, zynen oiren ende nacomelingen die opdrage, quitte stelde ende vertye ten eeuwelyken dagen ende gelove by mijder trauwe, eere ende zekerheyt voir my, inyne hoiren eude nacomelingen mvnen voirs heere van Bergen, sinen oiren ende nacomelingen, lande noch ondersate dairaf te engeenen tyden yet te heyschen. Oft hem eenich aensproken oft moyesel. daerom te doene, ende omme te meerder stedicheyt ende zekernissen der voirs zake, so hebbe ic Jan van Houte, ridder voers. aen desen brief mynen zegel doen hangen in kennesse der waerheyt.

Gegeven int jaer ons Heeren duusent driehondert tseventich ende negene, opten Alreheligen avont.

IV. Verkoop van het Hof en de goederen Int Hout, d.d. 22-12-1457.³⁴⁷

Wij Wouter Bauw vanden Eechove, ridder, here tot Boxtel, ende tot Vriemde, Claeus vten Campe, Aert van Tolleusen, Dyrck van Oosterzeel, ende Jan van Ringelberghe, manne van leene des Edelen ende vermogenden ons genediche liefs Jonckheren Johans greven te Nassouw tot Vyanden ende tot Dyetzen here tot Breda, sijns huys ende hoofs van Breda voirgenoemd, doen condt allen luden dat opten dach datum des briefs voir onsen voirgenoemden genedigen Joncker ende voir ons quam Heinrick Steenwech seggende ende opdoende hoe hij om sunderlingen sinen noot orboir wettelic ende deugdelic verccht hadde onsen genedigen Joncker voirschreven voir een somme van penningen dair hij hem af kende wail ende volcomelijc betaelt sinen hof ende goede Int Hout metten gerichtens manschappen chiinsen ende allen anderen hueren rechten ende toebehoirten. Item metter hoeft hoeven metter hoeven opte Bye, metter hoeven geheyten die Ditfortsche hoeve ende metter hoeven geheyten die Stuyfhoeve met allen huysingen, groden, landen, beemden, bosschen, wilderden, heyden ende weyden, den voirgenoemde hoeven ende goede Int Hout toebehoerende, alsoe groot ende alsoe breed, alst van oudts den geheelen goede ende leene Int Hout ende des voirgenoemde Heinricx ouderen toebehoirt hebben, ende zij den selven Heinricke vanden selven sinen ouderen toecomen ende gelaten ziin oic mede eenen chiins van acht ouden groten, zeven capuynen, eenen sester haneden, viere cop boteren, ende twee hondert eyere tsiaers erflijc die de voirschreven Heinrick hadde, op zeker onderpande inde prochie vander Haghe gelegen. Behoudelijc dat Jan vanden Houte int voirschreven goet vanden Houte behout die hij vanden voirschreven Heinric te leene heeft plegen te houden ende nu voordien van onsen voirgenoemde genedigen Joncker te leene sal houden, die hoeve geheyten ter Stappen met alle hueren toebehoirten. Ende dat Aert van Rijen, ende Jan ziin sone, oic dair inne sullen behouden alzulken stuck beemds houdende omtrent

³⁴⁶ Van Ham, Raad en Rakenkamer, regist no. 130, d.d. 31-10-1379; Juten, Van den Houte, blz. 86. Bijlage B.

³⁴⁷ Drossaers, Domeinraad I (toegang 1.08.01), inv.nr. 415, d.d. 22-12-1457.

vier buynder, geheyten dleeghe Houbosch, als zij voirtijts tegen den voirgenoemde Janne vanden Houte, den voirschreven Heinrick ende Joncfrouwe Katheline vanden Houte, zijnder moeder, vercregen hebben na wtwiisen der brieve die dair af ziin, wtgescheyden oic alzulken manschap als die vanden Houte van outs tot Etten ende tot Sprudel gehadt hebben ende schuldijc ziin te hebben. Ende dat onse voirgenoemde genedige Joncker uten voirscreven goeden sal bliiven ghelden ende jairlicx betalen te weten twintich sester roghs, vyer oude schilde ende achte lelyaerts erflicj, ende vierentseventich riinsche guldene Janne vanden Houte tot sinen live. Biddende ende begherende die voirgenoemde Heinrick van ons met vonnissie geleert ende onderwiist te sine hoe hij onsen voirgenoemde genedigen Joncker na ziins hoofs recht van Breda voirschreven wail soude moegen gueden ende vast maken inde goede voirschreven dwelke wij hem tot zijnder beden ende ter manissen ons voirgenoemde genedichs Joncker met onsen vonnisse wiisden ende leerden ende dyen achtervolgende droech hij op inhanden desselfs ons genedichs Joncker ende tot zijnder genaden behoeff alle die goede voirschreven met behoudeliker ende volcomender vertynigen ende in alle der selver voegen ende manieren als dat na onsen voirgenoemde vonnisse behoirde nyet dair inne versuymt noch achter gelaten. Gelovende voerdaen die voirschreven Heinrick voir hem ende zine nacomelingen den voirgenoemde onsen genedigen Joncker ende sinen nacomelingen die voirgenoemde goede tot ewigen dagen te vryen ende te waren opten commer voirschreven. Ende oft onse voirschreven genedige Joncker oft sine nacomelingen eenige anderen oft meer guedingen dair af behoefden oft begheerden te hebben voir onsen genedigen here den hertoge van Bourgoengien als hertoge van Brabant oft sinen stadholder ende mannen van leene van Brabant oft oic anderswair dat hij dair toe ter begheren ende vermaningen ons voirschreven genedichs Joncker oft zijnder nacomelingen altijt willich ende bereet sal ziin ende dair oic geloven die selve goede altijt te vryen ende te waren opten commer ende inder manieren voirschreven. Ende des torkonden hebben wij Wouter Bauw vanden Eechoeve, Claeus uten Campe, Aert van Tollensen, Dyrck van Oosterzeel, ende Jan van Ringelenberch voirschreven onse segelen aen desen brief gehangen. Die gemaict was opten tweeentwintichsten dach in december int jair ons heren duysent vyerhondert zevenenvijftich.

V. Verkoop heerlijkheid Etten, d.d. 17-4-1467.³⁴⁸

Allen den genen die dese letteren sullen zien oft horen lezen Borgermeestren, scepenen ede Rade vander Stad van Antwerpen doen cont yegeliken daer desen onsen openen brief gethoent sal worden ende certificeren vore de gerechte waerheit dat opten dach van huyden datum deser lettere vore ons comen zijn in properen personen Godevaert Peters zone vanden Houte wonende tGreeven Wezele, Jan Ansems diemen heet vanden Houte, outcleercoepere, onsen ingeseten poertere, ende Jan Gielis zone, meyere tot Wuystmeerbeke op desen tijt, werdich van kouwen ende van geloeve, ende hebben lijflic met gestaefden eede ten heyligen ghesworen ende op handen eedt genomen te wetene de voirschr. Godevaert Peterssone ende Jan Ansems dat hen cont ende kenlic is ende wel voorstaet dat heere Jan vanden Houte, riddere, wilen de oude, van Etten, achter gelaten heeft vive zonen daer af her Jan vanden Houte, ridder, wilen de outste zone was. Item dat Aert vanden Houte wilen daer naest de outste zone was. Item dat daer naest was Aert vanden Houte de outste zone.³⁴⁹ Item dat Godevaert vanden Houte daer naest de outste zone was. Item dat daer naest Henrick vanden Houte de outste zone was, ende dat Peter vanden Houte daer naest de jonxte zone was des ouden Jans vanden Houte voirschr. Thuychden voert de voirschr. Godevaert Peterssone ende Jan Andems voirschr. bij hunnen voirschr. eede dat de voirschr. Godevaert vanden Houte achter gelaten heeft eenen zone die wilen hiet Jan vanden Houte die te wonen plach te Wuystmeerbeke, de welke voirtyden te besitten plach de heerlijkheit

³⁴⁸ Drossaers, Domeinraad I (toegang 1.08.01), inv.nr. 407, d.d. 7-4-1467.

³⁴⁹ Dit is een fout in de oorkonde.

van Etten die voirmaels toebehoerde die vanden Houte. Ende dat de voirschr. Henric vanden Houte achter gelaten heeft een dochter geheeten Jouffr. Katline vanden Houte weduwe wilen Wouters vander Meere, welke Jouffr. Katline heeft eenen zone geheeten Henric Steenwech. Ende de voirschr. Jan Gielyssone tuichde bij sijnen voirg. eede dat hem cont ende kenlic is ende hij tanderen tijden dat bij gestaen heeft ende te rade vore de borch daer de voirschr. Henrick Steenwech over gaf den edelen ende vermitegenden Jonker van Nassouwe de heerlicheyt van Etten voirschr. die toetebehoren plach die vanden Houte ende dat mij Joncker voirschr. doen begeerde aenden voirschr. Janne vanden Houte Godevaertssone boven genoempt, dat hij de hant mede aenden halmen soude slaen, mede dat hij de selve heerlicheit voirtijden beseten hadde ende dat doen de selve Jan vanden Houte antworde ende seyde dat soude hij geerne doen alsoe verre als mijn Joncker voirschr. hem bekennen woude de ghifte vander capelrijen ende vanden gasthyse tot Etten voirschr. Ende dat mijn Joncker voirg. doen seyde totten selven Janne vanden Houte Godevaerts zone voirschr. bewordt daer mede ende doet daer uwen wille mede wij en begeren die niet sonder fraude ende agelist. Ende want dit aldus vore ons gethuyget is. Ende het goelic is ende redelic der waerheit over al gethuyge te geneme ende sonderlinge als men des versocht word. Soe hebben wy Borgermeestren, scepenen ende raide voirgen. In oirconden der waerheit ende ten versoeke van heeren Janne vanden Brande, priester, den zegel ten zaken der voirschr. Stad van Antwerpen hier onder aen doen hangen. Gegeven int jaer ons heren als men screef anno xxxx ende sevenentsestich seven dage in aprille na paesschen.

Verwijzingen naar gedrukte bronnen en literatuur

Corpus Sigillorum Neerlandicorum. *De Nederlandsche zegels tot 1300* ('s-Gravenhage, 1937-1940). [CSN]

H. van Bavel O. Praem, *Inventaris van het archief van de Heusdense Cisterciënzerkloosters Mariënkroon en Mariëndonk* ('s-Hertogenbosch, 1972). Rijksarchief in Noord-Brabant. Inventarisreeks nr. 10 [Heusdense Cisterciënzerkloosters]

W. Bezemer, *Oude rechtsbronnen der stad Breda* ('s-Gravenhage, 1892). [Rechtsbronnen Breda]

P.A.J. van den Brandeler, *Zegels van leenmannen der heeren en van schepenen van Breda*, in: *De Nederlandsche Heraut* jrg. 4 (1887). [Zegels Breda]

Gisbertus Brom, *Bullarium Trajectense. Romanorum Pontificum Diplomata quotquot olim usque ad Urbanum Papam VI (an. 1378) in Veterem Episcopatum Trajectensem Destinata*. Volumen Secundum (Den Haag, 1891-96). [Bullarium Trajectense-2]

H.P.H. Camps, *Oorkondenboek van Noord-Brabant tot 1312*. [OBNB]
Deel I-1 en I-2: De Meierij van 's-Hertogenbosch en de Heerlijkheid Gemert ('s-Gravenhage, 1979).
Deel II-1 en II-2: De heerlijkheden Breda en Bergen op Zoom ('s-Gravenhage, 2000).

F.F.X. Cerutti (en F.A. Brekelmans), *Middeleeuwse rechtsbronnen van stad en heerlijkheid Breda*. [Rechtsbronnen Breda]

Deel I: Inleiding – rechtsbronnen tot 1405 (Utrecht, 1956).

Deel II: Rechtsbronnen 1405 tot 1477 (Bussum, 1972).

Deel III: Rechtsbronnen 1477 tot 1504, supplement op delen I en II, indices (Zutphen, 1990).

Mario Damen, *Prelaten, edelen en steden. De samenstelling van de Staten van Brabant in de vijftiende eeuw* (Amsterdam, 2016). [Prelaten, edelen en steden]

S.W.A. Drossaers, *Het archief van de Nassauschen Domeinraad*. Eerste deel ('s-Gravenhage, 1948). Regestenlijst. [Domeinraad I]

A. Erens, *De Oorkonden van het Norbertinessenklooster St. Catharinadal te Breda – Oosterhout* (Breda – Oosterhout, 1928-1931).³⁵⁰ [St. Catharinadal]

M.A. Erens, *De oorkonden der Abdij Tongerlo*. [OAT]

Deel I, 1130-1294 (Tongerlo, 1948).

Deel II, 1294-1318 (Tongerlo, 1950).

Deel III, 1318-1344 (Tongerlo, 1952).

Deel IV, 1344-1365 (Tongerlo, 1958).

P. Ernsting en J.D. Winsemius, *Regesten van oorkonden en akten voorkomende in de registers van de heren van Putten en Strijen* ('s-Gravenhage, 1969). Provinciale Inspectie der Archieven in Zuid-Holland.³⁵¹ [Oorkonden Putten en Strijen]

R. Fruin, *Het archief der O.L.V. Abdij te Middelburg* ('s-Gravenhage, 1902). [Abdij Middelburg]

³⁵⁰ BHIC, Norbertinessenpriorij Sint-Catharinadal, 1271-1900 (toegang 2095).

³⁵¹ Niet uitgegeven. Een exemplaar is op de bibliotheek van de vereniging aanwezig.

L. Galesloot, *Le livre des Feudataires de Jean III, duc de Brabant* (Bruxelles, 1865). [Leenboek van Brabant]

Thomas Ernst van Goor, *Beschyving der Stadt en Land van Breda* ('s-Gravenhage, 1744). [Beschrijving Breda]

J. Grauwels, *Regestenlijst der oorkonden van de landkommanderij Oudenbiezen en onderhorige kommanderijen*.

Deel I (Brussel, 1966). [Regestenlijst I]

Deel II (Brussel, 1967). [Regestenlijst II]

Deel III (Brussel, 1967). [Regestenlijst III]

Deel IV (Brussel, 1969). [Indices]

J. Habets, *De archieven van het kapittel der Hoogadellijke Rijksabdij Thorn, charters 996-1550*. Deel I (Den Haag, 1889). [Rijksabdij Thorn-I]

W.A. van Ham, *Inventaris van de archieven van de Raad en Rekenkamer van de Markiezen van Bergen op Zoom* ('s-Hertogenbosch, 1980). Rijksarchief in Noord-Brabant, Gemeentearchief Bergen op Zoom. Inventarisreeks no. 25. [Raad en Rekenkamer]

Jan van Helmont, *Gelre B.R. Ms. 15652-56*. (Leuven, 1992). Een zwart-wit reproductie van het wapenboek Gelre met inleiding en registers. [Wapenboek Gelre]

A.H. Hoebe, *Noord-Brabants wapenrepertorium • deel I* (Helmond, 2001). [Wapenrepertorium]

C. Hoek, De woning van heer Dirk van Hodenpijl te Overschie en de geslachten Van Rodenrijs, Van Matenesse, Uter Nesse, Van (der) Spangen, Van den Vene en Van (den) Dorp(e), in: *De Nederlandsche Leeuw* jrg. 82 (1965). [De woning van heer Dirk van Hodenpijl]

C. Hoek, Repertorium op de grafelijke lenen in Albrandswaard en Riederwaard, 1199-1648, in: *Ons Voorgeslacht* jrg. 42 (1987). [Grafelijke lenen in Albrandswaard en Riederwaard]

J.T.J. Jamar en C.A. van Kalveen, *Catalogus Episcoporum Ultrajectinorum. Lijst van de Utrechtse Bisschoppen, 695-1378* (Utrecht, 2005). Uitgave en vertaling. [Utrechtse Bisschoppen]

G.C.A. Juten, Het ridderlijk geslacht Van des Houte, in: *Taxandria* jrg. 32 (1925), blz. 173-186. [Van den Houte]

G.C.A. Juten, Burgst, in: *Taxandria* jrg. 38 (1931). [Burgst]

J.C. Kort, Repertorium op de lenen van de hofstede Putten, 1229-1650, in: *Ons Voorgeslacht* jrg. 34 (1979). [Leenkamer Putten]

J.C. Kort, Repertorium op de lenen van de Hofstede Arkel in het land van Heusden en Altena, 1352-1648, in: *Ons Voorgeslacht* jrg. 39 (1984). [Leenkamer Arkel-7]

J.C. Kort, Leenkamers van de Graven van Blois, 1282-1650, in: *Ons Voorgeslacht* jrg. 40 (1985). [Leenkamer Blois-1]

J.C. Kort, Grafelijke lenen in Zwijndrecht, 1282-1649, in: *Ons Voorgeslacht* jrg. 42 (1987). [Grafelijke lenen in Zwijndrecht]

J.C. Kort, Repertorium op de lenen van de Lek, 1318-1666, in: *Ons Voorgeslacht* jrg. 43 (1988). [Leenkamer De Lek]

J.C. Kort, Repertorium op de grafelijke lenen in het Land van Heusden, 1250-1648, in: *Ons Voorgeslacht* jrg. 50 (1995). [Grafelijke lenen in het Land van Heusden]

J.C. Kort, Repertorium op de grafelijke lenen in de Grote Zuidhollandse Waard, 1276-1650, in: *Ons Voorgeslacht* jrg. 51 (1996). [Grafelijke lenen in de Grote Zuidhollandse Waard]

J.C. Kort, Lenen van de Hofstede Altena, 1232-1650, in: *Genealogische tijdschrift voor Midden- en West-Noord-Brabant en de Bommelerwaard* jrg. 21 (1997). [Leenkamer Altena-3].

J.C. Kort, Repertorium op de lenen, gehouden van Willem van Duvenvoorde, of van de hofstede Oosterhout, 1325-1645 (1654), in: *Ons Voorgeslacht* jrg. 61 (2006). [Leenkamer Oosterhout]

Simon van Leeuwen, *Batavia Illustrata* ('s-Gravenhage, 1685). [Batavia Illustrata]

J. Van den Nieuwenhuizen, *Oorkondenboek van kerkelijke instellingen te Antwerpen, 1232-1355* (Antwerpen, 2006). [Kerkelijke instellingen]

Engel Roza, Ridder Jan van Rosendael en zijn naamgenoten, in: *De Nederlandsche Leeuw* jrg. 121 (2004). [Van Rosendael]

J.G.M. Sanders, *Kartuizerklooster 'Het Hollandse Huis'* ('s-Hertogenbosch, 1984). Inventarisreeks nr. 34 Rijksarchief Noord-Brabant [Kartuizerklooster]

A. van Sasse van Ysselt, Burgst, in: *Taxandria* jrg. 38 (1931). [Burgst]

Frans van Mieris, *Groot Charterboek der Graaven van Holland, van Zeeland en Heeren van Vriesland, beginnende Met de eerste en oudste Brieven van die Landstreeken, en eindigende met den dood van onze Gravinne, Vrouwe Jacoba van Beyere, in 4 delen* (Leyden, 1753-1756). [Van Mieris]

S. Muller (e.d.), *Oorkondenboek van het Sticht Utrecht tot 1301*. [OSU]

Deel I: 695-1197 (Utrecht, 1920).

Deel II: 1198-1249 ('s-Gravenhage, 1940).

Deel III: 1249-1267 ('s-Gravenhage, 1949).

Deel IV: 1267-1290 ('s-Gravenhage, 1954).

Deel V: 1291-1301 en supplement op de delen I-V 966-1296 ('s-Gravenhage, 1959)

Francine de Neve, De oudste Antwerpse lijsten van nieuwe poorters (28 januari 1390 – 28 december 1414), in: *Bulletin de la Commission royale d'Histoire* (1973). [Poorters Antwerpen]

J.-Th. de Raadt, *Sceaux Armoriés des Pays-Bas et des Pays Avoisinants. Recueil historique et héraldique*. Deel I en II (Bruxelles, 1898), deel III (1900), deel IV (1901). [Sceaux Armoriés]

J.B. Rietstap, *De wapens van den Nederlandschen adel* (Groningen, 1890). [Wapens]

J.G.M. Sanders, *Kartuizerklooster 'Het Hollandse Huis'* ('s-Hertogenbosch, 1984). Inventarisreeks nr. 34 Rijksarchief Noord-Brabant [Kartuizerklooster]

L.A.J.W. Baron Sloet, *Oorkondenboek der Graafschappen Gelre en Zutphen tot op den slag van Woeringen, 5 juni 1288* ('s-Gravenhage, 1872). [OGZ]

Henri J.J. Vermeulen, *Bouwsteen en Toetssteen. Een overweging van de bronnen en methoden van de genealogie gecentreerd rond het Gelderse geslacht De Cock* (Groningen, 2020). Academisch proefschrift [Bouwsteen en Toetsteen]

Deel Ia: tekst - algemeen

Deel Ib: kwartierstaten en geneagrammen

Deel IIa: tekst – familie De Cock
Deel IIb: geneagrammen algemeen

E. Warlop, *Wapenboek van Vlaanderen* (Handzame, 1972). [Wapenboek Vlaanderen]

J.F. Willems, *Rymkronyk van Jan van Heelu betreffende den slag van Woeringen van het jaer 1288, uitgegeven met ophelderingen en aenteekeningen* (Brussel, 1836). [Woeringen]

Internet

Digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren (www.dbnl.org). Rijmkroniek Jan van Heelu.

Registers van de Hollandse grafelijkheid, 1299-1345. Een bewerking van 3.522 teksten, die openbaar te raadplegen zijn op de website van het Huygens ING (www.huygens.knaw.nl).

Repertoria op de leenkamers. Alle bewerkingen (repertoria) van leenkamers, ook de niet gepubliceerde, zijn voor iedereen openbaar te raadplegen op de Hollandse Genealogische Databank (www.hogenda.nl).

Collectie Groesbeek. De collectie Groesbeek bestaat uit een kaartsysteem, dat is samengesteld tussen 1925 en 1994 door mr. J.W. Groesbeek, vooral van belang bij onderzoek in de provincie Noord-Holland en openbaar te raadplegen (www.collectiegroesbeek.nl).

Tekstuitgave van de Bredase necrologia en obituaria, bewerkt door Frans Gooskens (1998). (<https://deoranjeboom.nl>)

- . Begijnhof (1353) ca. 1500-1626.
- . Norbetinessenklooster Sint-Catharinadal (1271-1960).
- . Grote of O.L.V.-kerk, college van kanunniken (1303-1580).
- . Grote of O.L.V.-Kerk, college van kapelaans (1303-1580).
- . Anniversaria et presentiae.

CBM | Cijnsregisters uit Breda, bewerkt door dr. Henk Muntjeswerff m.m.v. drs. Harry Gerritsen (2005) (<https://cijnsregisters.jouwweb.nl/cbm>).

Afkortingen

AGH	Archief Graven van Holland
BHIC	Brabants Historisch Informatie Centrum
EHB	Erfgoed 's-Hertogenbosch
GTMWB	Genealogisch Tijdschrift voor Midden- en West-Noord-Brabant en de Bommelerwaard
HHA	Heerlijheidsarchief
NA	Nationaal Archief
SA	Stadsarchief
WBA	West-Brabants Archief